

I

T.C

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELEDE ORTAÖĞRETİM

ÖĞRETMENLERİNİN YERİ VE ÖNEMİ

(Elazığ İli Örneği)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN

Yrd.Doç. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ

HAZIRLAYAN

Mehmet Vefa ÇELİK

ELAZIĞ -2006

II

ONAY

T.C

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELEDE ORTAÖĞRETİM

ÖĞRETMENLERİNİN YERİ VE ÖNEMİ

(Elazığ İli Örneği)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Bu tez .../.../2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. İbrahim TELLİOĞLU

Üye

Yrd. Doç. Dr. Burhan AKPINAR

Üye (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / 2006 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihi ile eşdeğer bir geçmişe sahip olduğu ve kullanıldığında bağımlılık yaptığı bilinen uyuşturucu maddelerin özellikle endüstri devriminin yaşandığı geçen yüzyılın önemli sonuçlarından birisi olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Başlangıçta uyuşturucu madde olarak bilinen ve son bir kaç yıl öncesine kadar da bu adla adlandırılan maddelerin uyuşturucu özelliğinin yanı sıra uyarıcı nitelikli maddeleri de kapsadığı, bu tür maddelerin de kullanımla birlikte zamanla insanda çok sayıda olumsuz etki meydana getirdiği tespit edilmiş, bu bağlamda uyuşturucu madde kavramı isim değiştirerek kendisini bağımlılık yapan maddeler olarak tanımlamış ve literatürde yerini almıştır.

Bağımlılık yapan maddeler yasal ve yasal olmayan maddeler olarak sınıflandırılmaktadır. Sigara, alkol, kafein ve uçucu maddeler yasal olan ve bağımlılık yapan maddelerdir. Yasal olmayan ve bağımlılık yapan maddeler de merkezi sinir sistemini uyaranlar, yavaşlatanlar ve duyuların bozulmasına sebep olanlar olmak üzere üç ana sınıfta toplanmaktadır. Bu bağlamda yasal olarak tanımlanan ve bağımlılık yapan maddelerin yasal olmayan bağımlılık maddelerinin kullanımında önemli bir basamak oluşturduğu da açıkça bilinmektedir. Madde kullanımı ve bağımlılığı sadece Türkiye'nin değil, endüstri ve teknolojinin gelişmesiyle tüm dünya ülkelerinin önemli sorunlarından birini teşkil eder hale gelmiş ve ciddi önlemler alınması gerekliliğini açıkça ortaya koymuştur. Bu sorun, ülkemiz gençliğinin gerek yasal gerekse yasal olmayan bağımlılık maddelerinden korunması ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde eğitim boyutunun önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu tezin hazırlanmasında her safhasında destek veren, yardımlarını esirgemeyen, daima teşvik eden, yol gösteren danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ başta olmak üzere Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Teknik Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde görevli tüm hocalarıma, arkadaşlarıma, desteklerini esirgemeyen değerli meslektaşlarıma ve çok sevdiğim aileme olumlu katkı ve yardımlarından dolayı teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELEDE ORTAÖĞRETİM
ÖĞRETMENLERİNİN ROLÜ VE ÖNEMİ
(Elazığ İli Örneği)**

Mehmet Vefa ÇELİK

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Haziran 2006, Sayfa:XIV+146

Bu çalışmada; Elazığ il merkezinde görev yapan ortaöğretim öğretmenlerinin günümüzün en önemli sorunlarından birini oluşturan madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede rolleri ve önemi incelenmeye çalışılmıştır. Madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede önemli görev ve sorumluluğu üstlenen ortaöğretim öğretmenlerinin bu mücadelede karşılaştıkları problemler karşısında oynayacakları rollerinin tespitine çalışılmıştır.

Cinsiyetlerine göre öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek için ilişkisiz örneklem t-testi kullanılmış il, sınıf düzeyi, kıdem, eğitim düzeyi ve sınıflardaki öğrenci mevcuduna göre öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek için ise tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Farklılığın belirlendiği durumlarda da, farklılığın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini ortaya koymak için Scheffé testi uygulanmıştır. Bunun yanında, varyans analizi ve t-testi için önce levne testi uygulanarak, varyansların homojenliği test edilmiştir. Levene testi sonucunda anlamlı farklılığın belirlendiği durumlarda; varyans analizi yerine parametresiz bir test olan Kruskal Wallis-H (KWH). KWH testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunması halinde ise grupların ikili kombinasyonları üzerinden MWU testi uygulanarak, farkın kaynağı incelenmiştir. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak,

araştırmacı tarafından geliştirilen beş seçenekli likert türü bir anket uygulanmıştır. Veriler SPSS 12.0 istatistiksel çözümleme programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Verilerin değerlendirilmesi sonucunda Elazığ il merkezindeki ortaöğretim öğretmenlerinin madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede yaş, cinsiyet, mezun olunan okul türü, mesleki kıdem gibi özelliklerinde istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığının tespitine çalışılmış, çıkan sonuçlar doğrultusunda madde bağımlılığı ile mücadele kapsamında çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Araştırma ile öğretmenlerin alışkanlık alt boyutuna ilişkin görüşleri arasında cinsiyet, okul türü, eğitim düzeyi ve yaş değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunmazken, mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı farklılık belirlenmiştir. Öğretmenlerin mücadele alt boyutuna ilişkin görüşleri arasında cinsiyet, eğitim düzeyi, mesleki kıdem ve yaş değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunmazken, okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık belirlenmiştir. Risk, eğitim ve sorumluluk alt boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında cinsiyet, okul türü, eğitim düzeyi, yaş ve mesleki kıdem değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır.

ABSTRACT**Masters Thesis****THE ROLE AND IMPORTANCE OF HIGH SCHOOL TEACHERS IN
FIGHTING DRUG ADDICTION
(Case of Elazığ City)****Mehmet Vefa ÇELİK****University of Firat, Institute of Social Sciences****Department of Educational Sciences****June 2006, Pages:XIV+146**

In this study, we tried to investigate the roles and importance of high school teachers in Elazığ city center about fighting drug use and addiction which is one of the most important problems. We tried to determine the roles of high school teachers, who have important duty and responsibility in fighting drug use and addiction.

A five-point Likert-style scale that was developed by the researcher was used in the study. The data were analyzed and interpreted using SPSS 12.0 packet programme. The data was analyzed. The data were analyzed by running Statistical Package for Social Sciences (SPSS 12.0) program. In a prior examination, when the distribution of the data was found to be non normal, non-parametric statistical techniques were used in the analyses of the data obtained from the study. Among the techniques used is Kruskal-Wallis H for testing the differences in terms of work experience, school type, education level variables. In the case a significant difference was found in Kruskal-Wallis H test, Mann-Whitney U test was used furthermore to determine among which specific groups the difference was significant. When the distribution of the data was found normal, parametric statistical techniques, one way anova and independent groups t test were used. Significance level was accepted as 0,05.

VII

With the study, we tried to determine if there were any statistically significant differences in the opinions of the teachers toward fighting with drug use and addiction in terms of age, gender, school type and work experience and some recommendations are offered in the framework of the study.

With the study, while no statistically significant difference was found among the views of the teachers toward habit sub-scale in terms of school type, education level and age variables, statistically significant difference was found in terms of teaching experience. While no statistically significant difference was found among the views of the teachers toward fighting sub-scale in terms of gender, education level, teaching experience and age variables, statistically significant difference was found in terms of school type. No statistically significant difference was found among the views of the teachers toward risk, education and responsibility sub-scales in terms of school type, education level, age and teaching experience variables.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
Onay.....	II
Önsöz.....	III
Özet.....	IV
Abstract	VI
İçindekiler.....	VII
Çizelgeler Listesi.....	X
Ekler Listesi.....	XIV

BİRİNCİ BÖLÜM

1.Giriş.....	1
1.1.Problem Durumu.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4.Sayıtlılar.....	7
1.5.Sınırlılıklar.....	7
1.6.Tanımlar.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

2. Literatür Ve İlgili Araştırmalar.....	10
2.1. İlgili Literatürün İncelenmesi.....	10
2.1.1. Bağımlılık Yapan Maddelerin Tarihine Kısa Bir Bakış.....	10
2.1.2. Bağımlılık yapan Maddelerin Sınıflandırması.....	13
2.1.2.1. Yasal Olan Ancak Bağımlılık Yapan Maddeler.....	14
2.1.2.1.1. Tütün ve Tütün Bağımlılığı.....	14
2.1.2.1.2. Alkol Bağımlılığı.....	14
2.1.2.1.3. Kafein Bağımlılığı.....	15
2.1.2.1.4. Uçucu Madde Bağımlılığı.....	15
2.1.2.2. Yasal Olmayan Bağımlılık Maddeleri.....	15
2.1.3. Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Risk Etmenleri.....	15

2.1.3.1. Aile.....	16
2.1.3.2. Medyanın Etkisi.....	17
2.1.3.3. Kültürel Faktörler.....	17
2.1.3.4. Akran Gurubunun Etkisi.....	18
2.1.3.5. Fiyatlar ve Ulaşılabilirlikteki Kolaylık.....	19
2.1.4. Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Eğitimin Önemi.....	20
2.1.5. Uyuşturucu Madde Kaçakçılığında Ülkemizdeki Durum.....	22
2.1.5.1. Türkiye Geneline Kullanıcıların Yaş ve Eğitim Düzeylerine İlişkin İstatistiksel Bilgiler.....	24
2.1.5.2. Elazığ İlinde Tespit Edilebilen Madde Bağımlılığının Son Durumu.....	27
2.1.6. Madde Kullanıcıları İle İlgili Yasal Düzenlemeler.....	31
2.1.6.1. Yaşı Küçüklere İlişkin Düzenlenen Yasal Düzenlemeler.....	32
2.2. İlgili Araştırmalar.....	34
2.2.1. Yurtiçi Araştırmalar.....	34
2.2.2. Yurtdışı Araştırmalar.....	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem.....	76
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	76
3.2. Araştırmanın Modeli.....	76
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	76
3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	78
3.5. Verilerin Toplanması.....	79
3.6. Verilerin Çözümlemesi.....	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular ve Yorumlanması.....	81
4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	81
4.2. Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Alt Boyutlara İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	83

4.2.1. Madde Kullanma Alışkanlığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	83
4.2.2. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Eğitimin Yeri ve Önemi Üzerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	89
4.2.3. Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Bulgular ve Yorumlanması...	96
4.2.4. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Riske İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	104
4.2.5. Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Sorumluluğa İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	112

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Sonuç ve Öneriler.....	121
5.1. Sonuçlar.....	121
5.1.1. Araştırma Kapsamındaki Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar.....	121
5.1.2. Araştırmanın Alt Amaçlarına İlişkin Sonuçlar.....	122
5.1.2.1. Madde Kullanma Alışkanlığına İlişkin Sonuçlar.....	122
5.1.2.2. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Eğitimin Yeri ve Önemine İlişkin Sonuçlar.....	122
5.1.2.3. Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Sonuçlar.....	123
5.1.2.4. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Risk Alt Boyutuna İlişkin Sonuçlar.....	123
5.1.2.5. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Sonuçlar.....	123
5.2. Öneriler.....	124
5.2.1. Araştırmacılara Öneriler.....	125

KAYNAKLAR	127
------------------------	-----

Ekler.....	140
------------	-----

Özgeçmiş.....	146
---------------	-----

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa No
Çizelge 1: 2000-2001-2002 Yılları Arasında Türkiye Geneline Polis Sorumluluk Bölgesinde Tespit Edilen Madde Kullanıcıların Yaş ve Eğitim Düzeyine İlişkin Bilgiler.....	24
Çizelge 2: Elazığ ili Polis Sorumluluk Bölgesinde 1999-2004 Yılları Arası Tespit Edilebilen madde Kullanıcılarının Cinsiyet, Eğitim Düzeyi ve Çalışma Durumlarına İlişkin İstatistik Bilgiler.....	27
Çizelge 3: Elazığ İlindeki Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı ve Anket Uygulama Sayıları.....	77
Çizelge 4: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	81
Çizelge 5: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	81
Çizelge 6: Katılımcıların Görev Yaptıkları Okullara Göre Dağılımı.....	82
Çizelge 7: Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı.....	82
Çizelge 8: Katılımcıların Mesleki kıdemlerine Göre Dağılımı.....	83
Çizelge 9: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları.....	84
Çizelge 10: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları.....	84
Çizelge 11: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları.....	85

Çizelge 12: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları.....	86
Çizelge 13: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları.....	87
Çizelge 14: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	88
Çizelge 15: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Eğitimin Yeri ve Önemine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları.....	89
Çizelge 16: Eğitimin Yeri ve Önemine ilişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	90
Çizelge 17: Eğitimin Yeri ve Önemine ilişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	91
Çizelge 18: Eğitimin Yeri ve Önemine ilişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	92
Çizelge 19: Eğitimin Yeri ve Önemine ilişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre KWH testi Sonucu.....	93
Çizelge 20: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Eğitimin Yeri ve Önemine İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	94
Çizelge 21: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları.....	96
Çizelge 22: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre KWH testi Sonuçları	97

Çizelge 23: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları.....	98
Çizelge 24: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları.....	100
Çizelge 25: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları.....	101
Çizelge 26: Mücadele Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	102
Çizelge 27: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait t testi Sonuçları.....	104
Çizelge 28: Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Ait Varyans Analiz Sonuçları.....	106
Çizelge 29: Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Ait Varyans Analiz Sonuçları.....	108
Çizelge 30: Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Ait Varyans Analiz Sonuçları.....	109
Çizelge 31: Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Ait Varyans Analiz Sonuçları.....	110
Çizelge 32: Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	111
Çizelge 33: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Sorumluluğa İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları.....	113

Çizelge 34: Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	114
Çizelge 35: Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre KWH testi Sonuçları.....	115
Çizelge 36: Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	116
Çizelge 37: Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	117
Çizelge 38: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Sorumluluğa İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	119

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
	No
EK-1: İzin Dilekçesi.....	140
EK-2: İzin Belgesi.....	141
EK-3: Anket formu.....	142

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Son yıllara kadar uyuşturucu maddeler olarak tanımlanan bağımlılık yapan maddelerin, birey üzerinde psikolojik ve fizyolojik etkide bulunarak onu bir nevi köleleştirdiği bilinmektedir. Bağımlılık adı verilen bu olgu, birey ile madde arasında kurulan ve bir süre sonra bireyin özerkliğini tamamen elinden alan ve özgürlüğünü ortadan kaldıran bir süreçtir. Toplum bu hale gelmiş bulunan bir bireyin gücünden, emeğinden ve en önemlisi de bireyin kendisinden yoksun hale gelmekte, böylece bireyin bu durumu gerek kendisine gerekse içerisinde yaşadığı topluma artı bir maliyet yüklemektedir.

Madde kullanımı ve bağımlılığı tüm dünya devletlerinin önemli bir sorunu haline gelmiştir. Endüstri ve teknolojinin gelişmesiyle belki de denilebilir ki, aynı paralelde gelişen bu sorun ile mücadelede, dünya ülkeleri bütçelerinin önemli bir kısmını bu sorunun çözümüne ayırmaktadır. Türkiye’de madde kullanımına yönelik olarak kullanıcı sayılarının tespiti amacıyla yapılan bilimsel çalışmaların yeterli olmadığı da görülmektedir. Ancak kullanıcı durumunun tespitine yönelik güvenlik birimlerinin kayıtları incelendiğinde madde kullanıcılarının sayısının gün geçtikçe arttığı da izlenmektedir (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu, 2003: 130).

Anayasanın 58. maddesinde devletin, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alacağı ifade edilmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi amacıyla çeşitli kurumlar tarafından ortak çalışmalar yürütülmekte olup, madde bağımlılığı ile mücadelede ulusal strateji politikalarının belirlenmesi amacıyla bir yapı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu konu ile ilgili Milli Güvenlik Kurulunun 26.04.1996 tarih ve 393 sayılı kararı ile “uyuşturucu madde kullanımı ile mücadele üst ve alt kurulları” oluşturularak çok sayıda kamu kurum ve kuruluşu bu mücadelede görevlendirilmiştir (<http://www.yesil.org/teror/uyusturucumuc.htm>, 1997).

Doğal ya da kimyasal yollarla elde edilenlere verilen ad olarak basit tanımı yapılan maddeye kanunlarda biraz daha genişletilerek yer verildiği görülmektedir. Belirli bir dozda alındığı zaman kişinin sinir sistemine etki ederek akli, fiziki ve psikolojik dengesini bozan, fert ve toplum içerisinde iktisadi ve sosyal çöküntü meydana getiren, alışkanlık ve bağımlılık yapan, kanunların kullanılmasını, bulundurulmasını, satışını yasakladığı, narkotik ve psikotrop sözcükleriyle de tanımlanan maddeler bağımlılık yapan maddeler olarak tanımlanmaktaydı (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu, 2003: 132). Ancak tanımda yer alan “kanunların kullanılmasını, bulundurulmasını, satışını yasakladığı” ibaresi genişleyerek yasal olan, ancak bağımlılık yapan tütün mamulleri, alkollü içecekler, uçucu maddeler ve kafein gibi maddeleri de içerisine almış bulunmaktadır (<http://www.geocities.com/elazigram/sayfalar/zararlialiskanliklar.htm>, 2005).

Bağımlılık ise bir ilişki türüdür. Bireyin her hangi bir nesne veya durum ile kurduğu ilişkide sonradan ortaya çıkan özel durumdur. Bir başka deyişle sadece maddenin kullanılmasıyla birey üzerinde meydana gelen sahte iyi oluş halidir. Alışkanlık ile iptila olarak adlandırılan tutkunluk arasında yasalarda belirtilen en önemli özellik, maddenin kullanımı ile kişide meydana gelen fiziki bağımlılık ve tolerans gelişimini ortaya çıkarma özelliğidir (Babaoğlu, 1997: 150).

Bağımlılık dışarıdan alınan kimyasal maddelere ruhsal, fiziksel ya da hem ruhsal hem de fiziksel olarak düşkün olmak gereksinimi içerisinde bu maddelere yer ayırması olarak da ifade edilebilir. Bir diğer ifadeyle bağımlılık; bireyin, beyin ödüllendirme sistemi üzerindeki etkisidir. Kişisel bir hoşnutluk yaratır. Her birey için farklı bir şiddeti vardır. Etkisi zamanla sınırlı ve geçicidir. Beynin ödüllendirme sisteminin doğal olmayan bir şekilde etkilenmesinin sağlanmasıdır. Bireyin merkezi sinir sistemi üzerine etki eden bütün maddeler ile yasalarda gayri sem olarak adlandırılan eczaların kötüye kullanımı bağımlılık olarak tanımlanmakta olup, bağımlılık sonucu bireyde ortaya çıkan ruhsal ve davranışsal bozukluklar Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından özel bir sınıflandırmaya da tabi tutulmuş olduğu da görülmektedir (Babaoğlu, 1997: 153).

Bağımlılık olgusunun açıklanmasına yönelik çok sayıda girişim olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalar tek bir bağımlılık tipi ya da tek bir bağımlı tipinin bulunmadığını göstermektedir. Bağımlı kişilerin çoğunda ağır kişilik bozuklukları meydana gelebilmektedir. Kaygıların dinmesi, mutlu olabilme duygusu, depresyon giderilmesi madde kullanan bağımlılar için çıkar yol gibi görülebilmektedir. Örneğin büyük acılar çekmiş, kayıplar yaşamış bir şahsın toplum içerisinde meydana gelen üzüntülerini ya da sevinçlerini bir yudum içki ile gidermeleri veya kutlamalarının o toplum fertleri tarafından önerilmesi de bağımlılık sürecinin gelişmesine ön ayak olmaktadır.

Bağımlılık yapan maddeler ile ilgili olarak günümüzde dahi geliştirilen çok sayıda kuramsal açıklamalar yapılmaktadır. Özellikle kişinin sinir sistemi üzerine görüntüleme ve benzeri yollarla yapılan çalışmalarda sadece fizyolojik açıdan meydana gelen bozulmalar değil, sosyal ve psikolojik açıdan oluşan bozulmaların önemi, içerisinde yaşanılan topluma getireceği zararları üzerinde durulmakta ve ciddi önlemler alınması yolunda çalışmalar yapılmaktadır.

Bağımlılık yapan maddeler sadece polisiye anlamda yapılan çalışmalar neticesi ele geçirilen uyuşturucu maddeler değildir. Yukarıda da belirtildiği üzere kullanılması, bulundurulması satışı yasal olan ancak bağımlılık yapan maddeler de bulunmaktadır. Madde bağımlılığı ile mücadelede önemli bir risk faktörü oluşturan ve yasal olarak ciddi bir sınırlama ve yaptırımı bulunmayan bu maddelerin kullanımının önlenmesine ilişkin mücadelenin artırılması gerekmektedir. Aksi takdirde yasal olarak kullanımı ve satışı serbest bırakılan bu maddeler, gençlerin yasal olmayan ve polisiye çalışmalar ile ele geçirilebilen maddelere başlamasına da ön ayak olabilmektedir (<http://www.geocities.com/elazigram/sayfalar/zararlialiskanliklar.htm>, 2005).

Son yıllarda çocuk ve gençler tarafından zararlı olduğu tespit edilen ve bağımlılık yaptığı bilinen maddeleri kullanan birey sayısının arttığı acı bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle aile gibi öğrenmenin temelini oluşturan ve bireyin ilk eğitim yeri olarak kabul edilen kurumun, temelinin güçlü olması halinde sağlıklı bireyler yetiştireceği gerçeği de ortadadır. Bu tedbirler alınırken, ailenin, sosyal çevrenin, medyanın, kamu kurumlarının sürekli olarak birbirleriyle işbirliği halinde

bulunması gerekmektedir. Öğrencilerin içerisinde buldukları ve ileride karşılaşılabilecekleri problemlerin çözümünde doğru bilgiler ile bilgilendirilerek hareket etmeleri bir çok risk faktörünün de otomatik olarak ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Ergenlik dönemi içerisinde yer alan gençlerin ortaöğretim hayatlarında gerek yasal olsun gerekse gayri yasal, bağımlılık yapan maddeler ile tanışma riskinin diğer zamanlara oranla çok daha fazla olduğu bir gerçektir. Bu nedenle özellikle ortaöğretimde görev yapan öğretmenlere çok büyük görevler düşmektedir. Ortaöğretimde okuyan bir öğrencinin madde kullanımına ilişkin olarak geçmişe dayalı tecrübelerden elde edilen değerlendirmelerden, onun madde kullanıp kullanmadığı hakkında küçücükte olsa bir fikre sahip olabilmesi gerekmektedir. Örneğin dersleri çok iyi giden bir öğrencinin bir süre sonra kötüye gittiği görülebilmektedir. Kılık kıyafeti düzgün olan bir öğrencinin madde kullanımı ile birlikte zamanla kılığına kıyafetine özen göstermediği, hareketlerinde normaline oranla aşırı yavaşlama veya hızlanma meydana geldiği, bunun yanı sıra aşırı kilo kaybı, aşırı uykusuzluk gibi fizyolojik belirtilerin de ortaya çıkabildiği görülmektedir.

Bu bağlamdan hareketle bireyin sağlıklı bir fert olarak yetişmesinde ve toplum içerisinde kabul görmesinde, aileden sonra okul faktörünün önemi de büyüktür. Eğitimin olmazsa olmaz koşulunun başında yer alan unsurlardan birisi olan, sağlıklı barınma ve beslenmenin yanı sıra, maddi ve manevi problemlerin çözümüne yönelik olarak tedbirlerin alınması gelmektedir.

1.1. Problem Durumu

Madde kullanımı ve bağımlılığı tüm dünya devletlerinin önemli bir sorununu teşkil etmektedir. Endüstri ve teknolojinin tarihsel gelişimi ile birlikte gelişen bu sorun ile mücadelede, dünya ülkeleri bütçelerinin önemli bir kısmını bu sorunun çözümüne ayırmaktadır. Türkiye’de madde kullanımına yönelik olarak kullanıcı sayılarının tespiti amacıyla yapılan bilimsel çalışmaların yeterli bulunmamaktadır. Ancak kullanıcı durumunun tespitine yönelik güvenlik birimlerinin kayıtları incelendiğinde, madde kullanıcılarının sayısının gün geçtikçe arttığı da izlenmektedir (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu, 2003: 130). Bu gerçekten hareketle, madde bağımlılığı ile mücadelede alınabilecek tedbirlerde, güvenlik birimlerinin dışında bir çok kurum ve kuruluşun

müşterek hareket etmesi kaçınılmazdır. Genç nüfusun, bu büyük tehlikeden korunmasına yönelik alınması gereken tedbirlerin başında en önemli görevi eğitim üstlenmektedir. Güvenlik, sağlık, ceza ve ıslah işlemleri gibi sayılabilecek bir takım tedbirler de, madde bağımlılığı ile mücadelede tamamlayıcı birer unsur olmaktadır.

Madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin ne kadar önemli bir unsur olduğu açıkça ortadadır. Özellikle bu hususta, Anayasanın 58. maddesinde devletin, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alacağı ifade edildiği görülmektedir. Ciddi bir toplumsal hastalık olarak karşımıza çıkan madde bağımlılığının ortaöğretim gençliği üzerinde yaygınlık kazanmasının nedenlerini araştırmak amacıyla Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından araştırma yapıldığı, bu çalışmanın Aile Araştırma Kurulu Başkanlığı tarafından 2003 yılında hazırlandığı ve hazırlanan ölçeğin Ankara ilindeki Öğretmen ve Öğrencilerin Uyuşturucu Madde Kullanımı Konusunda Görüşlerini içerdiği, toplam 10 lisede bulunan 201 öğretmen ve 204 öğrenci görüşlerinin alındığı belirtilmiştir. Yapılan araştırma neticesinde uyuşturucu kullanımı konusunda öğretmen ve öğrencilerin büyük bir kısmı (% 60'ına yakını) uyuşturucuyu, merak ve özentisi ile başlayan ancak sonu ölümlü biten bir yol olarak tanımladıkları, yine “çevrenizde uyuşturucu kullanan genç var mı?” sorusuna ise ankete katılanlardan ancak % 45'inin “hayır” cevabını verdiği belirlenmiş, aynı çalışma içerisinde bu konuda yapılan literatür taramasına göre uyuşturucu madde bağımlılığında %42 gibi bir oranının ortaöğretim gençliğinin oluşturduğu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada öğretmenlerin % 58.7'sinin uyuşturucu madde kullandığı belirlenen kişiye nasıl yardım edileceğini bilmediklerini beyan etmişlerdir (<http://www.isilaysaygin.net/tr/index.htm>, 2003).

Madde kullanımı sonucu ortaya çıkan bağımlı bireylerin sayısının gün geçtikçe artması, buna paralel olarak suç sayısında doğru orantılı artışların meydana gelmesi toplum sağlığını da tehdit eder duruma gelmiş bulunmaktadır. Bu bağlamda özellikle ortaöğretim düzeyinde bulunan yoğun genç nüfusun ileride meydana gelebilecek tehlikelere karşı korunabilmelerinin sağlanabilmesi amacıyla poliseye çalışmalar ile yetinilmeden aileden başlamak üzere herkesin üzerine düşen ödevi yerine getirmesi gerçeğini ortaya koymuştur.

Bu çalışmanın yapılmasındaki en önemli etken, çağın vebası olarak adlandırılan madde bağımlılığı ile mücadelede, özellikle ergenlik dönemi içerisinde yer alan ortaöğretim öğrencilerinin eğitiminde görev alan öğretmenlerin bu sorun ile mücadeledeki rolleri ve öneminin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple, “Ortaöğretim Öğretmenlerinin Madde Bağımlılığı ile Mücadeledeki Yeri ve Önemi” araştırma konusu olarak seçilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, madde kullanımı ve bağımlılığına ilişkin ortaöğretim öğretmenlerinin görüşlerini almak ve bu görüşlere dayalı olarak karşılaşılan sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirmektir. Bu genel amaç çerçevesinde şu alt amaçlar belirlenmiştir;

1. Ortaöğretim öğretmenlerinin madde kullanma alışkanlığına ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

2. Ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığında eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

3. Ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

4. Ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığının risk boyutuna ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

5. Ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk boyutuna ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmanın önemi, ülkemizin madde ticaretinde giriş ve çıkış güzergahlarında çok önemli bir coğrafi konumda bulunması sebebiyle, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelenin sağlıklı bir nesil yetiştirilmesindeki öneminin anlaşılmasını sağlayarak, özellikle genç nüfusun büyükçe bir kısmını teşkil eden öğrencilerin eğitilmesinde gerekli bilincin aşılmasını sağlamaktır. Bu nedenle madde kullanım ve bağımlılığı ile mücadelede önemli bir görev ve sorumluluk üstlenen ortaöğretim öğretmenlerinin görüş ve önerilerinin alınarak elde edilecek bu görüş ve öneriler doğrultusunda çözüm önerileri geliştirmenin önemi üzerinde durulmuştur.

1.4 Sayıtlar

1-Araştırmada evrenden seçilen örneklem grubu, evreni yansıtmaktadır.

2-Araştırma kapsamında bulunan katılımcılar, kendileri için hazırlanan anketteki sorulara yansız cevap vermişlerdir.

3-Araştırmada kullanılacak veri toplama aracı, araştırmanın amacını gerçekleştirmeyi sağlayacak yeterli ve geçerli bilgileri yansıtacak biçimdedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1-Elazığ il merkezinde 2004-2005 eğitim öğretim yılında 23 ortaöğretim kurumunda görev yapan ortaöğretim öğretmenlerinin görüşleri,

2-Ulaşılabilen yerli ve yabancı kaynaklar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Madde : Belirli bir dozda alındığı zaman kişinin sinir sistemine etki ederek akli fiziki ve psikolojik dengesini bozan, fert ve toplum içerisinde iktisadi ve sosyal çöküntü meydana getiren, alışkanlık ve bağımlılık yapan, kanunların kullanılmasını, bulundurulmasını, satışını yasakladığı, narkotik ve psikotrop sözcükleriyle de tanımlanan maddeler bağımlılık yapan maddeler olarak tanımlanmaktaydı (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu, 2003: 132). Ancak yasal olan tütün mamulleri, alkol ve kafein gibi maddeleri de bağımlılık yapan maddeler olarak ifade edilmektedir. (<http://www.geocities.com/elazigram/sayfalar/zararliaiskanliklar.htm>, 2005).

Bağımlılık : Bağımlılık bir ilişki türüdür. Bireyin her hangi bir nesne veya durum ile kurduğu ilişkide sonradan ortaya çıkan özel durumdur. Bir başka deyişle, sadece maddenin kullanılmasıyla birey üzerinde meydana gelen sahte iyi oluş halidir. Alışkanlık ile iptila olarak adlandırılan tutkunluk arasında yasalarda belirtilen en önemli özellik maddenin kullanımı ile kişide meydana gelen fiziki bağımlılık ve tolerans gelişimini ortaya çıkarma özelliğidir (Babaoğlu, 1997: 150).

Sahte İyi Oluş Hali : Bağımlılık yapan maddelerin kullanımından sonra vücutta meydana gelen ve çok kısa süren yalancı iyi olma halidir. Bu süre sonunda maddeyi tekrar almak gerekmektedir. (www.karaman.pol.tr/kos/maddebagimliliği.htm, 2005).

Tolerans: Bireyin istediği etkiyi hissedebilmek için maddeyi giderek daha yüksek dozlarda alması,yüksek dozlara dayanma gücünün artmasıdır (www.karaman.pol.tr/kos/maddebagimliliği.htm, 2005).

Yoksunluk Belirtisi: Kullanılmakta olan maddenin aniden kesilmesi sonucu fizyolojik belirtilerin ortaya çıkması durumudur. Madde alınımının durdurulması halinde bir veya daha fazla sürede sonlanabilecek bir sendromun oluşması söz konusudur. Zihinsel ve ve dikkatle ilgili süreçlerde rahatsızlıklar, iştah kaybı, maddeyi temin ve kullanmak için aşırı istek duygusu yoksunluk belirtileri olarak ifade edilebilir (Ögel, Bağımlılık Yapan Maddeler ve Etkileri. <http://www.yeniden.org.tr>, 2005).

Ortaöğretim : Temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren, genel, mesleki ve teknik öğrenim kurumlarının tümüne denir (<http://egitim.milliyet.com.tr/page.asp?PageID=53&>).

Psikoaktif Madde: Algı, duyguların, düşünce ve bilinç durumunu değiştiren, reçeteli veya reçetesiz satılan ilaçlar, tabii veya sentetik maddelere denir (Madde Kullanımı ile İlişkili Bozukluklar, <http://med.ege.edu.tr/~hanci/madde.html>, 2005).

Uçucu Maddeler: Koklanan maddeler olarak tanımlanan bu maddeler, kimyasal buhar üreterek içe çekildiğinde uyarıcı etki yapmaktadır. Ev ve sanayi alanında

kullanılan yüzlerce kimyevi maddede ve yapıştırıcılarda uçucu madde özelliği mevcuttur. Burundan dumanı çekerek, aerosol-spreyleri direkt ağza veya burna sıkarak, plastik kağıt torbalarının içinde maddeyi döküp burna ya da ağza çekerek, avucun içine yerleştirilen bez parçasının üstüne dökülen maddeyi koklayarak nitrik oksit maddelerini içine çekmek suretiyle kullanılır (Ögel, Bağımlılık Yapan Maddeler ve Etkileri. Uçucu Maddeler <http://www.yeniden.org.tr>, 2005).

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. İlgili Literatürün İncelenmesi

Bu bölümde bağımlılık yapan maddelerin tarihsel gelişimi ve maddelerin sınıflandırılması hususu ele alınarak özellikle sanayi ve teknolojinin gelişmesi ile hız kazanan madde bağımlılığı adı ile ortaya çıkan ve çağın vebası olarak nitelendirilen bu sorun ile mücadelede eğitimin önemi vurgulanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bu mücadele kapsamında risk unsuru teşkil eden, aile yapısı, kültürel faktörler, medya ve akran grubunun etkisi gibi bir takım faktörlere değinilerek madde bağımlılığı ile mücadelede bu faktörlerin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

2.1.1 Bağımlılık Yapan Maddelerin Tarihine Kısa Bir Bakış

Belirli bir dozda alındığı zaman kişinin sinir sistemine etki ederek akli fiziki ve psikolojik dengesini bozan, fert ve toplum içerisinde iktisadi ve sosyal çöküntü meydana getiren, alışkanlık ve bağımlılık yapan, kanunların kullanılmasını, bulundurulmasını, satışını yasakladığı, narkotik ve psikotrop sözcükleriyle de tanımlanan maddeler bağımlılık yapan maddeler olarak tanımlanmış, ancak zamanla bu maddelere, alınması, satılması ve bulundurulması yasal olan maddeler ile bir takım uyarıcı nitelikli kimyasallarda eklenmiş ve böylelikle bağımlılık yapan maddelerin sınıfı ve kapsamı genişlemiştir. Tanımda yer alan tasnif edilen bu maddelerin çeşitli yollarla insan vücuduna alınmasına müteakip, maddenin alınması için tolerans gelişim süreci oluşturan ve alınmaması durumunda fiziki ve psikolojik bir takım yoksunluk belirtileri ortaya çıkması durumu “madde bağımlılığı” nı ifade etmektedir (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu, 2003: 132).

Bağımlılık yapan maddelerin tarihsel gelişimine kısaca bakıldığında, ağrıyı, acıyı dindiren, çocuklarda uyku problemlerinin çözümünde kullanılan ve önemli ağır uyuşturucular sınıfında yer alan afyonun, insanoğlu tarafından keşfedildiği görülmektedir. Özellikle morfin, eroin ve kodein gibi etkili uyuşturucuların yapımında kullanılan afyonun üç bin yıl önce hekim-rahiplerin tekeline geçtiği bilinmektedir. İ.Ö

9. yüzyıl başında afyonun tarımının ve tüketiminin Mısır Karnak rahipleri tarafından yönlendirildiği de Mısır Karnak rahiplerinden birisine ait mezar taşına yazılan “Gecenin ve ölümün kapısındaki çiçek, acıyı giderirsin sen, ve de bilinci, düşleri sunarsın onların yerine, uykuyu ve ölümü” dizelerden anlaşılmaktadır. Yine 9. yüzyıla ait olduğu belirlenen bir Asur kabartma resminde Kral II.Tiglatpaleser’in elinde tuttuğu ve afyon elde edilen haşhaş bitkisine ait kapsülle bir rahibin bulunduğu belirtilmektedir (Babaoğlu, 1997: 12).

Yunanca da mekone olarak adlandırılan afyonun insanoglu tarafından ağrıyı, acıyı dindiren, uyku problemlerinin çözümü gibi faydalı alanlarda kullanılmasına karşın zamanla kötüye kullanıldığı, İ.Ö 5.yüzyıla Meloslu Diagoras tarafından durmadan aranmaya yol açan bir baştan çıkarıcılığı bulunduğu, gerçeklik duygusunu yok ettiği, bu sebeple insanların bu tür maddelerden uzak durmasını salık veren ilk kişi olduğu bilinmekteydi Daha sonraları ise afyon kullanan kişilerin yapılan büyüler ile lanetlendiği, diri diri ateşe verilmek suretiyle yakıldıkları, 14. yüzyılda kilise tutanaklarından afyon kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele edilmeye çalışıldığı görülmektedir. 18.yüzyıla kadar her ne kadar afyon bitkisinin öldürücü etkisi olduğu tespit edilmiş ve tiryakilik yaptığı bilinmiş ise de, bağımlılık kavramından hiç söz edilmemiştir. Çünkü bu maddenin tamamen keyif veren, rahatlatan etkilerinden söz edilmiş, bu nedenle afyon savaşları tarih sahnesinde yer almıştır (Babaoğlu, 1997: 19).

Endüstri ve teknolojinin gelişimiyle gerek afyon gerekse tespit edilen ve kullanım alanı bulan, arz – talep dengesi oluşturan ve geçmişte milletler arasında savaflara dahi sebep olan uyuşturucu maddelerin ticaretinin meydana getirdiği yüksek kazançlar, uluslararası madde kaçakçılığının temel sebebini oluşturmuştur. Uyuşturucu maddelerin bu yönü, özellikle son yüzyılın ikinci yarısından itibaren menfaat çevreleri tarafından ant, terörizm için finans kaynağı, uluslar arası ilişkilerde ideolojik ve politik araç ve hedef ülke toplumuna yönelik sosyo- psikolojik dejenerasyon ile zihni ve ahlaki çökertme planlarını ön plana çıkartmıştır (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu, 2003: 115).

Tıbbi amaçla kullanılmak üzere yapılan araştırmalar sonucunda 1817 yılına Hannoverli farmokolog Friedrich Helm Sertuner’in morfini bulmasından sonra bu

madde tıp alanında yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. 21 Ağustos 1897'de Almanya'da Bayer fabrikasında çalışan kimyager Felix HOFFMAN tarafından ağrıları kesmek amacıyla geliştirmiş olduğu bir karışım "eroin" adıyla piyasaya sürülmüş ve 25 gramlık paketler halinde piyasa sürülen bu maddenin zamanla bağımlılık yaptığı ve ölümlere neden olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına yakın dönemlerde eroin adlı uyuşturucu maddenin ham maddesi olan afyon bitisinin ekimi, üretimi ve ticareti tamamen serbest olduğu, hatta üreticinin toplamış olduğu afyon bitkisini parçalar haline getirdikten sonra aracı simsarlar tarafından piyasaya sürüldüğü bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin parçalanması sonucunda ortaya çıkmış bulunan Türkiye Cumhuriyeti Devleti 18 Temmuz 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne alınmıştır. 3 nisan 1932 yılında haşhaş tarımının sınırlandırılması ve afyon alım satım işlerinin İktisat Vekaleti'ne bağlı "Uyuşturucu Maddeler İnhisarı"na verilmesine ilişkin yasa çıkarılmış, 1931 yılında imzalanan Cenevre Afyon Sözleşmesi'nin kabulü ile 1938 yılında bu maddenin üretim trafiği Toprak Mahsülleri Ofisine devredilmiştir (Babaoğlu, 1997.100-106).

Uyuşturucu maddelerin üretim ve kaçakçılığının önlenmesi amacıyla uluslararası düzeyde 1961 tarihli "Uyuşturucu Maddelere Dair Birleşmiş Milletler Tek Sözleşmesi", 1971 tarihli "Birleşmiş Milletler Psikotrop Maddeler Hakkındaki Sözleşme" ve 1988 tarihli "Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi" imzalanarak madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede ciddi anlamda adımlar atılmıştır (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu, 2003: 116-117).

Bağımlılık olgusunun açıklanmasına yönelik çok sayıda girişim olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalar tek bir bağımlılık tipi ya da tek bir bağımlı tipinin bulunmadığını göstermektedir. Bağımlı kişilerin çoğunda ağır kişilik bozukluklarının meydana gelebilmektedir. Kaygıların dinmesi, mutlu olabilme duygusu, depresyon giderilmesi madde kullanan bağımlılar için çıkar yol gibi görülebilmektedir. Örneğin büyük acılar çekmiş, kayıplar yaşamış bir şahsın toplum içerisinde meydana gelen üzüntülerini ya da sevinçlerini bir yudum içki ile gidermeleri veya kutlamalarının o toplum fertleri tarafından önerilmesi de bağımlılık sürecinin gelişmesine ön ayak olmaktadır.

Madde kullanımı ve bağımlılığı üzerine bilinen ilk açıklama psikodinamik olarak adlandırılanlardır. Klasik psikoanalitik olarak adlandırılan bu açıklamaya göre madde kullanımı kişinin eşcinsel dürtülere karşı bir savunma girişimi olarak açıklanmaya çalışılmış ise de, kuramsal psikodinamik yaklaşım ile bireyin madde kullanımının depresyon ile madde kullanımı sonucu oluşan ego işlevleri arasında bir ilinti olduğu ortaya koymuştur. Madde bağımlılığının başlangıcında şu ya da bu nedenin saptanması, bu nedenin giderilmesi yoluyla bağımsızlığın sağlanmasını çok da umutlu kılamamaktadır. Çünkü madde kullanımına ilişkin ardında çok karmaşık ve çok güçlü pek çok neden daha bulunduğu ve ana nedenin tedavi edilmiş olsa dahi ardından ona eklenmiş olan diğer etmenlerin yaşantının devamını etkileyebileceği belirtilmektedir (Babaoğlu, 1997: 154-156).

Bağımlılık yapan maddeler ile ilgili olarak günümüzde dahi geliştirilen çok sayıda kuramsal açıklamalar yapılmaktadır. Özellikle kişinin sinir sistemi üzerine görüntüleme ve benzeri yollarla yapılan çalışmalarda sadece fizyolojik açıdan meydana gelen bozulmalar değil, sosyal ve psikolojik açıdan oluşan bozulmalarının önemi, içerisinde yaşanılan topluma getireceği zararları üzerinde durulmakta ve ciddi önlemler alınması yolunda çalışmalar yapılmaktadır.

2.1.2. Bağımlılık Yapan Maddelerin Sınıflandırılması

Bağımlılık yapan maddeler sadece polisiye anlamda yapılan çalışmalar neticesi ele geçirilen uyuşturucu maddeler değildir. Kullanılması, bulundurulması satışı yasal olan ancak bağımlılık yapan maddeler de bulunmaktadır. Madde bağımlılığı ile mücadelede önemli bir risk faktörü oluşturan ve yasal olarak ciddi bir sınırlama ve yaptırımı bulunmayan bu maddelerin kullanımının önlenmesine ilişkin mücadelenin artırılması gerekmektedir. Aksi takdirde yasal olarak kullanımı ve satışı serbest bırakılan bu maddeler, gençlerin yasal olmayan ve polisiye çalışmalar ile ele geçirilebilen maddelere başlamasına da ön ayak olabilmektedir. Burada bağımlılık yapan maddeler, yasal olanlar ve olmayanlar olmak üzere iki ana grupta ele alınmıştır (<http://www.geocities.com/elazigram/sayfalar/zararlialiskanliklar.htm>, 2005). Yasal olan bağımlılık yapan maddelerin yasal olmayan ve bağımlılık yaptığı belirlenen

uyuşturucu maddelere başlamada önemli bir basamak oluşturması sebebiyle ayrı ayrı ele alınarak irdelenmiştir.

2.1.2.1. Yasal Olan ve Bağımlılık Yapan Maddeler

Özellikle yasal olmayan ve güvenlik birimlerinin mücadele kapsamına alınan bağımlılık maddelerine başlamada belki en önemli bir basamağı teşkil eden yasal bağımlılık maddelerinin başında tütün ve tütün mamulleri, alkol, kafein ve özellikle sanayi alanında yapıştırıcı ve çözücü amaçlı kullanılan uçucu maddeler yer almaktadır.

2.1.2.1.1. Tütün ve Tütün Bağımlılığı

Tarihsel gelişimine bakıldığında, afyon gibi tedavi amaçlı olarak kullanılmış olduğu görülen tütünün, zamanla keyif verici olarak kullanılmış olduğu bilinmektedir. 1865 yılında ilk kez İngiltere’de sigara fabrikası kurularak kitlesel olarak üretimine başlanılmıştır. Tütünün etkili maddesi olduğu bilinen nikotinin, merkezi sinir sistemi üzerinde uyarıcı ve bastırıcı etkisi olduğu bilinmektedir (<http://www.geocities.com/elazigram/sayfalarzararlialiskanliklar.htm>, 2005). Tütün ürünlerinden sigara, puro ve benzeri maddelerin 4000’den fazla kimyasal madde içerdiği, bu maddelerden birisi olan nikotinin, merkezi sinir sistemi etkilediği, koklanarak, burundan çekilerek ya da çiğnenerek vücuda alınan tütünlerin nikotin düzeyi yüksek toksit-zehir içerdiği, madde bağımlılığını önleme amaçlı oluşturulan ve uzman görüşlerine yer verilen “<http://www.yeniden.org.tr>” adresinde detaylı olarak belirtilmiştir (Ögel, Bağımlılık Yapan Maddeler ve Etkileri. Nikotin ve Sigara. <http://www.yeniden.org.tr>, 2005). Geçmişte tüketicinin özendirici reklamlar ile bilinçsiz ve tamamen rant elde etmek maksadıyla kamçılanması, günümüzde bu maddenin kullanıcı sayısının artmasına sebep olmuştur. (<http://www.geocities.com/elazigram/sayfalarzararlialiskanliklar.htm>, 2005).

2.1.2.1.2. Alkol Bağımlılığı

Alkol ve bağımlılığının tarihi de insanlık tarihi kadar eskidir. Tarihten sekiz bin yıl önce Mezopotamya da arpadan üretilen biranın içildiği bilinmektedir. Ayrıca Roma filozofu Seneca’nın alkolün akıl hastalığına neden olduğunu ileri sürdüğü belirtilmektedir (<http://www.benbigun.com/alkolizm.php>, 2005). Alkol bağımlısı bireyde terleme, artan el titremesi, uykusuzluk, bulantı ve kusma, aşırı huzursuzluk, geçici görsel ve dokunsal ve işitsel yanılsamalar görülebilmektedir

2.1.2.1.3. Kafein Bağımlılığı

Kafein kahve dışında çay, migren ilaçları, kakao, çikolata ve hafif içkilerde bulunmaktadır. Bağımlılık yapıcı maddelerin hemen her özelliğini barındırmaktadır. Kafein yoksunluğunda da baş ağrısı, yorgunluk, halsizlik belirtilerinin görüldüğü belirtilmektedir (<http://www.armpsikiyatri.com/bagimli.asp>, 2005). Kafein merkezi sinir sistemini uyaran bir kimyasaldır. Kana mideden karışmasını müteakip, 15 dakika kadar sonra etkisi hissedilmeye başlar. Kafein kesilmesiyle birlikte baş ağrısı, yorgunluk, halsizlik, uykusuzluk, konsantrasyon eksikliği ve huzursuzluk gibi yoksunluk belirtileri ortaya çıkmaktadır (Ögel, Bağımlılık Yapan Maddeler ve Etkileri. Kafein. <http://www.yeniden.org.tr>, 2005).

2.1.2.1.4. Uçucu Madde Bağımlılığı

Bu guruba çözücüler (solventler). yapıştırıcılar, aerosoller, tiner ve benzin türevleri, propanlar girmektedir. Günümüzde bu maddelerin kullanan bağımlı sayısının arttığı da bilinmektedir (Evren, 2001). Uçucu maddelerin burundan çekilerek veya torba içerisine koyularak teneffüs edilerek vücuda alınmasına müteakip, alınan maddenin tesiriyle maddenin etkisi, kısa sürede beyne ve diğer organlara ulaşır (Ögel, Uçucu Maddeler. <http://www.yeniden.org.tr>, 2005). Sanayi alanında çokça kullanılan bu maddelerin ucuz olması ve temininin kolay olması önemli bir risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır.

2.1.2.2. Yasal Olmayan Bağımlılık Maddeleri

Bu çalışmada, belirtilen maddelerin özellikleri hakkında detaylı bilgi verilmemiştir. Ancak bu maddelerin güvenlik birimlerinin mücadele kapsamına giren maddeler olduğunun bilinmesi ile yetinilmiştir.

2.1.3. Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Risk Etmenleri

Madde bağımlılığı ile mücadelede bir çok etmen risk olarak göze çarpmaktadır. Bunlar aile yapısı, medyanın etkisi, maddelere olan ulaşılabilirlikteki kolaylık, kültürel etkinliklerin noksanlığı, akran gurubunun etkisi gibi alt başlıklar ile sıralamak mümkün olacaktır. Şüphesiz, bu başlıkları sayı olarak çoğaltmak mümkündür. Ancak burada belli başlı risk etmenlerinin sıralanması, bu etmenlerle ilgili alınacak önlemler ve bu

alınacak olan önlemler sayesinde maddelerin bireye verebileceği zararların asgariye indirgenebileceği hususlarının irdelenmesi gerekmektedir.

2.1.3.1. Aile

Madde bağımlılığı ile mücadelede en önemli rol aileye düşmektedir. Toplumun temel çekirdeği olan ailede anne ve babaların çocuklarına örnek davranışlar sergilemesi, onların gelişiminde tamamen müspet adımlar atmasını sağlamalıdır. Çocukların yaşadıkları sorunlar, sıkıntılar karşısında karşılaşılan problemin çözümünde öncü olmaları, çözilemeyen problemler karşısında ise dışarıdan yardım almalıdırlar.

Özellikle, yasal olsun veya olmasın, madde kullanan anne ve babaların çocuklarının da madde kullanımına başlamasında önemli bir risk faktörü oluşturduğu da yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Temiz bir sayfa olarak dünyaya gelen çocuğun ilk eğitim yeri olarak bilinen aile tarafından doldurulmaya başlanılan bu temiz sayfanın doğru ve toplum tarafından kabul gören müspet bilgiler içermesi gerekir. Psikolojik gelişimine dahi anne karnında başlayan çocuğun ileride toplumda sağlıklı olarak adlandırılan ve topluma uyumlu bireyler halinde yaşamlarını idame ettirebilmeleri eğitim ile mümkün olacaktır. Çocuğun ilk eğitildiği yer olarak ifade edilen aile içerisinde alınan eğitimin, daha sonraları öğretim kurumlarında alacakları eğitim ile uyum sağlaması halinde sağlıklı fertlerin yetiştirilmesi mümkün olabilecektir. Parçalanmış olarak tabir edilen, ayrı ayrı yaşamak zorunda kalan ailelerin çocuklarının ise gerek madde bağımlılığına gerek başkaca suç ve olaylara karışma riskinin fazla olduğu da araştırmalardan ortaya konmuştur (Çam, 2003: 59). Ailenin madde kullanımını onaylamasının ve tutumunun önemli bir risk etmeni olduğu bilinmektedir (Newcomb .1986, Newcomb ve Felix-Ortiz 1992, Hawkins 1992).

Yine 2004 yılı içerisinde İstanbul ilinde onuncu sınıfta okuyan öğrenciler arasında tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığının tespitine yönelik yapılan araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde, herhangi bir madde kullandığını belirten öğrencilerin büyük bir bölümünün ilk kez madde kullandığında bu maddeyi bir aile büyüğünden aldığını ifade ettiği, bunun da aileye ilişkin risk etmenlerin önemini vurgulayan önemli bir bulgu olarak karşımıza çıktığı görülmektedir (Ögel, (<http://www.yeniden.org.tr>, 2005). Aileden başlayacak iyi bir eğitim okullar sayesinde

geliştirilip üst seviyelere çıkarılabildiği takdirde, toplum kurallarına uyan, dengeli ve medeni insanlar yetiştirilebilecektir. Çocuğun aile ile okul arasındaki bağının kuvvetli bir uyum içerisinde bulunması halinde, madde bağımlılığı ile mücadelede önemli bir risk ortadan kalkmış olacaktır.

2.1.3.2. Medyanın Etkisi

Günümüz iletişim teknolojisinin gelişmesine paralel olarak kişiler arası ve kitleler arası iletişim de oldukça kolaylaşmıştır. Mc. Luhan'ın ifadesiyle dünya “küresel köy” haline gelmiş, insanoğlu için coğrafi mesafenin rolü de ortadan kalkmıştır. Bu durum beşinci kuvvet olarak adlandırılan ve kabul gören medyanın böyle büyük bir güce sahip olması gibi bir gerçeği de ortaya çıkarmıştır (Balcı, 2001: 27). Teknoloji çağı olarak adlandırılan günümüzde çok önemli bir role sahip olan medyanın, madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede doğru kullanılmadığı takdirde önemli bir risk faktörü oluşturduğu bilinmektedir. Madalyonun öteki yüzünden bakıldığında ise, medya olarak adlandırılan kuruluşlarının doğru ve yerinde yaptıkları yayınlar ile madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadele önemli müspet etkiler yaptıkları görülmektedir.

Yıllardır uçucu madde kullanan şahısların şiddet, yaralama, ırza geçme eylemlerinin defalarca televizyonlarda gösterilmesi, alkol kullanımı sonucu meydana gelen bir trafik kazasında direksiyonu başında can çekişen insanın, ölüme yakın her saniyesini göstermeyi başarı kabul eden habercilik anlayışı insanları duyarsız hale getirmekte veya şiddete karşı özendirilmektedir. Medyanın bu tür olumsuz yayınlarının yanı sıra madde bağımlılığıyla mücadele konulu konferans, seminer, panel gibi etkinlikleri yayınlaması, bu tür programlara canlı telefon bağlantılarının sağlanarak programa katılan uzman kişilerce doğru bilgilendirilmeleri, yukarıda da değinildiği üzere çok sayıda insana, hatta kıtalararası iletişimi sağlayarak bilgi aktarımının sağlanması halinde medyanın pozitif etkisinin ne denli önemli olduğu da ortaya çıkacaktır. Pozitif etki ile hareket ederek yayın anlayışını sürdüren medya madde bağımlılığı ile mücadelede önemli bir risk etmenini ortadan kaldıracaktır.

2.1.3.3. Kültürel Faktörler

Uyuşturucu maddeler insan hayatını ve toplumların gelişmelerini tehdit etmektedir ve etmeye de devam edecektir. Dünya ülkeleri buldukları coğrafi konum,

yaşayış tarzı, sosyo- ekonomik düzey, inanç, kültürel faktörler gibi çok sayıda faktörleri ile bu tehdide karşı mücadelelerini sürdürmektedirler. Türkiye'nin uyuşturucu madde güzergahında kıtalararasında çok önemli bir transit ülke konumunda bulunması sebebi ile bu tehdide çok fazla miktarda maruz kalmaktadır. Böyle bir tehdit altında bulunan ülkemizde kanunu uygulayan birimler tarafından yapılan çalışmalarda tespit edilebilen yasal olmayan madde kullanıcı sayısının her ne kadar gün geçtikçe arttığı bilirse de, diğer Avrupa ülkelerine oranla çok düşük düzeyde bulunmasının temel nedeninin, Türk halkının kültür ve yaşam tarzı ile doğru orantılı olarak etkisinin bulunduğu görülmektedir (Kaçakçılık ve Organize Suçlar 2002 raporu, 2002: 54).

Bu gerçekten hareketle, özellikle Avrupa ülkelerinde yaşayan gurbetçi ailelerin çocuklarının madde bağımlısı olmalarında kültür şokunun etkisinin büyük olduğu. madde bağımlısı olduğu belirlenen gurbetçi gençlerin kaldıkları ülkelerde tedavi gördükleri, ancak sonuç alamayarak Türkiye'ye geldikleri, İstanbul, İzmir, Ankara gibi illerde tedavi talebinde buldukları belirtilmiştir (<http://www.zaman.com.tr/?bl=haberler.htm>, 2004). Ayrıca Doğan'ın (1998) bir çalışmasında, sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan kırsal bölgelerden kentlere olan göçün artması sonucu toplumun değer yargılarının az veya çok değişmeye başladığı, bunun da geleneksel toplumun oto kontrol mekanizmalarının zayıflamasına ve bireyin sosyal yalnızlık, yabancılaşma ve kimliksizlik gibi süreçlere sürüklediği belirtilerek, bu süreçte çaresizleşen bireyin yeni doyum yolları arayışı içerisine girmesi ve topluma zararlı tercihlere yönelmesinin kolaylaşacağı ifade edilmiştir. Teknoloji ve sanayinin gelişimi ile birlikte zaruri olarak kültürel değişimlerin de olabileceği gerçeğinin göz önüne alınarak, madde bağımlılığı ile mücadelede ciddi manada eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve böylelikle gerekli tedbirlerin alınarak meydana gelebilecek dejenerasyondan asgari seviyede etkilenilmesi sağlanacaktır.

2.1.3.4. Akran Gurubunun Etkisi

Çocuklar ve gençler aileden ve okuldan zamanla ise arkadaş çevresinden mutlak suretle etkilenirler. Arkadaş çevresinde kabul görmek ve merak duygusunu bastırabilmek için akran gurubu içerisinde baskı altında kaldığını hisseden birey o guruba dahil olabilmek için madde ile tanışabilecektir. Ayrıca yine akran gurubu içerisinde bulunan çocuk veya genç büyük olabilmek, büyükler gurubuna dahil

olabilmek için de madde ile tanışabilecektir. Ergenlik dönemi içerisinde bulunan genç, eğer yanlış akran gurubu içerisinde bulunuyor ise aile büyüklerine karşı isyankar davranışlar sergileyebilmesi, hatta onlara karşı şiddete dahi başvurabilmesi söz konusu olabilmektedir. Bireyin akran gurubunun meydana getirebileceği değerlendirilen bu risklerden korunması, madde ile tanışmaması, bu yöndeki merak duygularının da doğru ve yerinde bilgiler ile gidermesi aile ve okul eğitiminin sağlıklı olarak kuracağı bağ ile mümkün olacaktır.

2.1.3.5. Fiyatlar ve Ulaşılabilirlikteki Kolaylık

Yasal olmayan bağımlılık maddelerine ulaşmak zordur ve birey bu maddeyi temin ettiği takdirde zaten yasaya göre suç işlemiş olmaktadır. Bu durum karşısında artık bilinen ve kabul gören bir gerçektir ki, yasal olmayan ve bağımlılık yapan maddelerin kullanılmasında belki de en önemli basamağı yasal bağımlılık maddeleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda kullanılması ve satışı yasak olmayan maddelerin temininin kolay olması, gayri yasal olan ve bağımlılık yaptığı bilinen maddelere göre daha ucuz olması sebebiyle önemli bir risk etmeni oluşturmaktadır. Tabi ki bu risk etmeni, madde bağımlılığı ile mücadeleyi olumsuz yönde etkilemektedir.

07.11.1996 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 4207 sayılı “Tütün ve Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun” ile de fiyatı yasal olmayan bağımlılık yapıcı maddelere göre ucuz olan ve kolay ulaşılabilen tütün ve tütün mamullerinin satışı ve kullanımına ilişkin sınırlamalar getirmektedir. Bu kanunun 2. maddesinin 1.fikrasında “Sağlık-eğitim-öğretim ve kültür hizmeti veren yerler ile kapalı spor salonlarında ve toplu taşımacılık yapılan her türlü nakil vasıtaları ve bunların bekleme salonlarında, kamu hizmeti yapan kurum ve kuruluşlardan beş veya beşten fazla kişinin görev yaptığı kapalı mekanlarda tütün ve tütün mamullerinin içilmesi yasaktır” hükmü yer almaktadır.

Aynı kanunun 3 maddesinin 1. fıkrasında “Tütün ve tütün mamullerinin isim, marka veya alametler kullanılarak her ne suretle olursa olsun reklam ve tanıtımının yapılması veya kullanılmasını teşvik ve özendirici kampanyalar düzenlenmesi yasaktır” hükmü ile aynı maddenin 2. fıkrasında “Onsekiz yaşından küçüklere tütün ve tütün

mamullerinin satışı yapılamaz” hükmünün yer aldığı görülmektedir (<http://www.ssv.org.tr/yasak/yasa.htm>, 1996).

Tütün ve tütün mamulleri ile alkollü içecek satan yerlerin her ne kadar yasalar ile belirlenmiş olsa da, okullara çok kısa bir mesafede satışının gerçekleştirilmesi de özellikle ortaöğretim çağında okuyan öğrencilerin bu tür maddeler ile tanışmasını kolaylaştırmaktadır. Bu durum önemli bir risk etmeni olarak ortaya çıkmaktadır. İlgili yasalarda bu tür maddelerin 18 yaşından küçüklere satışının yasak olduğu belirtilmektedir. Ancak gerek denetimlerin noksanlığından gerekse satıcı tarafından elde edilen kazanç sebebiyle bu hususa çoğunlukla riayet edilmediği acı bir gerçektir.

Özellikle okul giriş ve çıkışlarına yakın yerlerde dahi satışının yapıldığı bu tür maddelerden öğrencilerin uzak tutulmalarının, bu maddeler ile tanışmalarının önüne geçilmesinde en önemli görev, yine aileden sonra öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerimize, madde bağımlılığı ile mücadelede gerekli bilincin sağlıklı bir şekilde aşılması halinde, bu risk etmeninin de tam olarak ortadan kaldırılamasa bile etkisinin asgariye indirilebileceği ve bu mücadeleye ivme kazandıracağı da aşikardır.

2.1.4. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Eğitimin Önemi

Çağımızda insanlık suçu olarak adlandırılan uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadelenin güçlendirilmesine yönelik uluslar arası işbirliğinin sağlanması da önem kazanmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de yapılanması tamamlanan ve Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı bünyesinde kurulan ve kısa adı TADOC olan Türkiye- Uluslararası Organize Suçlar ve Uyuşturucu Maddeler ile Mücadele Akademisi tarafından gerek emniyet, jandarma görevlilerine gerekse hakim, savcı gibi Adalet Bakanlığı personeline madde bağımlılığı ile mücadele konusunda çok ciddi eğitimler verilmektedir.

Ayrıca madde bağımlılığı ile mücadelede Avrupa Birliği müktesebatının öngördüğü şekilde madde kullanımı, bağımlılığı ve sonuçları hakkında karşılaştırılabilir, güvenilir ve objektif bilgi toplanması, analizi ve kullanımı amacıyla Avrupa Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi olarak adlandırılan EMCDDA’ya Türkiye’nin de katılması sağlanmıştır. Alınan bu karar doğrultusunda Dışişleri

Bakanlığı tarafından EMCDD'nin ulusal temas noktasının da Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığına bağlı TADOC olması kararlaştırılmıştır. Bu karar ayrıca Türkiye'nin Avrupa Birliği ne tam üyelik sürecinde atılan önemli bir adım olarak da değerlendirilmektedir.

Madde kullanımı ve bağımlılığı sosyal bir olgudur ve temel sebepleri ekonomik, sosyal ve kültürel problemlerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, sadece polisiye önlemler ile madde kullanımı ve bağımlılığını kontrol altına alabilmek ve başarı sağlayabilmek kesinlikle mümkün değildir. Bu gerçekten hareketle uluslararası eğitim faaliyetlerini sürdürmekte olan TADOC tarafından yetiştirilen eğiticiler aracılığıyla ülke genelinde il temas noktaları oluşturularak, bu tema noktaları tarafından düzenli olarak madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda ileride başta okullar olmak üzere çeşitli kamu kurumları çalışanlarına eğitim etkinlikleri verilmektedir.

Ayrıca Milli Güvenlik Kurulu'nun 26.04.1996 tarih ve 393 sayılı tavsiye kararı ile “uyuşturucu madde kullanımı ile mücadele takip ve yönlendirme üst kurulu” ile “uyuşturucu madde kullanımı ile mücadele takip ve yönlendirme alt kurulu” oluşturulmuş ve Bakanlar Kurulunun 25.07.1997 tarihi ve 97/9700 sayılı kararı ile, Adalet Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, YÖK Başkanlığı, MGK Genel Sekreterliği, Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, TRT Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, SHÇEK Genel Müdürlüğü, DPT Müsteşarlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Radyo Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı ve Aile Araştırma Kurulu Başkanlığı görevlendirilmiştir. (http://www.kom.gov.tr/narkotik/narkotik/_mucadele.htm, 2004). Madde bağımlılığı ile mücadelenin sadece ve sadece polisiye hizmetler ile yürütülmesi mümkün olamayacağı açıkça görülmektedir. Bakanlar Kurulu'nun almış olduğu bu kararlar, mücadelede eğitim boyutu vurgulanarak görevli kılınmış bulunan bu kurumların mücadele kapsamında özellikle sıkı bir işbirliği içerisinde hareket etmeleri istenilmektedir. (http://www.kom.gov.tr/narkotik/narkotik/_mucadele.htm, 2004).

Son yıllarda çocuk ve gençler tarafından zararlı olduğu tespit edilen ve bağımlılık yaptığı bilinen maddeleri kullanan birey sayısı artmaktadır. Özellikle aile gibi öğrenmenin temelini oluşturan ve bireyin ilk mektebi olarak kabul edilen kurumun, temelinin güçlü olması halinde sağlıklı bireyler yetiştireceği gerçeği de ortadadır. Bu bağlamdan hareketle, bireyin sağlıklı bir fert olarak yetişmesinde ve toplum içerisinde kabul görmesinde aileden sonra okul faktörünün önemi de büyüktür. Eğitimin olmazsa olmaz koşulunun başında yer alan unsurlardan birisi olan, sağlıklı barınma ve beslenmenin yanı sıra, maddi ve manevi problemlerin çözümüne yönelik olarak tedbirlerin alınması gelmektedir. Bu tedbirler alınırken, ailenin, sosyal çevrenin, medyanın, kamu kurumlarının sürekli olarak birbirleriyle işbirliği halinde bulunması gerekmektedir. Öğrencilerin içerisinde buldukları ve ileride karşılaşılabilecekleri problemlerin çözümünde doğru bilgiler ile bilgilendirilerek hareket edilmesi bir çok risk faktörünün de otomatik olarak ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Ergenlik dönemi içerisinde yer alan gençlerin ortaöğretim hayatlarında gerek yasal olsun gerekse gayri yasal, bağımlılık yapan maddeler ile tanışma riskinin diğer zamanlara oranla çok daha fazla olduğu bir gerçektir. Bu nedenle özellikle ortaöğretim bölümünde görev yapan öğretmenlere çok büyük görevler düşmektedir. Ortaöğretimde okuyan bir öğrencinin madde kullanımına ilişkin olarak geçmişe dayalı tecrübelerden elde edilen değerlendirmelerden onun madde kullanıp kullanmadığı hakkında küçücükte olsa bir fikre sahip olabilmesi gerekmektedir. Örneğin dersleri çok iyi giden bir öğrencinin bir süre sonra kötüye gittiği görülebilmektedir. Kılık kıyafeti düzgün olan bir öğrencinin madde kullanımı ile birlikte zamanla kılığına kıyafetine özen göstermediği, hareketlerinde normaline oranla aşırı yavaşlama veya hızlanma meydana geldiği, bunun yanı sıra aşırı kilo kaybı aşırı uykusuzluk gibi fizyolojik belirtiler de ortaya çıkabildiği görülmektedir. Ortaöğretim öğretmenlerinin bu ve benzeri durum ile karşılaşması halinde ne türden bir tutum ve davranışı sergilediği de çok önemlidir. Yapılan bu çalışmada da Elazığ ili örneği ele alınarak il merkezinde görev yapmakta olan ortaöğretim öğretmenlerinin bu husustaki rollerinin tespitine çalışılmıştır.

2.1.5. Uyuşturucu Madde Kaçakçılığında Ülkemizdeki Durum

Türkiye'nin uyuşturucu madde kaçakçılığı güzergahında transit bir konumda bulunması ve ülkemizde gerçekleştirilen uyuşturucu madde kaçakçılığının uluslararası

suç organizasyonları tarafından gerçekleştirildiğinin belirlenmesi de mücadelenin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Son yıllarda Güney Batı Asya dan Türkiye topraklarına girmeden Avrupa'ya uzanan Kuzey Karadeniz Rotası ve Güney Doğu Akdeniz üzerinden Avrupa'ya uzanan *deniz rotalarının* oluşturulduğu ve tercih edilirliliğinin arttığı görülmektedir. Balkan Rotası Kuzey Karadeniz Rotası ve Deniz Rotası; kokain, psicotroplar, ve kimyasallar bakımından batı –doğu istikametinde ters akım için söz konusu olabilmektedir (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Raporu, 1998: 4)

Türkiye uyuşturucu ile mücadele politikalarının gereği olarak uluslararası sıkı işbirliği ile bilgi ve tecrübe değişiminde aktif olarak rol oynamaktadır. Bu bağlamda interpol üyeliğinin yanı sıra çeşitli bölgesel, alt bölgesel ve ikili iş birliği kapsamında çok sayıda ülke ile irtibatını ve çalışmalarını sürdürmektedir. Bu zorunluluk içerisinde hareket eden Türkiye'nin 2003 yılı itibarıyla nüfusunun 70.7 milyon kişi olduğu, nüfusun coğrafi bölgelere değişkenlik göstermesine karşın yarıya yakınının ülkenin kıyı kesimlerinde yaşadığı, iç bölgelerde ise daha seyrek bir yerleşimin söz konusu olduğu da bilinmektedir. Oldukça genç bir nüfusa sahip olan Türkiye nin 14 yaş altı nüfus oranı toplam nüfusun % 29'unu teşkil etmektedir (Madde Kullanımı Üzerine Ulusal Değerlendirme Çalışması, 2003: 5) Bu rakamlar da açıkça madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede Türkiye'nin dünya üzerindeki coğrafi konumunun, genç nüfus oranının önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, uyuşturucu madde kaçakçılığı suçları ile ilgili olarak haklarında yasal işlem yapılan şahısların bir takım demografik bilgileri doğrultusunda madde kullanan şahısların profili çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu profil ancak polisiye çalışmalar neticesinde yakalanarak haklarında yasal işlem yapılan şahıslardan elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanabilmiştir. Madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede özellikle kullanıcı şahısların demografik bilgilerinin yanı sıra eğitim düzeyleri ele alınarak yapılmakta olan çalışmaya ışık tutması sağlanacaktır. Türkiye'de bu konuda yapıldığı belirlenen araştırmaların özellikle tıbbi ve polisiye boyutunun dışında toplum ve eğitim boyutu ilgili araştırmalar bölümünde ele alınacaktır. Bu konuda Türkiye genelinde elde edilebilen bir takım istatistiki bilgileri aktardıktan sonra Elazığ ilinde madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda ortaöğretim öğretmenlerinin rollerinin ve

öneminin belirlenmesi açısından, Elazığ ilinin bu konudaki profilinin ortaya çıkarılmasına çalışılacaktır.

2.1.5.1. Türkiye Genelinde Madde Kullanıcılarının Yaş ve Eğitim Durumlarına İlişkin İstatistiksel Bilgiler

Madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede güvenlik birimlerinden elde edilebilecek istatistiki bir takım verilerin mevcut problemin çözümüne ışık tutabileceği aşikardır. Bu bağlamdan hareketle, Türkiye’de 2000-2004 yılları arasında madde kullandıkları belirlenen kişilerin yaş ve eğitim düzeylerine ilişkin elde edilen istatistiki bilgilerin değerlendirilerek, madde bağımlılığı ile mücadelede özellikle ortaöğretim öğretmenlerinin önemi vurgulanmaya çalışılacaktır.

Çizelge 1: 2000-2004 Yılları Arasında Türkiye Genelinde Polis Sorumluluk Bölgesinde Tespit Edilen Madde Kullanıcıların Yaş ve Eğitim Düzeyine İlişkin Bilgiler.					
Yıl	Hakkında yasal işlem yapılan 16 yaş altındaki kullanıcı sayısı	Hakkında yasal işlem yapılan 16-30 yaş arası kullanıcı sayısı	Hakkında yasal işlem yapılan diğer yaş aralıkları kullanıcı sayısı	Hakkında yasal işlem yapılan ilkökul mezunu kullanıcı sayısı	Hakkında yasal işlem yapılan toplam kullanıcı sayısı
2000	4	876	804	1168	2092
2001	3	938	1096	1159	2037
2002	2	665	899	885	1566
2003	8	814	820	878	1634
2004	1	384	537	396	922

Madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadele kapsamında yaş, cinsiyet sosyo ekonomik düzey, eğitim gibi daha çok daha fazla sayılabilecek faktörler içerisinde

yapılan çalışmaya esas olmak üzere kullanım yaşı ve eğitim faktörleri ele alınacaktır. Madde kullanımı ve bağımlılığı sürecinde, ergenlik döneminin belirgin özelliğinin otoriteye isyan olduğu da açıkça bilinmektedir. Cesaretin çekingenliğe macera isteğinin rahata, duyguların mantığa üstün geldiği bu dönemde uyuşturucu tacirlerinin sahneye çıktığı ve rollerini en iyi şekilde oynamaya çalıştıkları görülmektedir

2000 yılı içerisinde yapılan çalışmalar neticesinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde madde kullanıcısı olduğu belirlenen toplam 2092 şahıstan 4'ünün 16 yaşından küçük olduğu, 876 şahsın 16-30 yaş arasında olduğu, 804 şahsın ise 31-45 yaş arasında bulunduğu tespit edildiği, 2001 yılı içerisinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde kullanıcı olduğu belirlenen 2037 şahıstan 3'ünün 16 yaşından küçük olduğu, 938 şahsın 16-30 yaş arasında bulunduğu ve bu sayının tespit edilen kullanıcı sayısının % 46'sını teşkil ettiği, yine 2002 yılı içerisinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde kullanıcı olduğu belirlenen 1566 şahıstan 2'sinin 16 yaşından küçük olduğu, 665 şahsın 16-30 yaş arasında bulunduğu ve bu oranın tespit edilen kullanıcı sayısının % 42.5'ini oluşturduğu belirlenmiştir (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu, 2002: 58)

2003 yılı içerisinde yapılan çalışmalar neticesinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde madde kullanıcısı olduğu belirlenen toplam 1634 şahıstan 8'ünün 16 yaşından küçük olduğu, 814 şahsın 16-30 yaş arasında olduğu, 820 şahsın ise diğer yaş gurubu arasında bulunduğu tespit edildiği, 2004 yılı içerisinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde kullanıcı olduğu belirlenen 922 şahıstan 1'inin 16 yaşından küçük olduğu, 384 şahsın 16-30 yaş arasında bulunduğu, 537 şahsın ise diğer yaş gurubu aralığında bulunduğu tespit edilmiştir. (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu, 2003: 145, 2004: 95)

Burada belirtmek istenen, özellikle kullanıcı şahısların maddeye başlama yaşlarına değinilerek, kullanıcı şahısların özellikle orta öğretim çağında maddeye başladığının vurgulanmasına yönelik olmasıdır. Maddeye başlama yaş oranının tespit edilen kullanıcı oranının toplamının % 45 gibi bir rakamın orta öğretim düzeyinde madde kullanılmaya başladığının anlaşılması sebebiyle özellikle bu dönemde görev

yapan ortaöğretim öğretmenlerinin bu konuda bilinçlendirilmesinin önemini üzerinde durulması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Geçmiş yıllarda haklarında yasal işlem yapılmasına müteakip madde kullandıkları belirlenen şahısların eğitim düzeylerine bakıldığında ise, 2000 içerisinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde kullanıcı olduğu belirlenen 2092 şahıstan 1168' inin ilkokul mezunu olduğu ve bu sayının tespit edilen toplam kullanıcı sayısı oranının % 55'ini oluşturduğu, 2001 yılı içerisinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde kullanıcı olduğu belirlenen 2037 şahıstan 1159'unun ilkokul mezunu olduğu ve bu sayının tespit edilen toplam kullanıcı sayısı oranının % 57'sini oluşturduğu, 2002 içerisinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde kullanıcı olduğu belirlenen 1566 şahıstan 885'inin ilkokul mezunu olduğu ve bu sayının tespit edilen toplam kullanıcı sayısı oranının % 57.1'ini oluşturduğu, 2003 içerisinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde kullanıcı olduğu belirlenen 1634 şahıstan 878'inin ilkokul mezunu olduğu ve bu sayının tespit edilen toplam kullanıcı sayısı oranının % 54'ünü oluşturduğu, 2004 içerisinde yakalanarak hakkında yasal işlem yapılması neticesinde kullanıcı olduğu belirlenen 1566 şahıstan 885'inin ilkokul mezunu olduğu ve bu sayının tespit edilen toplam kullanıcı sayısı oranının % 42.9'unu oluşturduğu, tespit edilmiş, elde edilen veriler doğrultusunda madde kullanıcısı olduğu belirlenen şahısların eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu anlaşılmıştır.

Bu nedenle madde bağımlılığı ile mücadelede en önemli etkenin eğitim olduğu gerçeği de bir kez daha ortaya çıkmış bulunmaktadır. Polisiye anlamda yapılacak çalışmalar ile ne kadar çok uyuşturucu madde ele geçirilecek olsa dahi, Türkiye'deki genç nüfusun madde bağımlılığı ile mücadele kapsamında korunmasını hedefleyen eğitim etkinliklerinin düzenlenmesinin gerekliliğini göstermektedir. Bu bağlamda ülke genelinde madde bağımlılığıyla mücadele konusunda, eğitim, sağlık ve güvenlik alanlarında hizmet veren görevlilere konferans,seminer, panel gibi düzenlenen eğitim faaliyetleri ile bilgilendirilmesi yönünde çalışmalara hız verilmesi, özellikle ortaöğretimde okuyan öğrencilerin madde bağımlılığı ile mücadele eden birimlere yapacakları ziyaretler ile mücadele kapsamında ele geçirilen maddelerin bireye ve

topluma vereceği zararların uzman görevlilerce anlatılması halinde mücadele olumlu yönde hız kazanabilecektir.

2.1.5.2. Elazığ İlinde Tespit Edilebilen Madde Bağımlılığının Son Durumu

Elazığ il merkezinde madde kullandığından bahisle, 1999-2004 yılları arasında haklarında “madde kullanıcı bilgi formu” tanzim edilerek Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığına bilgi verilen kişilerin cinsiyet, eğitim düzeyi, çalışma durumuna ilişkin bir takım istatistiki verilerin ortaya konularak Elazığ ilinde bu veriler doğrultusunda madde bağımlılığı konusu irdelenmeye çalışılmıştır.

Çizelge 2: Elazığ ili Polis Sorumluluk Bölgesinde 1999-2004 Yılları Arası Tespit Edilebilen madde Kullanıcılarının Cinsiyet, Eğitim Düzeyi ve Çalışma Durumlarına İlişkin İstatistiksel Bilgiler.								
Yıl	Erkek	Kadın	Okur yazar değil	Sadece Okur-yazar	İlkokul mezunu	Ortaokul ve Üst dereceli okul mezunu	Düzensiz çalışan veya işsiz	Toplam
1999	19	-	1		18	-	16	19
2000	20	-	-		9	11	13	20
2001	48	-	6	5	18	20	33	48
2002	35	-	2	-	23	10	35	35
2003	38	-	7	-	15	16	31	38
2004	21	-	4	1	5	11	19	21
Toplam	181	-	20	6	88	68	147	181

Elazığ Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şube Müdürlüğüne haklarında yasal işlem yapılan yasal olmayan madde kullanıcısı olduğu belirlenen şahısların bir takım demografik bilgilerine ulaşılarak madde kullanıcılarının ve Elazığ ilinin, madde bağımlılığı ile ilgili profili çizilmeye çalışılmıştır.

1999 yılı içerisinde haklarında madde kullandığından bahisle yasal işlem yapılan toplam 19 kullanıcı şahsın tamamının erkek olduğu, 13 kullanıcı şahsın evli

6'sının ise bekar olduğu, 18 kullanıcı şahsın ilkokul mezunu olduğu, 1 kullanıcının ise okuryazarlığının dahi bulunmadığı, 9 kullanıcının sabit bir işinin olmadığı ve düzensiz çalıştığı, 7 kullanıcının ise işsiz olduğu, 19 kullanıcının tamamının ailesiyle birlikte yaşadığı, 17 kullanıcının ilk kullandığı maddenin ise esrar olduğunun tespit edildiği, 2 kullanıcının ise ilk kez eroinle tanıştığı, kullanıcıların 8' inin arkadaşlık, 6' sının merak, 4' ünün eğlence ve 1 kullanıcının ise sorunları nedeniyle madde kullanımına başladığı şeklinde cevap verildiği tespit edilmiştir.

2000 yılı içerisinde haklarında madde kullandığından bahisle yasal işlem yapılan toplam 20 kullanıcı şahsın tamamının erkek olduğu,14 kullanıcı şahsın evli 6'sının ise bekar olduğu, 9 kullanıcı şahsın ilkokul mezunu, 5 kullanıcının ortaokul mezunu, 2 kullanıcının lise mezunu olduğu, 7 kullanıcının sabit bir işinin olmadığı ve düzensiz çalıştığı, 6 kullanıcının ise işsiz olduğu, 16 kullanıcının ailesiyle birlikte yaşadığı, 20 kullanıcının tamamının ilk kullandığı maddenin ise esrar olduğunun tespit edildiği, kullanıcıların 6'sının arkadaşlık, 5'inin merak, 8 kullanıcının ise sorunları nedeniyle madde kullanımına başladığı şeklinde cevap verdiği görülmüştür.

2001 yılı içerisinde haklarında madde kullandığından bahisle yasal işlem yapılan toplam 48 kullanıcı şahsın tamamının erkek olduğu, 28 kullanıcı şahsın evli 18 kullanıcının ise bekar olduğu,18 kullanıcı şahsın ilkokul mezunu, 13'ünün ortaokul mezunu,6'sının lise mezunu ve 1 kullanıcının ise yüksekokul mezunu olduğu, 5 kullanıcının sadece okuryazarlığının bulunduğu ve 6'sının ise okuryazarlığının dahi bulunmadığı, 23 kullanıcının sabit bir işinin olmadığı ve düzensiz çalıştığı,10 kullanıcının ise işsiz olduğu, 48 kullanıcının tamamının ailesiyle birlikte yaşadığı, 43 kullanıcının ilk kullandığı maddenin ise esrar olduğunun tespit edildiği, 2 kullanıcının alkol, 1 kullanıcının hap ve 1 kullanıcının sigara kullandığı, kullanıcıların 21'inin arkadaşlık, 12'sinin merak, 1'inin eğlence ve 14 kullanıcının ise sorunları nedeniyle madde kullanımına başladığı şeklinde cevap verildiği tespit edilmiştir.

2002 yılı içerisinde haklarında madde kullandığından bahisle yasal işlem yapılan toplam 35 kullanıcı şahsın tamamının erkek olduğu, 15 kullanıcı şahsın evli, 19 kullanıcının bekar olduğu,1 kullanıcı şahsın ise dul olduğu, tespit edilen kullanıcılardan 23' ünün ilkokul mezunu, 5'inin ortaokul mezunu, 5'inin lise mezunu ve 2'sinin ise

okuryazarlığının dahi bulunmadığı, 27 kullanıcının sabit bir işinin olmadığı ve düzensiz çalıştığı, 8 kullanıcının ise işsiz olduğu, 30 kullanıcının ailesiyle birlikte yaşadığı, 3 kullanıcının yalnız yaşadığı 2 kullanıcının ise sokakta yaşadığı, 33 kullanıcının ilk kullandığı maddenin ise esrar olduğunun tespit edildiği, 2 kullanıcının ise ilk kez eroin maddesi ile tanıştığı, kullanıcıların 7'sinin arkadaşlık, 15'inin merak, 4'ünün eğlence ve 9 kullanıcının ise sorunları nedeniyle madde kullanımına başladığı şeklinde cevap verildiği tespit edilmiştir.

2003 yılı içerisinde haklarında madde kullandığından bahisle yasal işlem yapılan toplam 38 kullanıcı şahsın tamamının erkek olduğu, 20 kullanıcı şahsın evli, 16 kullanıcının bekar olduğu, 2 kullanıcının ise dul olduğu, tespit edilen kullanıcılardan 15'inin ilkokul mezunu, 7'sinin ortaokul mezunu, 8'inin lise mezunu ve 1'inin üniversite mezunu olduğu, 7 kullanıcının ise okuryazarlığının dahi bulunmadığı, 13 kullanıcının sabit bir işinin olmadığı ve düzensiz çalıştığı, 18 kullanıcının ise işsiz olduğu, 35 kullanıcının ailesiyle birlikte yaşadığı, 3 kullanıcının yalnız yaşadığı, 2 kullanıcının ise sokakta yaşadığı, 32 kullanıcının ilk kullandığı maddenin ise esrar olduğunun tespit edildiği, ayrıca kullanıcı şahıslardan 3'ünün eroin, 1'inin tiner, 1'inin ise ilk kez alkol ile tanıştığı, kullanıcıların 8'inin arkadaşlık, 18'inin merak, 12'kullanıcının ise sorunları nedeniyle madde kullanımına başladığı şeklinde cevap verildiği tespit edilmiştir.

2004 yılı içerisinde haklarında madde kullandığından bahisle yasal işlem yapılan toplam 21 kullanıcı şahsın tamamının erkek olduğu, 16 kullanıcı şahsın evli, 15 kullanıcının bekar olduğu, tespit edilen kullanıcılardan 5'inin ilkokul mezunu, 7'sinin ortaokul mezunu, 4'ünün lise mezunu, 1'inin sadece okur-yazar olduğu, 4 kullanıcının ise okuryazarlığının dahi bulunmadığı, 10 kullanıcının sabit bir işinin olmadığı ve düzensiz çalıştığı, 9 kullanıcının ise işsiz olduğu, 20 kullanıcının ailesiyle birlikte yaşadığı, 16 kullanıcının ilk kullandığı maddenin ise esrar olduğunun tespit edildiği, ayrıca kullanıcı şahıslardan 3'ünün hap, 2'sinin eroin ile ilk kez tanıştığı, kullanıcıların 8'inin arkadaşlık, 18'inin merak, 7'kullanıcının merak ve 1 kullanıcının ise eğlence amaçlı olarak madde kullanımına başladığı şeklinde cevap verildiği tespit edilmiştir.

Elazığ il merkezinde, 1999-2004 yılları arasında tespiti yapılabilen madde kullanıcılarına ilişkin bilgiler, Elazığ Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şube Müdürlüğü tarafından yasal olmayan uyuşturucu veya uyarıcı nitelikli maddeleri kullandığı tespit edilen şahıslara Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı tarafından 81 ile gönderilen ve F3 olarak adlandırılan anket formlarının uygulanması neticesinde elde edilen bilgilerdir. Bu form 2004 yılında daha da genişletilerek U formu adı altında düzenlenerek uygulanmaktadır.

1999-2004 yılları arasında Elazığ il merkezine tespit edilen madde kullanıcısı şahısların uygulanan anket formuna verdiği cevaplardan, kullanıcı şahısların tamamının erkek olduğu, yarısından fazlasının evli olduğu, büyük çoğunluğunun ise ilkökul-ortaokul mezunu oldukları, tespit edilebilen kullanıcıların büyük çoğunluğunun sabit ve düzenli bir işinin ve gelirin olmadığı, hatta bir kısmının da işsiz olduğu, kullanıcıların büyük çoğunluğunun ilk kullandığı maddeye esrar cevabını verdikleri ve verilen bu cevapların uyuşturucu nitelikli bir madde olan ve il genelinde kullanımının yaygınlığı ile bilinen esrar maddesiyle örtüştüğü, kullanıcıların çoğunluğunun arkadaşlık, merak ve sorunları nedeniyle madde ile tanıştığı, çok az kullanıcının ise eğlence nedeniyle madde ile tanıştığı belirlenmiştir. Tespit edilen madde kullanıcılarının eğitim düzeylerinin oldukça düşük, ekonomik açıdan düzensiz ve az gelire sahip olduğu, arkadaşlık, sorun ve merak sebebiyle ilk kez madde ile tanıştıkları ve çoğunluğunun tütün ile karıştırılarak sigara gibi kullanılabilen esrar maddesi ile ilk kez tanıştığı görülmektedir.

Ankete uygulanan madde kullanıcılarının her ne kadar ekonomik düzeylerinin düşük olması, düzensiz bir gelire sahip bulunmaları madde kullanımına birer sebep olarak ifade edilebilir. Ancak kullanıcıların eğitim düzeylerin ilkökul-ortaokul gibi çok düşük seviyede olmasının madde kullanım ve bağımlılığı ile mücadele anlamında ciddi önlemler alınması gerektiğini bir kez daha ortaya koymuş bulunmaktadır.

2004 yılına kadar Emniyet birimlerinde madde bağımlılığı ile mücadele konusunda eğitim verebilecek personel sayısının çok düşük olması sebebiyle Türkiye genelinde 81 İl Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele biriminde görevli amir sınıfı personel bu konuda TADOC adlı Türkiye Uyuşturucu ve rganize Suçlarla Mücadele Akademisi tarafından “Eğiticilerin Eğitimi” kursuna tabi

tutularak, illerde “İl Temas Noktası” olarak görevlendirilmiştir. Böylelikle 2004 yılı itibarıyla emniyet birimlerince madde bağımlılığı konusunda eğitim etkinliklerinin düzenli ve planlı bir program çerçevesinde yürütülmesi sağlanmış ve Elazığ ilinde 2004 yılı içerisinde 2037, 2005 yılı içerisinde 2904 ve 2006 yılı içerisinde toplam 3942 öğrenciye eğitim etkinliği gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışmaların sonuçlarına ilişkin istatistiki veriler, madde bağımlılığı ile mücadeleye yönelik atılması gereken adımların belirlenmesinde etkili olacaktır.

Bu bağlamda eğitim- öğretim kurumlarında madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi halinde mücadele ivme kazanacağı gerçeğinden hareketle, yapılan bu çalışma, ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin rolleri ve önemi üzerine hazırlanmıştır.

2.1.6. Madde Kullanıcıları ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Madde kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili olarak bir takım yasal düzenlemeler getirilerek devletin toplumunu oluşturduğu fertlerini koruma altına almaya çalıştığı görülmektedir. Bu yasal düzenlemelerin başında ise Anayasanın 58. maddesi gelmektedir. Anayasanın “Gençliğin Korunması” başlıklı 58. maddesinde “Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirler alır” ifadesi bulunmaktadır. Aynı maddenin 2.fıkrasında “Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır” hükmü yer almaktadır.

Ayrıca Türk Ceza Kanununun 192 ve devam eden maddelerinde madde kullanıcıları ile ilgili olarak herhangi bir adli takibata gerek olmaksızın tedavi edilmelerine olanak sağlanmakta olup, düzenlemede bu süreç denetimli serbestlik tedbiri olarak adlandırılmaktadır.

03.04.2004 tarihinde 25422 sayı ile Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ‘Umuma Açık Yerler ve İçkili Yerler İle Resmi veya Özel Öğretim Kurumları Arasındaki Uzaklıkların Belirlenmesine Dair Yönetmelik’in “Zorunlu uzaklık” başlıklı 5. maddesinde umuma açık yerler ve içkili yerler ile okul binaları arasında kapıdan kapıya en az 100 metre uzaklığın bulunmasını zorunlu kılmıştır (Resmi Gazete, 2004: 25422)

Uyuşturucu maddeler ile ilgili halen yürürlükte bulunan bir çok kanun, yönetmelik gibi düzenlemeler mevcuttur. Ancak burada önemli olan ve çalışmada yer alan madde bağımlısı şahıslar hakkında yapılan yasal düzenlemelerdir. Bu bağlamda madde bağımlısı olduğu belirlenen şahıslar hakkındaki yasal düzenlemelerden bahsedilmiş, maddelerin ticaretini yapan şahıslar hakkındaki detaylı yasal düzenlemelere ise yer verilmemiştir. Ancak burada ifade edilmesi gereken konu, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele kapsamında ilgili mevzuatın, yani kanun ve yönetmeliklerin yeterli bulunup bulunmadığıdır. Bu bağlamda madde kullanıcıları ile ilgili olarak ceza ve tedavi boyutuna ilişkin düzenlenmiş bulunan yasal mevzuatın yeterli bulunduğu ifade edilebilir. Ancak özellikle yasal olan ve bağımlılık yapan bir takım maddelerin satımına, bulundurulmasına ve kullanılmasına ilişkin yasal müeyyidelerin uygulanabilirliğinde sorun yaşandığı, bir diğer ifade ile bu müeyyidelerin uygulanamadığı gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekir. Bu bağlamda caydırıcı nitelikli yaptırımları sağlayabilecek bir takım yasal düzenlemelerin gerçekleşmesi madde bağımlılığı ile mücadeleye ivme kazandırabilecektir.

2.1.6.1. Yaşı Küçüklere İlişkin Yasal Düzenlemeler

Konu ile ilgili yasal düzenlemelerden bahsetmeden yaşı küçüklere ilişkin bazı tanımlar hakkında bilgi verilmesi faydalı olacaktır. Bu bağlamda yaşı küçük olarak tanımlanan çocuklar, kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına kadar her insanı ifade etmektedir (EGM, Çocuk Şube Müdürlüğü / Büro Amirliği Kuruluş Görev Çalışma Yönetmeliği, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr>, 2005). Türk ceza Kanunu’nda suç kapsamına almış olduğu fiillerin yalnızca yetişkinler tarafından değil zaman zaman da çocuklar tarafından işlendiğinin görüldüğü aşıkardır. Ancak burada çocuklar hakkında işledikleri suçlara ilişkin verilecek cezai müeyyideler ile

yaptırımların içerikleri hakkında bilgi verilmeden, özellikle gerek uyuşturucu madde suçlarına gerekse diğer suçlara karışmaları durumunda ıslah edilebilmeleri ve bu anlamda topluma kazandırılabilmesi amacıyla korunmalarına ilişkin mevzuatta yer alan hükümlere yer verilmiştir.

13.04.2001 tarihinde 24372 sayı ile Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş Görev Çalışma Yönetmeliği’nde bu hükümler detaylı olarak açıklanmıştır. İlgili yönetmeliğin “Sosyal Hizmet Büro/Kısım Amirliği” başlıklı 13. maddesinin (e) bendinde “öğretmenler ve aileler ile okullar, sosyal hizmet ve sağlık hizmetleri yürüten kuruluşlar ile ortak çalışmalar yürütmek” hükmü doğrultusunda korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalığı ihbar edilen, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, suça maruz kalan gibi herhangi bir nedenle yardıma muhtaç olduğu belirlenen çocuklar hakkında bu tür çalışmaların yürütülmesi gerektiği belirtilmektedir.

Aynı yönetmeliğin “Suç Önleme Büro/Kısım Amirliği” başlıklı 14. maddesinin (d) bendinde örgün ve yaygın eğitim-öğretim kuruluşlarının ve eğlence ve sosyal merkezlerin bulunduğu bölgelerde çocuklarla ilgili olarak önleyici ve koruyucu devriye hizmeti yapacağı, aynı maddenin (j) bendinde uçucu, uyuşturucu ve psikotrop madde kullanan veya kullandığından şüphe edilen çocuğu sağlık kuruluşu veya rehabilitasyon merkezine teslim etmesi ve çocuğun korunmasının sağlanması için konu hakkında İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bilgi verilmesini, (k) bendinde okullarda risk gruplarını tespit edilmesini, bu gruba giren öğrencilerin iyileştirilmesi ve tedbir alınması için İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, okul idareleri, rehber öğretmenler ve aileler ile ortak çalışmalar yapılmasını, (l) bendinde zorunlu temel eğitim çağında olduğu halde okula gitmediği/devam etmediği tespit edilen öğrenciler hakkında İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bilgi verilmesi, talep edilmesi halinde yardımcı olunması hükmünün yer aldığı görülmektedir. İç güvenliğin ve asayişin sağlanmasında görevli ceza ve usul kanunlarının uygulayıcıları tarafından çocuklara ilişkin hazırlanarak 2001 yılında yürürlüğe konan bu yönetmeliğin, onların ıslah edilmelerine ve korunmalarına yönelik önemli hususları içermesi de bu anlamda mücadeleyi etkili kılmaktadır.

Belirtilen yönetmelikte ayrıca “sosyal çalışmacı” kavramından bahsedildiği ve ilgili yönetmeliğin 18. maddesinde sosyal çalışmacının görevlerine yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda sosyal çalışmacının, ilgili yönetmeliğin 18. maddenin (e) bendinde, korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, evden veya bulunduğu kurum ya da kuruluştan kaçan sokakta yaşayan ve sokakta çalıştırılan, uçucu, uyuşturucu ve psikotrop madde bağımlısı olan, suça itilen ve mağdur çocuğun kendisine ve kanuni mümessiline rehberlik hizmetinde bulunmayı, (f) bendinde çocuğun durumunu iyileştirmek için ailesi ve okul, sosyal ve sağlık hizmetleri gibi kuruluşlarla işbirliği içerisinde olmasını, (g) bendinde uçucu, uyuşturucu, psikotrop madde bağımlısı olan çocuğun tedavisi için sağlık müdürlükleri ve tedavi kuruluşları ile işbirliği yapmasını, (h) bendinde ise geçici barınma ünitesinde kalan çocuklar için sosyal, kültürel ve eğitici programlar geliştirmesini görevli kılmaktadır. Aynı yönetmeliğin ayrıca 19. maddesinin 2.fikrasında, “çocuklarla ilgili çalışmalar yürüten kurum ve kuruluşlar, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılıır.” Hükmü de bulunmaktadır.

İlgili yönetmelik ile özetle, korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, evden veya bulunduğu kurum ya da kuruluştan kaçan sokakta yaşayan ve sokakta çalıştırılan, uçucu, uyuşturucu ve psikotrop madde bağımlısı olan, suça itilen ve mağdur çocuğun kendisine ve kanuni mümessiline rehberlik hizmeti gibi her türlü konuda yardımcı olunması amaçlanarak yaşı küçük olan ve belirtilen durumlarda olan bireylerin ıslah edilerek topluma kazandırılabilimleri hedeflenmiştir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Türkiye’de bu güne kadar madde kullanımı alanında yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde, araştırmaların bir çoğunun dar alanlarda yapıldığı, özellikle okullarda yaygınlık araştırmalarının ön planda tutulduğu görülmektedir. Yapılan ve yapılacak olan araştırmalarda kullanıcı sayısını tespit etmek bağımlılık ile mücadelede kapsamında hedefin tespiti açısından önemli bir aşama olduğu söylenebilir. Ancak bunun yanı sıra madde kullanan bireyin her yönüyle durumunu anlamaya çalışmak da bir o kadar önemlidir. Çünkü mevcut sorunun çözümünde sadece güvenlik birimlerinin yaptırımı şeklinde değil, sosyal, ekonomik, psikolojik gibi çeşitli açılardan yaklaşılması

halinde sağlıklı neticeler alınacağı aşikardır. Bu bağlamda özellikle çeşitli kamu kurumlarınca yapılan araştırmalara değinilmeye çalışılacaktır.

2.2.1 Yurtiçi Araştırmalar

Özüğurlu ve Köknel'in (1972) ilaç bağımlılığı yönelik yarguların değerlendirilmesine ilişkin yaptığı çalışmada, bireyi madde kullanmaya iten nedenlerin başında toplum baskısı, irade zayıflığı ve kişisel yetersizliğin geldiği ifade edilmiştir.

Göktepe'nin (1985) yaptığı bir araştırmada, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi I, II, III. Dönem öğrencilerinin sigara ve alkol kullanım yaygınlığının şiddeti ölçülmeye çalışılmıştır. Öğrencilerde sigara kullanım yaygınlığı %30.7, alkol kullanım yaygınlığı %33.2 olarak belirlenmiştir. Çalışma neticesinde öğrencilerin yasal olmayan maddeleri kullandıklarına da dair bilgi verilmediği görülmüştür.

Tuncer Ersül, Beyazyürek ve Karamustafalıoğlu (1988) tarafından yapılan bir araştırmada, uçucu madde kullanan ergenlerin yüksek oranda ile içi şiddete maruz kaldıkları, bunun dışında da toplumsal açıdan başka sorunlar da yaşadıkları belirtilmiştir.

Sezer Açık ve Bilgin (1989) tarafından Elazığ ilinde 253 hekim-diş hekiminin dahil edildiği çalışmada, çalışmaya alınan katılımcılarda sigara içme oranları incelenmiş, yapılan çalışmada bu oran, erkeklerde %54.8, kadınlarda %39.4 olarak tespit edilmiştir. Çalışmayı yapan ekip tarafından 1991 yılında Elazığ'da görev yapan 656 hemşire-ebe hemşireden oluşan bir gurubun aynı türden bir çalışmaya alındığı, çalışmaya katılan hemşire ve ebe hemşirenin sigara içme oranı %50.7 olarak bulunmuştur.

Ekşi'nin (1990) İstanbul ilinde üniversitelerde yaptığı bir çalışmada, sedatif ilaç kullanan öğrencilerin oranı %15, uyarıcı ilaç kullanan öğrencilerin %2.6, esrar kullanım oranı %6 olarak saptanırken, Yüksel'in (1994) Ankara'da yaptığı araştırmada da, üniversite okuyan öğrencilerde alkol ve sigara dışında kalan diğer bağımlılık yapan maddelerin kullanılma oranı %5-9 arasında bulunmuştur. Ayrıca Ankara'da yapılan bu çalışmada öğrencilerin %29'unun sigara kullandığı belirlenmiştir.

Yüksel'in (1990) Ankara ilinde 1382 üniversite öğrencisini dahil ederek gerçekleştirdiği bir çalışmada, ecstasy isimli uyarıcı nitelikli bağımlılık yapan maddenin uygulanan anket formunda dahi yer almadığı, yaşam boyu bir kez hallusinojen madde kullanımı ise %5 gibi çok düşük bir oranda bulunmuştur.

Demirbek, Kalyoncu ve Alpay (1991) tarafından yapılan bir araştırmada, uçucu maddelerin uzun süreli kullanımına bağlı olarak kullanıcılarda ciddi fizyolojik ve psikolojik sağlık sorunlarının ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Alpay (1991) tarafından yapılan bir araştırmada, uçucu madde kullanıcılarının %86-90'ında eğitimin kesintiye uğradığı ve bu nedenle kullanıcıların eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu belirtilmiştir.

Uysal ve Özyurda (1991) tarafından yapılan bir çalışmada sağlık personelinin sigara içme gerekçeleri incelenmiştir. Sigara içtikleri belirlenen sağlık personelinin kendilerinin sigara içmelerini, arkadaş etkisi, iş yeri sorunları, kişisel ve ailevi problemler, ana-baba ve büyüklere özenme gibi nedenlere bağladıkları. sigara içmekte olan bir çok sağlık personelinin sigarayı bırakmayı denedikleri, ancak başarılı olmadıkları ifade edilmiştir.

Kısa adı ESPAD olan "Avrupa Alkol ve Diğer Uyuşturucular Okul Araştırması" sı "Geleceği İzleme Çalışması" ve İsveç Alkol ve Diğer Uyuşturucular Bilgi Konseyi (CAN) ve Avrupa Konseyi'nde yer alan Pompidou adlı grubun desteği ile 30 Avrupa ülkesinin katılımı ile gerçekleştirilen bir okul araştırmasıdır. Yapılan okul araştırmaları ile bir temel oluşturulduktan sonra, madde kullanımı düzenli olarak izlenebilmekte ve okul çocukları arasında madde kullanımı değişiklikleri belirlenebilmektedir. Bu bağlamda özenle hazırlanarak uygulanan okul araştırmaları, madde kullanımı ile mücadelede nasıl bir yol izlenmesi konusunda faydalı bilgiler sağlayacağı belirtilmektedir (www.unodc.org/pdf/gap_module3.pdf, 2005).

Aşut (1993) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada sigara içme alışkanlığının gelişmiş ülkelerde azaldığının, buna karşın Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde

sigara tüketimini her geçen yıl artış gösterdiği, Türkiye’de sigara kullanımına başlama yaşının 10-11’lere indiği ve sigara içme oranının 1988 yılında %43.6 (PIAR) oranında iken, 1997 yılında %50 (OECD sağlık raporu 1999) düzeyine ulaştığı, bu artışın en önemli nedeninin ise, çok uluslu sigara endüstrilerinin gelişmiş ülkelerde kaybettikleri pazar arayışını, gelişmekte olan ülkeler üzerinde bir takım özendirici kampanyalar ile sürdürmeye çalıştığı olarak ifade edilmiştir.

Sağduyu ve Rezaki (1993) tarafından yapılan bir çalışmada, çalışmaya katılan tıp fakültesi öğrencilerinin çoğunluğunun bir kişinin alkol bağımlısı olduğunu anlayabileceklerini iddia etmelerine rağmen, alkol problemi olan hastaların birinci basamak sağlık hizmeti veren kuruluşlarda da, hastanelerde de yeterince tanınmadığı belirtilmiştir.

Öncel’in (1994) yaptığı bir çalışmada, sigara alışkanlığının yaygınlığı açısından özel bir önemi bulunan sağlık personelinin sigara içme oranının yerel çalışmalarda genel topluma yakın hatta daha yüksek bulunduğunu, bu oranın ortalama %33-55 olduğu vurgulanmıştır.

İsveç Alkol ve Diğer Uyuşturucular Bilgi Konseyi’nin (CAN) diğer kuruluşlarla ortaklaşa yürüttüğü ESPAD çalışmalarına paralel olarak 1995 yılında Türkiye’deki ilk ESPAD çalışması İstanbul ilinde yürütülen okul araştırması ile olmuştur. Araştırmanın örneklem büyüklüğü 1979 yılında doğmuş, 10.sınıfta okuyan 2845 öğrenciden oluşturulmuştur. Çalışmaya devlet, meslek ve özel okullar olmak üzere üç çeşit okul dahil edilmiştir.

Türkiye ESPAD çalışması içerisinde yer alan diğer Avrupa ülkelerine göre madde kullanımı konusunda karşılaştırma yapıldığında, sigara kullanımı dışında çok az yaygınlık göstermektedir. Öğrencilerin %67’sinin en az bir kez sigara içmiş olduğu ve %37’sinin son 30 gündür de sigara içtiği belirlenmiştir. Yapılan çalışmada öğrencilerin %4’ü esrar ve %4’ü uçucu maddeyi denedikleri, diğer türden madde kullananların ve veya bir kez deneyenlerin oranının %1’lerde olduğu görülmektedir. Ancak, ortaya çıkan ve olumlu gibi görünen bu verilerin, 1995 yılında gerçekleştirilen çalışma sonucu tespit edilen veriler olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Ögel ve Tamar (1996) tarafından yapılan bir başka araştırma da, İstanbul ilinde 62 okulda AMATEM ve Özel Okullar Derneği işbirliği ile hazırlanan “Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Eğitim Paketi” kapsamında yürütülmüş ve madde kullanımının önlenmesinde kullanılan mesajların tartışılması hedeflenmiştir. Düzmece doldurulduğu saptanan anketler değerlendirme dışı bırakılarak toplam 6800 öğrenciye uygulanan anketlerden sadece 5823 anket geçerli kılınmıştır .

Kullanımını, bulundurulması ve satışı yasak olmayan ancak belli müeyyideler ile ticareti yapılan alkol ve sigara gibi maddelerin dışında anket sonuçlarından en sık kullanılan maddenin esrar olduğu tespit edilmiştir. Bu maddenin yaşam boyu bir kez kullanım oranı %4.2 olarak belirlenmiştir. Diğer maddeleri kullananların büyük çoğunluğu yaşamlarında ilk kez esrar gibi yasal olmayan bir maddeyi denemişlerdir. Esrar kullanmayan gençler ile karşılaştırıldığında, esrar kullananlara başka maddeleri kullanmak için ısrar edenlerin sayısı istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda esrar kullanılanların diğer maddelerin kullanımı için de önemli bir risk etmeni oluşturduğu belirtilmiştir.

Madde ile tanışan bireylerin kullandıkları maddeyi tanımadıkları bir kişiden aldıkları, maddeyi temine yabancı kişilerin sorumu olduğu söylenebilir. Oysa ki, yapılan anket sonuçlarından elde edilen verilere bakıldığında ise durumun tamamen farklı olduğu görülmektedir. Herhangi bir maddeyi yaşamlarında ilk kez kullananların sadece %2'sinin yabancı bir kişiden maddeyi temin ettiği belirlenmiştir. Maddeyi temin edenlerin büyük çoğunluğunun arkadaşı, aile bireyleri, arkadaş, aile bireyleri gibi tamamen tanıdığı kişiler vasıtasıyla madde ile tanıştıkları tespit edilmiştir.

Ankete katılanların ilk kez madde kullandıklarında bu maddeyi kullanım nedenlerinin ne olduğu konusunda elde edilen sonuçlar irdelendiğinde ise, rahatlamak, sıkıntıdan kurtulmak ve sınırları yatıştırmak için madde ile tanıştıkları yönünde verilen cevapların büyük bir oranı oluşturduğu görülmektedir. Bu bağlamda gençlerin sorunlarından kurtulmak amacıyla madde ile tanıştığı ve kullanmaya başladığı söylenebilir. Bu faktör özellikle madde kullanımına aday bireyler açısından önemli ve ciddi bir risk unsuru oluşturmaktadır. Madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede, gençlerin korunmasına yönelik ciddi önlemler alınmasındaki haklılık bu çalışma ile bir kez ortaya konmuştur.

Yapılan anket çalışması neticesinde ortaya çıkan sonuçlardan birisi ve belki de en önemlisi, madde kullanıcısı bireyin ilk kez maddeye başlarken; ailesi, arkadaşı ve daha evvelden tanıdığı kimselerden bu maddeyi temin ettiği gerçeğinin ortaya çıktığıdır. Bu bağlamda ailenin, okulun bireyin maddeye başlamasındaki önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Bu çalışmada ayrıca ankete katılanlardan esrar kullandıklarını belirtenlerin %63'ü gibi bir oranın da “bir kez denemekten hiç kaçınmazdım” şeklindeki ifadelerinin madde kullanımının zararları ve kullanım sonucundaki tehlikelerine rağmen kullanıcılar tarafından maddelerin denenebileceği gerçeğidir. Burada madde bağımlılığı ile bir yandan okullarda, aile toplantılarında, sivil toplum kuruluşlarında, kamu kurumlarında eğitime yönelik etkinlikler düzenlenirken, diğer yandan yasal olsun veya olmasın maddelerin ticaretini yapanların da boş durmadığı, madde kullanımına aday gençliği özendirici boyutta hareket ettikleri aşikardır. Bu husus ta, bireyin “bir kez denetmen kaçınmazdım” şeklindeki düşüncesini kamçılayan önemli bir unsur olmaktadır.

Madde kullanmayı deneyenlerin kendilerine ait bazı değerlendirmeleri göz önüne alındığında, kullanmayı deneyenlerin büyük çoğunluğunun tehlikeli şeyler yapmaktan hoşlandıkları dikkat çekmektedir. Ayrıca bu çalışma neticesinde maddeyi deneyenlerin çoğuna göre hayatın anlamsız geldiği ve geleceğe umutsuzca bakıldığıdır. Yapılan değerlendirme sonucunda ortaya çıkan bir başka sonuç ta tehlikeli şeyleri yapmaktan hoşlanan ve yaşamı çok anlamlı bulmayanların, caydırıcı bir takım söylemlerden etkilenme olasılığı da düşük olabileceğidir. Bu faktör, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele kapsamında başlı başına bir risk unsuru oluşturmaktadır.

Tuğlu ve Güzelant (1996) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, hekimlerde sigara içme alışkanlığı incelenmiştir. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyeleri ve araştırma görevlileri ile Edirne il merkezinde faaliyet gösteren sağlık kurumlarında görev yapan tıp doktorları olmak üzere toplam 217 hekim çalışmaya dahil edilmiştir. Sigara içen hekimlerin yaş ortalaması 31 ± 7.23 , içmeyenlerin 32.84 ± 7.78 yıl olarak saptanmıştır. Sigara içtiği belirlenen katılımcılardan, 13'ünün öğretim üyesi, 51'inin araştırma görevlisi, 16'sının uzman, 16'sının ise pratisyen olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada, katılımcıların “niçin sigara içiyorsunuz?” sorusuna ise %38.1’inin hoşnutluk, %33.6’sının gerilimin azalması ve %15.3 gibi bir oranının ise psikolojik alışkanlık sebebiyle sigara içtiklerini ifade ettikleri anlaşılmıştır. Sigara içenlerin %77.8’inin sigarayı bırakmayı düşündüğü, %51.6’sının ise sigarayı bırakmak için ciddi deneme yaptığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılardan sigara içenlere ilk kez sigaraya başlama sebepleri sorulduğunda, %36’sının özenti, %2.6’sının merak, %20’sinin stres, %11’inin arkadaş, ve %5’inin ise keyif verici olması sebebiyle sigaraya başladıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Araştırmada ayrıca, sigara içen katılımcıların %89’unun sigara içmeleri sebebiyle zarar görmelerine rağmen halen sigara içtikleri tespit edilmiştir. Hekimlere “hasta yanında sigara içiyor musunuz?” şeklinde sorulduğunda 92 hekimden 10’unun “evet” cevabını verdiği belirlenmiştir. Bu araştırma sonunda, sigaranın etkileri ve zararları konusunda bilgili olunmasının bu zararlı madde ile mücadele ile baş etmek için yeterli görülmemiştir. Sigarayı bırakmak isteyen hekimlerin de tıbbi yardıma ihtiyacı olduğu belirtilmiştir.

Öztürk’ün (1996) yılında yaptığı bir araştırmada, uçucu madde kullanan bireylerin çoğunluğunun eğitim sürecini terk ettikleri ve bu madde kullanıcılarının eğitim düzeylerinin ciddi anlamda düşük olduğu belirtilmiştir. Ayrıca uçucu madde kullanıcılarının uçucu maddeye başlamada, sıkıntı, arkadaş etkisi, ve merak en önemli nedenler arasında sıralanmıştır.

Arıkan’ın (1996) yaptığı bir çalışmada alkol kullanımına başlama yaşının 10’a kadar indiği ve özellikle alkole başlama yaşının son yıllarda çok ciddi anlamda düştüğü ve bu rakamın 14-20 yaşları olduğu belirtilmiştir.

Akın’ın (1996) yaptığı bir araştırmaya, 1995-1996 yılı eğitim-öğretim yılı içerisinde, İstanbul iline bağlı Bakırköy ilçesinde bulunan üç liseden toplam 980 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan okulların öğrencileri basit rastlantısal yöntemli seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Öğrencilere uygulanan anket formundan elde edilen veriler istatistiksel olarak yorumlanmıştır Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 15.11 ± 0.36 olarak tespit edilmiştir. Katılan öğrencilerin %43.6’sını erkek, %56.3’ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin %33.7’si sigara içmeyi denemiş ve bunların %31.2’si

içmeye devam etmişlerdir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %19.5'i alkollü içki içtikleri, %2.3'ü de yatıştırıcı ve sakinleştirici ilaç kullandıkları ve %3.2sinin ise esrarı denedikleri belirlenmiştir.

Yapılan araştırmada öğrencilerin çoğunluğunun sigara ve alkollü içecekleri ilk kez deneme nedenleri arasında merak, özentî, kutlama, toplantı gibi etkinliklerdeki çevre gelmektedir. Öğrencilerin sigara ve alkollü içki içmesinde yakın arkadaşlarının sigara ve alkollü içki içmesi etkili olmaktadır. Öğrencinin sigara içmesi ile yakın arkadaşının sigara içmesi (χ^2 : 72.60; $p<0.001$) alkollü içki içmeleri (χ^2 : 152.19; $p<0.001$) arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Öğrencilerin sigara ve alkollü içki içmelerinde, arkadaş grupları içerisinde kabul görme, kendini kanıtama isteği, paylaşılan ortamlar teşvik edici olabilmektedir. Aile üyelerinin sigara içmesi ile öğrencinin sigara içmesi (χ^2 : 269.9; $p<0.001$), alkollü içki içmeleri (χ^2 : 78.92; $p<0.001$) arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Öğrencilerin sigara ve alkollü içki içmelerinde, aile bireylerinden birini bu tür maddeleri kullanmaları sebebiyle model olarak görmelerinin madde kullanımında etkili oluşu ifade edilmiştir (Akın, M. 1996). Bu husus ta, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede ailenin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %68.7'sinin 15-18 yaş gurubunu madde kullanımı konusunda riskli buldukları görülmüştür. Öğrencilerin 15-18 yaş gurubunu riskli olarak değerlendirmesine karşın, %89.6'sının kendilerini madde kullanımının tehdidi altında görmediklerini ifade etmişlerdir. Bunun sebebi ise gençlik özelliklerinin yanı sıra, bağımlılık yapan maddeler hakkında yeterli ve sağlıklı bilgilerin verilmemesi olarak değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmada öğrencilerin %65'inin eğitim ve bilgi eksikliği sebebiyle bağımlılık yapan çeşitli maddelerin kullanılmasında etkili olduğu belirtilmiştir. 1996 yılında lise öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirilen bu çalışmada da, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede eğitimin ne kadar önemli bir unsur olduğu gerçeği vurgulanmıştır. Eğitim ve bilgi eksikliğinin yanı sıra, hızlı şehirleşmeler ve buna paralel olarak hızla değişen sosyal ve kültürel çevre ile bunun sonucu olarak ortaya çıkan aile

yapısındaki değişiklikler de madde kullanımına etki eden önemli faktörler arasında yer almaktadır

Bu çalışmanın önemli sonuçlarından birisi de, kitle iletişim araçlarının madde kullanımı ile mücadelede olumlu veya olumsuz etkileri hakkında değerlendirmede bulunmasıdır. Çalışmada kitle iletişim araçlarının madde kullanımının yaygınlaşmasında etkili bir faktör olduğu belirtilmiştir. Tabi ki, kitle iletişim araçlarının madde kullanımı ile mücadelede ne şekilde kullanıldığı önemli bir husustur. Medyanın, özellikle alkollü içeceklerle sigara ve diğer tütün mamulleri ile ilgili zaman zaman özendirici yöndeki haberlerinin yanı sıra, bu tür maddelerin kullanımı sonucu ortaya çıkan kanser gibi ölümcül hastalıklar ile alkol kullanımı sonucu meydana gelen ölümlü ve yaralamalı trafik kazaları ile ilgili haber ve reklamlar yayınlarak toplumu bilinçlendirici yönde hareket ettikleri aşikardır. Bu bağlamda, medya olarak tanımlanan kitle iletişim araçlarının iyi kullanıldığı takdirde, madde kullanımı ile mücadelede önemli bir rol üstlenebilecektir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %41.8'inin bağımlılık yapan maddeler ile ilgili bilgileri aileden almak istedikleri, sağlıklı toplumların meydana gelmesinde aileden sonra en önemli görev ve sorumluluğu üstlenen öğretmenler tarafından bilgilenmek isteyenlerin oranının ise %24.8 olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin madde kullanımı konusunda aile ve öğretmenlerinden bilgi almak istedikleri yönünde vermiş oldukları ifadeler de toplumu oluşturan en küçük birim olan ailenin ve aileden sonra çok önemli bir role sahip öğretmenlerin bu mücadeledeki yeri ve önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ayrıca öğrencilerin %43.4'ünün radyo-televizyon gibi kitle iletişim araçlarından yararlanmak istedikleri yönünde verdikleri cevap ta, kitle iletişim araçlarının etkin kullanılması halinde bu mücadeleye ivme kazandırabileceğini açıkça göstermektedir.

Aytaçlar, Ertkekin ve Türkcan (1997) tarafından yap bir çalışmada, uçucu madde kullanıcılarının bu aktiveden aldıkları doyuma, maddeye bulaşıklık derecesine ve bu ilişkilerinde beklentilerine bağlı olarak okul yaşamı, sosyal ilişkileri ve aile ilişkilerinin bozulabildiği belirtilmiştir. Aynı çalışmada uçucu madde kullanıcılarının

uçucu maddeyi temin etmek için adli olaylara karışabildikleri gibi bu maddenin etkisi altındayken suça eğilimlerinin artabildiği belirtilmiştir.

Ögel, Tamar, Aral, Uçar ve Gülan (1997) tarafından gerçekleştirilen ve “Madde kullanıcılarının özellikleri: Türkiye’de çok merkezli bir araştırma” projesi adı altında yürütülen alkol dışı psikoaktif madde kullanıcılarının doğasını saptamak maksadıyla planlanmış, iki aşamalı bir çalışmadan oluşmaktadır. Çalışmanın birinci aşaması niteliksel, ikinci aşaması ise madde kullanıcıları hakkında daha çok niceliksel bilgi edinmeyi amaçlamıştır. 1998 yılında gerçekleştirilen ve 6 ay gibi bir sürede tamamlanan bu araştırma Adana, Ankara, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Trabzon ve Van olmak üzere kullanıcı sayısı anlamında temsil yeteneğine sahip Türkiye’nin 10 ayrı ilinde ve Kıbrıs’ta yürütülmüş, Türkiye’den seçilen illerin farklı coğrafi bölgeleri temsilen seçilmesi sağlanmıştır. Araştırma, niteliksel araştırma tekniklerinden biri olan Anahtar Kişi (key informant) görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Anahtar Kişi seçiminde,

1. Güvenlik ve hukuk birimlerinde çalışan narkotik polisi, savcı, cezaevi görevlileri, jandarma, avukatlar gibi meslek gruplarından en az 3-4 kişi,
2. Madde kullanıcısının arkadaşı, sağlık çalışanı, barmen, medya çalışanı gibi madde kullanıcıları ile sık karşılaşan meslek gurubundan en az 3-4 kişi,
3. Madde kullanıcılarının aile üyelerinden (anne, baba, kardeş, eş gibi.) en az 1 2 kişi,
4. Tercih maddesi olarak esrar, eroin, hap ve uçucu madde kullanıcılarından en az bir kişi olmak üzere toplam 6-8 kişi bu çalışmaya alınmıştır. Anahtar kişilerin görüşme formunda sorulan sorulara verdiği cevaplar toplanarak çalışmaya katılan tüm bölgelerin bulunduğu ortak bir platformda değerlendirilerek bölgelere ilişkin raporlar hazırlandığı belirtilmiştir.

Yapılan bu çalışmada tanzim edilerek uygulanmış bulunan “Anahtar Kişi Görüşme Formu”nda değinilen hususlardan sadece madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede, özellikle eğitim olgusunu üzerine ortaya çıkan sonuçlar üzerinde durulmuştur.

Evlice ve Uğuz (1997) tarafından Adana İlinde yapılan görüşmede 15 kişi ile görüşme yapılmış ve bu görüşmeler, ikisi aile üyesi, ikisi cezaevi görevlisi, ikisi medya çalışanı, biri hakim, biri narkotik şube müdürü, biri sağlık çalışanı, biri arkadaş, biri barmen ve dördü madde kullanıcıları ile gerçekleştirilmiştir. Bu bölgede çalışmaya katılan anahtar kişiler madde kullanıcılarının genel özelliklerini, çoğunluğu yoksul, Güneydoğu kökenli, işsiz, yoksul, genellikle çocukluğunda baskı görmüş, kimseye güveni olmayan, toplumsal ilişkilerinde sorunlu, gerçeklerden uzak kimseler olarak tanımlamış, özellikle eroin ve kokain gibi madde kullanıcılarının maddeye başlamadan evvel ekonomik açıdan yüksek düzeyde yaşadıkları, belirtilen maddeleri kullanım ile birlikte toplumdan koptukları ve ekonomik düzeylerinin gittikçe kötüye gittiği, uçucu madde kullanıcılarının da çoğunluğunun aile bağlarının kopuk, belirgin derecede eğitim ve sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olduğu görülmüş olduğu tanzim edilen raporda ifade edilmiştir.

Belirtilen bölgede yapılan araştırmanın sonuçlarından birisinin de, madde kullanıcılarının yaşadıkları yerlerin ilin yoksul kalmış, güney kesimlerinde, özellikle esrar maddesine kolayca ulaşabildikleri, uçucu madde kullanan bireylerin 12-20 yaş arasında, esrar ya da hap kullanımının ise 20-30 yaş grubu arasında gençlerin oluşturduğu, kullanıcıların büyük çoğunluğunun eğitim düzeylerinin çok düşük seviyede olduğu, aileleri ile ilişkilerinin sorunlu olduğunu ortaya koymuştur.

Uluğ ve Aydın (1997) tarafından Ankara ilinde gerçekleştirilen bu çalışmada üçü sağlık çalışanı, ikisi narkotik şubede çalışan emniyet görevlisi, biri madde kullanıcısı yakını, beşi madde kullanıcısı olmak üzere toplam 11 anahtar kişi ile görüşme yapıldığı belirtilmiştir. Ankara Merkezli gurubun yapmış olduğu çalışma neticesinde madde kullanıcılarının genel özellikleri, güvensizlik, bir guruba ait olma isteği, sorunlarla mücadele gücünün yetersiz olması, her şeyi kolayca elde etme arzusu, zora gelememe, ve duygusal kişilik şeklinde belirtilerek bu özelliklerin anahtar kişiler tarafından belirlenen ortak özellikler olduğu vurgulanmıştır. Ancak meslek grupları arasında madde kullanıcılarının farklı özellikleri de farklı farklı ortaya konulabilmiştir. Bu bağlamda sağlık çalışanları, meslek ve sanatları gereği madde kullanıcılarının özelliğini hastalık olarak algıladıkları, madde kullanımının kadınlarda bir sığınma, medet umma motivasyonu ile ortaya konduğu, erkeklerde ise riski küçümseme olarak

görüldüğü, özel muayenehanesi bulunan sağlık çalışanlarının kendilerine gelen madde kullanıcılarının üst seviyede sosyo ekonomik düzeye sahip olduklarını, ancak okul ve iş hayatını sağlıklı olarak sürdüremeyen şahıslar olduklarını, çoğunluğunun çocukluk öykülerinde ya içe kapanıklık, sessizlik, konuşmama gibi ya da, tam tersine kavgacılık, çetecilik ve dayak atma gibi davranışların yer aldığını vurgulamıştır. Polise göre ise madde kullanıcıları, kendine güveni olmayan, kolayca yalan söyleyebilen, maddenin esiri olmuş, çekingen ve korkak insanlar olarak tanımlanmışlardır. Ancak polisin madde kullanan bireyler hakkındaki bu görüşünün yavaş yavaş yerini hasta kavramına bıraktığı, bu değişime son yıllarda polisin almış olduğu eğitimin önemi belirtilmiştir. Madde kullanıcısı şahısların yaşadıkları yerler ile ilgili olarak kullanıcıların çoğunlukla gecekondu tabir edilen bölgelerde yaşadıkları ve gerek ilin bu tür yerlerinde gerekse bar, gece kulübü gibi eğlence yerlerinde madde kullanımının ve satışının yaygın olduğu anahtar kiler tarafından ortak olarak belirtilmiştir. Ayrıca sağlık çalışanları, ailesinden ayrı yaşayan, özellikle yetiştirme yurdu çocukları arasında uçucu madde kullanımının sık olduğunu, okul çevrelerinde madde kullanımının ve satışının olduğu vurgulanmıştır.

Uyuşturucu hap kullanan bireylerin yaş gurubunun 18-25 yaş gurubu, esrar kullanıcılarının ise 25-30 yaş gurubu arasında bulunduğu, maddeye başlama yaşının ise 15-18 yaş gurubu olduğu, kullanıcıların eğitim düzeylerinin iyi olduğu, zeki kişiler oldukları, ancak çalışmadıkları, madde alarak hayatını düzenli olarak yıllarca devam ettiren saygın meslek gurubuna dahil kişilerin bulunduğu yapılan araştırmanın bir başka sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca okulda derslerinde başarısız olan ve özellikle ortaokulda ve lisede okuyan öğrencilerin maddeye başlayabildikleri, bunun yanı sıra normal yaşantısında hiçbir olumsuz davranış sergilemeyen öğrencilerin de hap kullandıklarının tespit edildiği belirtilmektedir.

Madde kullanıcılarının aileleriyle olan ilişkileri değerlendirildiğinde, kullanıcı bireylerin büyük çoğunluğunun ailesinden kopuk ve kavgalı olduğu, anne ve babanın çocuklarının evden kopmaması için büyük çaba verdikleri, ailelerin madde kullanan çocukları ile ilgili oldukları ancak bağımlı bireye nasıl yaklaşacakları konusunda bilgi ve tecrübeye sahip olmadıkları için nasıl davranacaklarını bilemedikleri, bağımlı birey açısından ise zamanla bağımlısı olduğu uyuşturucu maddenin ailesinden ön plana çıkarabildiği ve bu maddeyi temin etmek için ailesini maddi bir kaynak olarak gördüğü,

bunun yanı sıra ailelerin madde kullanan bireyleri hakkında görüşme formunda yer alan “ilgilenmez ve dışlar” cevabını verenlerin sayısının çok az olduğu ifade edildiği görülmektedir.

Polise göre madde kullanan aile bireylerinin büyük çoğunluğunun aileleriyle birlikte oturduğu, maddeyi temin için suç işlemesin diye aile bireylerinin kullanıcı kişiye para dahi vererek destek olduğu belirtilirken, sağlık çalışanlarınca yapılan tespitte ise, madde kullanan aile bireylerinin ailelerinden şikayetlerinin ön planda olduğu, ailede birbirini dinleme olmadığı için çoğunlukla kavga ve agresyonun yüksek düzeyde yaşandığı vurgulanmıştır. Ankara merkezli raporda ayrıca madde kullanıcılarına toplumun nasıl baktığı hususunda anahtar kişilerce yapılan tespitte ise, polise göre toplumun ve toplumu oluşturan ailelerin madde kullanan bireyleri hoş karşılamadığı, onları aşağılayıcı bir tutum içerisine girdiği, örf, adet ve kültürel değerler gibi manevi değerler doğrultusunda madde kullanıcılarının toplumdan dışlandığı, sağlık çalışanlarına göre, toplumun madde kullanıcısı bireyleri dışlama ve suçlama şeklinde ortaya çıktığı, toplumun ve madde kullanıcısı bireylerin yakınlarının madde bağımlılığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları dışlanmanın temel sebebinin teşkil ettiği, madde bağımlılığının kişilik bozukluğu ve suç işlemeye yatkınlık ile ilişkili olduğu belirtilmektedir.

Madde kullanıcısı bireylere göre ise, toplumun tutuculuğu ve farklılıklara tahammülü olmayışı nedeniyle uyuşturucu madde kullananların toplumdan dışlandıkları, toplumun bu konuda çok katı olduğu ve hastayı elinden tutacağı yerde uçuruma ittiği, madde arayışının bireyi suça itebildiği, ve bireyin yoksunluk belirtisi halinde maddeyi elde edebilmek için her türlü şeyi yapabileceği, madde arayışı içerisindeki bir bireyin maddeyi elde etmekten başkaca hiçbir şeyin değerinin kalmadığı, hasta yakınlarına göre ise madde kullanıcılarının bilinçsiz bir şekilde toplumdan dışlandıkları bir kez daha vurgulandığı görülmektedir.

Besim (1997) tarafından Denizli ilinde yürütülen bu çalışmaya biri sağlık çalışanı, ikisi emniyet görevlisi, biri cezaevi görevlisi, biri madde kullanıcısının yakını, biri madde kullanıcısının arkadaşı, biri medya çalışanı, ve altısı madde kullanıcısı olmak üzere toplam 13 kişi ile görüşme yapıldığı, yapılan görüşmeler neticesinde madde

kullanıcılarının büyük çoğunluğunun ilin kenar mahallelerinde ve gecekondu semtlerinde yaşadıkları, uçucu madde kullanıcılarının çoğunlukta olduğu ve sanayi içerisinde akşamları iş çıkışında bu maddeyi kullandıkları, madde kullanan bireylerin 15-35 yaş gurubunda yer aldığı, özellikle uçucu madde kullanıcılarının 15 yaş civarında bulunduğu, Adana ve Ankara raporlarında da yer aldığı üzere erkek kullanıcıların sayısının daha yüksek olduğu, ancak son zamanlarda liselerde okuyan genç kızlarda ender olarak yeşil reçeteli olarak satılan uyuşturucu nitelikli eczaların kullanıldığının görüldüğü, kullanıcı bireylerin çoğunluğunun eğitim düzeyi ortaokuldan ayrılma olduğu, kullanıcı bireylerin sanayide çalışırken çıraklık okullarını tercih ettiklerinin tespit edildiği hazırlanan raporda belirtilmektedir.

Yine Denizli ili ile ilgili olarak hazırlanan bu raporda, madde kullanıcılarının genellikle aileleriyle birlikte yaşadıkları, ancak ilişkilerinin kopuk olduğu ve çok az şeyi birlikte paylaştıkları, madde kullanımı konusunda narkotik polisleri haricinde sağlık personeli de dahil olmak üzere gerçekçi ve doğru bilgilenmenin oldukça zayıf olduğunun görüldüğü, bunun da madde kullanımı ile mücadelede korunma tedbirlerini ve tedaviyi zorlaştırdığı ifade edilmektedir.

Sır (1997) tarafından Diyarbakır ilinde gerçekleştirilen bu çalışmaya ikisi narkotik şubede çalışan emniyet görevlisi, birisi cezaevi yetkilisi, dokuzu da madde kullanıcısı olmak üzere toplam 12 anahtar kişinin katıldığı, görüşmeye katılanların tamamının erkek olduğu, madde kullanıcıları ile ilgili olarak genel olarak özellikle kullandıkları madde cinsine göre çeşitli tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Eroin kullanıcılarının kriz anında her türlü kötülüğü yapabilecek, toplumdan ayrı yaşayan bütün işini madde kullanımına ayırmış kişiler olarak tanımlanırken, esrar kullanıcıları bu soruya buldukları zaman içen zararsız insanlar olarak tanımlamışlardır. Hap bağımlıları ise kendilerini devamlı bunalımda gören, vücutlarını jiletleyen ve psikopat tabir edilen kişiler olarak tanımlamışlardır.

Madde kullanıcılarının çok düşük gelirli ailelerin yaşadıkları semtlerde oturdukları, madde kullanım yaşının 15-20 yaş gurubu içerisinde olduğu, merak, arkadaşlık ve bilinçsizlik nedeniyle maddeye başlandığı, çoğunlukla erkekler tarafından madde kullanımının olduğu, kullanıcıların eğitim durumlarının çok düşük olduğu, çok

azının liseyi bitirdiği, çoğunluğunun hiç eğitim dahi görmediği belirtilmektedir. Madde kullanıcılarının çoğunluğunun ailesiyle birlikte yaşadığı, maddeyi terk etmesi için mücadele eden ailelerin yanı sıra, aile büyüklerinden görerek maddeye başlayanların da bulunduğu, madde kullanıcılarının büyük bir kısmının gelir düzeyinin çok düşük olduğu ve hatta herhangi bir işlerinin dahi olmadığı tespit edildiği hazırlanan raporda ifade edilmiş olduğu görülmüştür.

Hızlan ve Kuteş (1997) tarafından Eskişehir ilinde yapılan bu çalışmada, biri polis, biri savcı, biri sağlık çalışanı, bir aile üyesi, ikisi barmen ,biri arkadaş, birisi gönüllü mücadele gurubu üyesi, beşi madde kullanıcısı olmak üzere 13 anahtar kişi ile görüşüldüğü, madde kullanıcılarının 25-30 yaş gurubunda yer aldığı, anahtar kişilerin madde kullanıcıları ile ilgili yaptıkları tanımlamada, madde kullanıcılarının kendilerini boşluk, merak ve bir guruba dahil olabilmek amacıyla madde ile tanıştıklarını ve madde kullanmaya başladıklarını ifade ettikleri belirtilmektedir.

Yasa uygulayıcıları olan polis ve savcıların ise madde kullanıcılarını, suça meyilli kişiler olduklarını ve yaşamlarının bir parçasının uyuşturucu madde kullanmak olduğu şeklinde tanımlarken, diğer tüm görüşmecilerin madde kullanıcılarını, aileleri tarafından dışlanmış, sevgiye muhtaç insanlar olarak tanımladıkları ve bu insanların madde kullanımı ile mücadelede kendilerinde yeterli gücü bulamamaları nedeniyle, içerisinde bulunduğu akran gurubuna dahil olabilmek ve sorunlarından uzaklaşmak için madde ile tanıştıklarını ortaya koyduğu vurgulanmıştır.

Madde kullanıcılarından hap kullanan bireylerin, genellikle zengin semtlerde, gençlere yönelik eğlence merkezleri ile üniversitelerde yaşadığı ve bu maddenin kullanılmasının ve saklanması kolay olmasından dolayı kullanımının yayılmasının yüksek potansiyel oluşturduğu, esrar ve uçucu madde kullanıcılarının ise daha çok ilin kenar semtlerinde yaşadıkları, son yıllarda özellikle liselerde madde kullanımının yaygınlaştığı, görüşmeye katılan yasa çalışanlarının madde kullanımının erkeklerde daha fazla olduğunun bilindiğinin, ancak pavyon ve genelev gibi yerlerde çalışan kadınlarda da madde kullanımının söz konusu olduğunun belirtildiği, madde kullanım yaşının 15-16 yaşlarına kadar inebildiği, ve madde kullanıcılarının tamamına yakınının eğitim düzeyinin çok düşük olduğu, özellikle uçucu madde kullananların 12-18 yaş

gurubu içerisinde yer aldığı, bunların çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu ve bu çocukların genellikle dilenerek ya da ufak tefek hırsızlıklar yaparak geçimlerini sağlamaya çalıştıkları, aileleri ile olan ilişkilerinin zayıf olduğu yapılan görüşmeler neticesi Eskişehir merkezli olarak hazırlanan rapordan anlaşılmaktadır.

Madde kullanıcıları dışında görüşmeye katılanların madde kullanan bireylere toplumun nasıl baktığı yönündeki görüşleri üzerinde yapılan değerlendirmede, toplumun madde kullanan bireylerini dışladığı ve bu tür inanlardan uzak durduğu ifadeleri yer alırken, madde kullanıcıları ise, toplumun dışına itilmelerinde toplumun bunun farkına dahi varmadığı şeklinde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir.

Tamar (1997) tarafından İstanbul ilinde yapılan bu çalışmada, üçü narkotik şubede çalışan emniyet görevlisi, ikisi sağlık çalışanı, biri madde kullanıcısının arkadaşı, biri barmen, biri madde kullanıcısının aile üyesi, dördü de madde kullanıcısı olmak üzere toplam 12 anahtar kişi ile görüşme yapıldığı, görüşmecilerin 10'unun erkek ikisinin bayan olduğu, madde kullanıcılarının genel olarak tanımlamalarında madde kullananlar kendilerini, toplum dışı hırsızlık yapan, saldırgan ve temizliğine özen göstermeyen, aileleriyle sorunlar yaşayan, kendilerine özgüveni olmayan, zayıf ve hasta kişiler olarak tanımlarlarken, narkotik şubede çalışan emniyet görevlileri ise, kullanıcıları “hasta” ve “bunalıma kişiler” olarak tanımlamışlardır.

Sağlık çalışanları ise madde kullanıcılarını özellikle aileleriyle iletişim sorunu yaşayan bireyler olarak tanımlarken, aile üyesi görüşmecinin madde kullanan bireyi zayıf iradeli ve kendisinden başka hiç kimseyi düşünmeyen kişiler olarak tanımlamışlardır. Çalıştığı yerde sıklıkla madde kullanan bireyler ile karşılaşan bir barmen ise madde kullanan bireyi, kendisine özgüveni olmayan ve sıklıkla aileleriyle problem ve çatışma içerisinde olan, kendileriyle dahi barışık olmayan insanlar olarak tanımladıkları görülmüştür. İstanbul ilinde yapılan bu çalışmada, kokain gibi uyarıcı nitelikli maddenin dışında hemen hemen diğer tüm maddelerin İstanbul’un kenar semtlerinde satıldığı ve kullanıldığı ifade edilirken, kokainin ise sosyetenin yaşadığı Etiler ve Florya gibi semtlerde yaşadıkları, Almanya, Hollanda gibi Avrupa ülkelerinden kesin dönüş yapan bireylerinde madde kullanımının söz konusu olduğu, ayrıca madde kullanım yaşının gün geçtikçe düştüğü hazırlanan raporda ifade edilirken,

uçucu madde kullanımının yaşının 11-12'lere kadar, esrar kullanımına başlama yaşının 16, eroin kullanımının ise 18-19 yaşlarına kadar düştüğü belirtilmektedir.

Madde kullanımının erkeklerde daha yaygın olduğu, ancak kadınlar arasında da madde kullanımının yaygınlaştığı, madde kullanıcılarından özellikle uçucu madde kullanıcılarının çoğunluğunun ilkokul mezunu ve ilkokuldan ayrılma olduğu ifade edilirken, bunun yanı sıra yüksek eğitim gören ve İstanbul'un belli semtlerinde yaşayan bireylerin de madde kullandıkları vurgulanmıştır. Ayrıca görüşmeye katılanların hemen hemen tamamının madde kullanıcılarının aileleriyle olan bozuk ilişkileri üzerinde görüş birliğine vardıkları hazırlanan raporda vurgulanmıştır. Görüşmeye katılan madde kullanıcılarından birisinin "her içici bir satıcıdır" şeklindeki beyanının da suçların madde kullanımı ile doğrudan orantılı olarak ortaya çıkardığı, madde kullanan bireylerin, toplumun kendilerini dışladığı ve toplumun özellikle kullanıcı şahıslardan korktuğu ifade edilmiştir.

Coşkunol (1997) tarafından İzmir ilinde yapılan bu çalışmada, sekizi madde bağımlısı, onu madde bağımlılığı ile ilişkili olabilecek toplam onsekiz görüşmeci ile görüşüldüğü, madde bağımlısı ile ilişkili olabilecek grup içerisinde ikisi narkotik ve asayiş şubede görevli iki polis, biri avukat, biri hakim olmak üzere iki hukukçu, biri madde bağımlısının arkadaşı, biri muhabir, biri program yapımcısı, ikisi medya mensubu, biri hemşire ve biri doktor olmak üzere iki sağlık çalışanı ve biri de madde kullanıcısının aile üyesinin yer aldığı, kullanıcı bireylerin genelde kendilerini aile desteğinden yoksun, sorumluluktan kaçan, ve desteğe muhtaç kişiler olarak tanımlarlarken, sağlık çalışanları ve medyanın olaya sosyal bir hastalık olarak baktığı, ruhsal sorunları olan, belli bazı kişilik özelliklerinin madde kullanımına yatkınlığı ifade edildiği, eğitim seviyesi ve madde kullanımı ile ilişki biçiminin, bağımlılığa bir hastalık olarak bakışta etkili olduğu, düşük eğitim seviyesindeki ve daha sık sorunlu madde kullanımı ile uğraşanlar bağımlılığı bir kişilik bozukluğu olarak görme eğiliminde oldukları hazırlanan bu raporda vurgulanmaktadır.

Yine diğer illerde de hazırlanan raporlarda da ifade edildiği gibi ilin kenar mahalleleri olarak tabir edilen yerlerinde ve gençlerin yoğun olarak bulunduğu eğlence yerlerinde madde kullanımının ve satışının yaygın olduğu, daha çok meslek okulları

olmak üzere bölgede yer alan okullar çevresinde uyuşturucu satıcılarının olduğu ve polisin u konuda okul önlerinde ciddi önlemler aldığı, uçucu madde ve hap kullanım yaşının 10-20 yaş gurubuna kadar indiği, diğer maddelerin ise her yaştan kullanıcısının olabildiği, uçucu madde ve hap kullanan bireylerde eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğu, kullanıcıların büyük çoğunluğunun işsiz veya düşük ve düzensiz gelire sahip bireyler olduğu ve aileleriyle aralarında sürekli çatışma sorunlar bulunduğu belirtilmektedir.

Özkürkçügil ve Ünal (1997) tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Kocaeli ve Adapazarı illerinde tespit edilen yedisi sağlık çalışanı, beşi narkotik şubede görevli emniyet görevlisi, ikisi jandarma, üçü savcı, ikisi cezaevi müdürü, biri barmen, ikisi medya çalışanı, dördü madde kullanıcısının yakını, üçü madde kullanıcısının arkadaşı, yirmisi de madde kullanıcısı olmak üzere toplam 49 anahtar kişi ile görüşme yapıldığı, yapılan görüşmede madde kullanıcıları genel olarak kendilerini bıkkın, hayattan beklentisi olmayan, denetimsiz, arayış içersinde olan, belirsiz ve düzensiz yaşamı bulunan, aile bağları zayıf, aşırı hassas ve alıngan olarak tanımlarlarken, sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek bir kısım madde kullanıcısı ise kendisini madde kullanımının kendileri tarafından yapılan bir seçim olduğunu ve madde kullanmayı saklamaya dahi gerek görmediklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Cezaevi yetkilileri, savcılar ve polisler ile yapılan görüşmede ise, madde kullanıcıları iki uçlu olarak tanımlamada bulduklarının görüldüğü, bu bağlamda madde kullanıcılarının bir yandan kültür düzeyi düşük, gelir seviyesi düşük ve düzensiz gelirli, psikopat ruhlu, toplum açısından sürekli sorun meydana getiren kişiler olarak ifade edilirken, diğer yandan madde kullanıcılarının hasta kişiler olduğu belirtilmiştir. Sağlık çalışanları da madde kullanan bireyleri toplumda asta kişiler olarak tanımlamışlardır. Kokain dışında madde kullanan bireylerin daha çok bu illerin kenar semtlerinde yaşadıkları, madde kullandıkları ve sattıkları ifade edilirken, madde kullanan bireylerin eğitim seviyesinin çok düşük olduğu, özellikle son yıllara ilköğretim ve ortaöğretimlerde esrar kullanımının dahi tespit edildiği görüşme yapılan anahtar kişilerce bir kez daha vurgulanmıştır.

Madde kullanıcılarına toplumun nasıl baktığı konusunda görüşmeye katılan anahtar kişiler arasında bulunan madde kullanıcıları, toplumun kendilerini hasta insanlar olarak gördüğü ve korktuğu, güvenlik görevlilerine göre ise, toplumun madde kullanıcılarını potansiyel suçlu kişiler olarak gördüğü ve zarar verir düşüncesi ile korktuğu ifade edilirken, sağlık çalışanları tarafından da bu konuda bireyin madde kullanımı konusunda toplumsal nedenlerin göz ardı edildiğinin belirtildiği görülmektedir.

Bekaroğlu (1997) tarafından Trabzon ilinde yapılan bu çalışmada ikisi polis, ikisi aile üyesi, altısı madde kullanıcısı, biri cezaevi görevlisi, biri hukukçu, biri medya çalışanı, biri sağlık çalışanı, biri garson, biri otel resepsiyon görevlisi birisi de madde kullanıcısının arkadaşı olmak üzere toplam 17 anahtar kişi ile görüşmenin yapıldığı, görüşmeye katılan anahtar kişilerin madde kullanıcılarını tanımlarken belirlenen ortak özellikler arasında madde kullanıcılarının güvenilmez, kendilerini haklı çıkararak, egoist, tedirgin, endişeli, dalgın, hasta, problemlili, tatmin olmamış, isteklerine ulaşamamış, zayıf karakterli kişiler oldukları şeklinde ifade edilmiştir.

Madde kullanıcılarının daha çok, ilin pavyon, gazino gibi içkili eğlence yerlerinde ve özellikle yabancı uyruklu kadınların yaşadığı ve çalıştığı yerlerde bulunduğu, bu ortamlarda uyuşturucu ve uyarıcı nitelikli maddelerin sıklıkla kullanıldığı, uçucu madde kullanımında kullanım yaşının 15'lere kadar düştüğü, esrar kullanıcılarının ise daha ileri yaşlarda olduğu hazırlanan raporda vurgulandığı görülmüştür. Madde kullanıcılarının eğitim seviyelerinin de genellikle ortaöğretim düzeyinde olduğu, ilde yaşayan madde kullanıcılarından yerli kesimin eğitim seviyelerinin çok düşük olduğu ancak özellikle Bağımsız Devletler Topluluğundan Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu kullanıcıların yüksek tahsil gördüklerinin dikkat çekici olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca madde kullanıcılarından eroin kullananlar dahil olmak üzere çoğunluğunun düzensiz çalıştığı ve maddeyi temin için ailelerinden maddi destek aldıkları, aileleriyle madde kullanımından kaynaklanan sorunlar yaşadıkları belirtilmiştir.

Toplumun madde kullanan bireylerine nasıl baktığı konusunda görüşmeye katılan anahtar kişilerin, toplumun madde kullananlara iyi gözle bakmadığı ancak acıma ve yardım etme isteğini de muhafaza ettiği, madde kullanımı konusunda kullanıcıların

tedavisi edilmesinin yanı sıra kullanıcı adaylarının kullanım konusunda risklerden korunması gerektiği vurgulanmıştır.

Seyidoğlu ve Kara (1997) tarafından Van ilinde gerçekleştirilen bu çalışmada, üçü sağlık çalışanı, ikisi narkotik şubede çalışan emniyet görevlisi, biri savcı, biri hakim, biri cezaevi görevlisi ve ikisi de madde kullanıcısı olmak üzere toplam 10 anahtar kişi ile görüşmenin yapıldığı, yapılan görüşme neticesinde görüşmeye katılan anahtar kişilerin tamamının madde kullanıcılarını zayıf, bakımsız, bitkin görünüşlü, hastalıklı, soluk görünüşlü olarak psikososyal açıdan ise sakin, saygılı, gariban yapılı, çekingen efendi görünüşlü, sosyal destekleri zayıf kişiler olarak tanımlamışlardır. Madde kullanıcılarının yaşadıkları yerler açısından yapılan değerlendirmede ise, kullanıcı bireylerin daha çok ilin kenar semtlerinde yaşayan, genellikle gelir düzeyi düşük veya düzensiz gelire sahip kişiler olduğu, sıklıkla 20-30 yaş gurubunun madde kullandığı ve eğitim düzeylerine göre değerlendirildiğinde ise, kullanıcıların eğitim seviyelerinin çok düşük hatta hiç eğitim görmemiş kişiler oldukları belirtilmiştir.

Madde kullanıcıların tanımlanmalarına yönelik olarak 10 ayrı ilde yapılan çalışmalar neticesinde madde kullanan bireylerin bir takım ortak özelliklerinin ortaya çıktığı belirlenmiştir. Tanımlamalar sonucunda madde kullanıcıları hasta ve suçlu olarak ifade edilirken, fiziki açıdan zayıf, bitkin, hastalıklı, dağınık ve bakımsız görünümlü, psikopat ruhlu kimseler olduğu vurgulanmıştır. Sağlık alışanlarının madde kullanıcılarını diğer meslek gruplarına nazaran hasta kişiler olarak gördükleri belirlenmiştir. Kullanım ve bağımlılık ile mücadele kapsamında önemli risk unsurlarının başında, yaş, ekonomik düzey ve eğitim unsuru gelmektedir. Türkiye’de toplam 10 ayrı ilde belirlenen anahtar kişiler ile gerçekleştirilen bu çalışmada yaş faktörünün kullanılan madde cinsine göre farklılık gösterdiği vurgulanmıştır. Esrar kullanımı geniş bir yaş yelpazesi içerisinde yer aldığı görülürken, uçucu madde kullanıcılarının genel olarak 12-18 yaş gurubu içerisinde yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmada, madde kullanan bireylerin ekonomik açıdan düşük veya düzensiz gelire sahip, hatta işsiz kimseler oldukları, ancak çoğunluğunun aileleriyle aralarında iletişim problemleriyle karşı karşıya kalsalar dahi, bağlarını koparmadıkları görülmektedir.

Eğitim düzeylerine göre yapılan değerlendirmede ise ortaya çıkan kanının, madde kullanan bireylerin eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu yönünde olduğu belirtilmiştir. Kullanılan madde cinsine göre bir genelleme yapıldığında ise, eroin ve kokain gibi ulaşılması diğerlerine nazaran daha zor olan maddeleri kullananların, esrar, hap, uçucular gibi maddeleri kullananlara göre eğitim seviyelerinin biraz daha yukarıda olduğunun görüldüğü vurgulanmıştır.

Akçan ve Bıkım (1997) tarafından yapılan bir araştırmaya İstanbul ilindeki kadın tutukluların bulunduğu Bakırköy Kadın ve ocuk Tutukevi'nde yatmakta olan kadın tutuklular dahil edilmiştir. Bu araştırmanın Bakırköy Kadın ve ocuk Tutukevi'nde yapılmasının sebebi ise, 1997 yılından beri kadın tutukluların tmmn bu yerde tutuklu bulunmasıdır. Çalışmanın yapıldığı tarihte 159 kadın tutuklu bulunmaktaydı. Bu tutuklu kadınlardan gerek görüşmeye katılmayı istemeyenler gerekse çeşitli nedenlerle görüşmeye alınmayalar sebebiyle sadece 82 görüşmeci ile görüşmelere başlanılmıştır. Yüz yüze görüşme yöntemiyle tutukluların sosyodemografik, tutuk ve cezaevine girmeden evvel madde kullanım özelliklerini gösteren bir anket formu hazırlanarak uygulanmıştır. Madde kullanım özelliklerinin tespiti, DSM IV tanı kriterlerden uyarlanmış form ile gerçekleştirilmiştir.

Seçili örneklemin yaş gurubunun 15-39 yaş aralığında yığıldığı görülmektedir. Örneklemin %33'ünün evli, %24.4'ünün dul, %19.5'inin bekar ve %15.9'unun boşanmış veya ayrı olduğu, %63.4'ünün ilköğretim mezunu, %23.2'sinin eğitimsiz, %19.5'inin lise, %7.3'ünün ise yüksek okul mezunu olduğu, %56.1'inin işsiz veya ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Cezaevine girmeden evvel hayatlarının herhangi bir döneminde alkol ve/veya madde kullanımları sorgulandığında "evet" yanıtının oranı %39.0, "hayır" yanıtının oranı ise %61.0 olarak bulunmuştur. Suç işleme tarihiden önce kullanılan alkol ve/veya madde tipleri incelendiğinde ise %34.1 ile alkol birinci sırayı alırken, ikinci sırada birden fazla madde kullanımı %17.1 ile yer almıştır. Çalışmaya katılan görüşmecilerin suç işledikleri sırada etkisi altında oldukları maddeler arasında alkol toplam 15 olgunun 10'u ile birinci sırayı alırken, bunu hap, esrar ve eroin takip etmiştir. Olgulardan 7'si ise suç işlediği sırada, almış olduğu birden fazla maddenin etkisi altında olduklarını ifade etmişlerdir.

Yapılan araştırma sonucunda alkol ve/veya madde kullanımının suç ile direkt bir ilişki içerisinde olduğu, karşılıklı olarak birbirlerini etkilediklerini, ciddi manada ekonomik ve toplumsal sorunlar meydana getirdikleri, tutuklu ve hükümlülerin eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğu ve daha evvelden madde kullananlar açısından tutuklu ve hükümlülerin cezaevine girdikten sonra birinci hafta içerisinde madde yoksunluk belirtileri nedeniyle ciddi sağlık problemleri yaşadıkları, bunların topluma kazandırılabilmesi için ciddi çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Ögel ve Tamar (1997) tarafından yapılan bir araştırmada, madde kullanımına başlanmasında, merak, arkadaş baskısı, kendini kanıtlamak ve madde kullanımının kendisini olgunlaştırabileceğini düşünmek, kendine güvensizlik, yalnızlık, sıkıntı duygularıyla başa çıkamama gibi nedenlerin bulunduğu belirtilmiştir.

Selçuk Üniversitesi Psikiyatri Kliniği'nde görevli Herken ve Özkan (1997) "sigara kullanma davranışında sosyal öğrenmenin etkisi" isimli araştırmasında Konya il merkezinde bulunan ortaokul, lise, yüksekokul, ve çıraklık eğitim merkezlerinde öğrenim gören 12-21 yaş arasındaki bütün sosyal katmanları kapsayacak şekilde 1559 olgu çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılara kendilerine yakın olan veya yakın buldukları , örnek aldıkları, kişilerin sigara içip içmedikleri hususu ile ilgili anket uygulanmış ve anket sonucu elde edilen veriler SPSS for Windows 5.0 programındaki ki-kare testi ile değerlendirilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 15.4 olarak belirlenmiş, katılımcıların %61.5'ini erkek, %38.5'ini ise kız öğrenciler oluşturmuştur. Katılımcıların %16.6'sı sigara içtiklerini ifade ederken %24.2'sinin ise sigarayı denedikleri, ancak daha sonra bıraktıkları belirtilmiştir.Çalışmaya alınan öğrencilerden sigara kullanma oranı ortaokulda %6.2, lisede %17.9 ve yüksekokulda ise bu oran %26.9 olarak tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca erkek öğrencilerin ağabeyleri ile sigara kullanmaları arasında ilişki kız öğrencilere nazaran anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$).Babanın daha evvelden sigara kullanmış olmasının erkek öğrencilerin halen sigara kullanmasında etkili olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kız öğrenciler için babanın daha evvelden sigara kullanması ise anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Öğretmenlerin ya da ustaların sigara kullanması erkek öğrencilerin sigara

kullanmalarında etkili bulunurken ($p<0,001$), bu durum kız öğrenciler için etkili bulunmamıştır ($p>0,05$). Sevdikleri ve beğendikleri öğretmen ya da ustaların sigara kullanan kız ve erkek öğrencilerin sigara kullanma oranları yüksek bulunmuştur ($p<0,001$).

Ögel.,Tamar., Aral., Uçar ve Gülan (1998) tarafından yapılan ilk okul araştırmasında Türkiye'de toplam 15 şehirde 18.599 10.sınıf öğrencisine ulaşılmıştır.Bu çalışmada ESPAD 1995 anketine uygun olarak hazırlanmış olan anket formlarının uygulanması sonucunda, esrar, ecstasy ve eroinin öğrenciler tarafından isimleri bilinen maddelerin kullanım yaş ortalamasının 13 olduğu tespit edilmiştir.

Doğan'ın (1998) bir çalışmasında, sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan kırsal bölgelerden kentlere olan göçün artması sonucu toplumun değer yargılarının az veya çok değişmeye başladığı, bunun da geleneksel toplumun oto kontrol mekanizmalarının zayıflamasına ve bireyin sosyal yalnızlık, yabancılaşma ve kimliksizlik gibi süreçlere sürüklediği belirtilerek, bu süreçte çaresizleşen bireyin yeni doyum yolları arayışı içerisine girmesi ve topluma zararlı tercihlere yönelmesinin kolaylaşacağı ifade edilmiştir. Doğan'ın ayrıca,bu çalışmasında, sigaranın insan sağlığına olan zararlarının ve toplum üzerine olan olumsuz etkilerinin iyi bilindiği, buna karşın sigaranın temininin kolay, kullanımının yasal olması ve diğer bağımlılık yapan maddelerin kullanımına geçiş oluşturan bir madde olması sebebiyle tütün tipi madde bağımlılığının en sık görülen ve en önemli madde bağımlılığı tipi olduğu belirtilmiştir.

Uluğ (1998) tarafından yapılan bir çalışmada, Türkiye' de madde kullanımı konusunda yapılan çalışmaların tam olarak mukayese edilememiş olmasına karşın, hastane kayıtları, güvenlik birimleri ve adliye kayıtları, yakalanan madde miktarı ve madde kullanımına bağlı ölüm olaylarındaki artışlara ilişkin elde edilen verilerden madde kullanımı ve ilişkili bozuklukların yaygınlığının son yıllarda önemli bir düzeyde arttığı belirtilmiştir.

Sarp ve Ör (1999) tarafından yapılan bir araştırmada, özellikle doktorlar ve diğer sağlık personelinin sağlık konusunda örnek kişilik sergilemeleri ve sigarayı bıraktırma çalışmalarına katılarak, sağlık eğitimi ve danışmanlık yapmaları gerektiği

halde Türkiye’de yapılan çalışmalarda sağlık personelinin sigara içme oranının oldukça yüksek olduğunun saptandığı belirtilmiştir.

Ögel ve Tamar’ın (2000) yaptığı bir başka araştırmada ise, İstanbul ilinde sigara kullanım yaygınlığı incelenmiştir. Tarama çalışması, İstanbul’un 24 ayrı ilçesinde yaşayan 707 yetişkin ile evlerinde yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmada ankete katılanların %76.9’unun yaşamları boyunca en az bir kez sigarayı denedikleri, ilk olarak sigara içmeyi deneme yaşı ortalamasının ise 16.9 ± 5.4 yıl olduğu belirlenmiştir. Düzenli olarak sigara kullananlar ile kullanmayanlar arasında eğitim düzeyi, medeni durum ve gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırma sonucunda sigara kullanım yaygınlığının erkeklerde daha fazla olduğu ve erkeklerin daha erken yaşlarda sigara kullanmaya başladıklarının saptandığı belirtilmiştir.

Aklaş (2000) tarafından yapılan bir araştırmada, uçucu madde kullanmaya başlayan ergenlerin, bu maddeyi kullanımını arkadaşları ile birlikte yaptıkları bir aktivite olduğu ve toplumdan uzak, parklar, köprü altları, inşaatlar, tren rayları gibi merkezlerde bu maddeyi kullandıkları ifade edilmiştir.

Akvardar, Demiray, Ergör (2000) tarafından yapılan bir araştırmada, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi üç Dönem III öğrencisi ve iki danışman öğretim üyesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmada 149 Dönem II öğrencisi araştırma evrenini oluşturmuş, örnek seçilmeksizin gurubun tümüne ulaşılması hedeflenmiştir. Anket formu gönüllülük çerçevesinde doldurulmuştur. Araştırmada yaş, cinsiyet, sigara, alkol ve madde kullanma davranışı, yaşam boyu kullanım ve ilk kullanım yaşları incelenmiştir. Anketin uygulandığı gün çeşitli nedenlerle 28 kişi okula gelmediğinden toplam 121 kişiden toplanan veriler doğrultusunda araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmada sigara, alkol ve madde kullanım şiddetini saptanması hedeflenmiştir. Çalışmada dört sorudan oluşan CAGE ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin gençlerde ve erişkinlerde alkol sorunlarını taramada yararı yapılan bir araştırma ile kanıtlandığı belirlenmiştir (Werner, Joffe ve Graham. 1999).

Cage ölçeği tanı amaçlı bir ölçek olmasına karşın, iki veya daha fazla “evet” cevabı riskli kullanım olarak değerlendirilmiştir. “Sigara ve alkol dışındaki maddeyi kullanmayı düşününüz mü?”, “denediniz mi?”, “halen kullanıyor musunuz”, “hangi maddeleri kullanıyorsunuz”, soruları madde kullanımı belirlenmeye çalışılmıştır. Alkol kullanımı açısından erkek ve kız öğrenciler, sigara kullanan ve kullanmayanlar, madde kullanan ve kullanmayanlar Fisher’in kesin testi ile mukayese edilmiştir. Sorunlu alkol kullanımı olan ve olmayan öğrenciler, ilk alkol kullanım yaşı açısından mukayese edilirken Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Veriler SPSS 8.0 istatistik paket programıyla değerlendirilmiştir

Bu çalışma 74’ü erkek, 47’si bayan olmak üzere toplam 121 öğrenci grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin yaş ortalaması 20.6 ± 1.28 ’dir. Öğrenciler arasında yaşam boyu sigara kullanım sıklığının %43.0 olduğu görülmektedir. Sigara kullanmaya başlama yaşı ortalaması ise 15.1 ± 3.8 ’dir. Cinsiyete göre sigara kullanımı açısından anlamlı bir farklılığın saptanmadığı belirtilmektedir ($p=0.29$). Öğrenciler arasında alkol kullanım sıklığı yaşam boyu kesitinde %72.3 olarak görülmektedir. İlk kez alkol kullanım yaşı ortalaması ise 16.1 ± 2.8 ’dir. Yapılan araştırmada ayrıca, sigara, alkol ve madde kullanımının riskli kullanımına ilişkin detaylı verilere de yer verilmiştir. Ancak bu çalışmada sigara, alkol ve madde kullanımı ile mücadelenin öneminin vurgulanması hedeflendiğinden bu verilere yer verilmemiştir.

Ögel ve Uğuz (2001) yaptığı bir araştırmada, Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim gençliği arasındaki esrar kullanım yaygınlığı incelenmiştir. Araştırmaya Türkiye’nin farklı coğrafi bölgelerinden seçilen Adana, Diyarbakır, Eskişehir, Mersin, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Sivas ve Trabzon olmak üzere toplam 9 il dahil edilmiş ve 12.270 ilköğretim, 11.989 ortaöğretim öğrencisi çalışmaya alınmıştır. İlk olarak esrar deneme yaşı, ilköğretimde 12.8 ± 1.6 yıl olarak tespit edilirken, ortaöğretimde 13.8 ± 1.9 olarak saptanmıştır. Esrar kullandığı belirlenen öğrencilerde sigara ve alkol kullanımının yaygın oluşu belirlenmiştir.

Yaşamı boyunca hiç esrar kullanmayan ilköğretim öğrencilerinin %3.3’ü arkadaşlarının esrar kullandığını belirtirken, esrar kullananların %73.3’ü arkadaşlarının da esrar kullandığını ifade etmişlerdir. Ortaöğretim öğrencileri içinde esrar

kullanmaların %68.2'si kullanmayanların %8'i arkadaşlarının esrar kullandığı ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda esrar kullanımında aile ve çevre faktörünün önemli bir unsur olduğu vurgulanırken, esrar kullananlarda diğer maddelerin kullanımının yaygın olduğu ve esrar kullanım yaşının gün geçtikçe düştüğü belirtilmiştir.

Çorapçioğlu ve Ögel (2001) tarafından Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi ile ortaklaşa yaptıkları bir araştırmada, İstanbul ilinde 1998 yılında yapılan araştırmalarda tespit edilen yaşam boyu en az bir kez ecstasy kullanımının oranının 2001 yılında yapılan bu araştırma neticesinde %3.31 oranında arttığı belirtilmiştir.

Ögel ve Çorapçioğlu (2001) tarafından yapılan bir başka araştırmada, Türkiye'de ortaöğretim öğrencileri arasında ecstasy kullanım sıklığını ve kullanıcıların özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinden seçilen Adana, Diyarbakır, Eskişehir, Mersin, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Sivas, Trabzon olmak üzere toplam 9 büyük il dahil edilmiş ve toplam 11.991 lise ikinci sınıf öğrencisi çalışmanın örneklemini oluşturmuş ve bu örnekleme anket uygulanmıştır. Anketi uygulamayı kabul etmeyen olmamıştır. Araştırmada uygulanan anket formu "gençlik anketi 1996" isimli bir çalışmada kullanılan anket formundan derlenmiştir. Anket formları her ilde araştırma sorumluluğu verilen uzman personel koordinesinde seçili anketörler aracılığı ile uygulanmıştır.

Ankete yanıt verenlerin %2.5'i yaşam boyu en az bir kez ecstasy kullandıklarını ifade etmiştir. Erkek öğrencilerin %4.1'i yaşamları boyunca en az bir kez ecstasy kullandığı tespit edilirken kız öğrenciler için bu oran %0.8 olarak belirlenmiştir. Bu oran son bir yıl içinde erkek öğrencilerin kız öğrencilerden beş kat daha fazla ecstasy kullanımını olduğunu ortaya koymuştur. Ecstasy kullanımının 20 yaş ve üzerindeki öğrencilerde olduğu, ilk ecstasy deneme yaşı ortalamasının ise 13.4 ± 1.9 olduğu saptanmıştır. İllere göre ecstasy kullanım sıklıkları arasında fark anlamlı bulunmuş olup, ecstasy kullanımının en sık görüldüğü il İzmir olarak tespit edilmiştir. Ayrıca ecstasy kullandığını belirtilenlerin yarısından fazlasının diğer maddeleri de kullandıkları, ailelerinde alkol kullanımının ve çevrelerinde tiner, sanayi alanında

kullanılan yapıştırıcılar, esrar ve kokain gibi maddeleri kullanan kişiler olduğu belirlenmiştir.

Ailelerin gelir düzeyine göre yapılan tespitte ise, aylık gelir düzeyi düşük olanların (ayda 400 milyon TL veya daha az) %2.3'ü, yüksek olanların ise (ayda 400 milyon TL'den fazla) %3.7'sinin yaşamı boyunca en az bir kez ecstasy kullandığı saptanmıştır (odds oranı = 1.6/GA=1.2-2.1). Araştırmada ayrıca ecstasy kullanımının %9.1 ile en sık özel okullarda olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin okuldaki başarı durumu açısından değerlendirildiğinde ise, okuldaki başarı durumu kötü olanların, iyi olanlara göre yüksek oranda ecstasy kullandıkları tespit edilmiştir (odds oranı = 2.0/GA=1.4-2.7). Ecstasy kullanan öğrenciler içerisinde uyuşturucu madde kullanımını önlemede dinsel inançların önemli olduğunu söyleyenlerin oranının %50.3 olduğu belirlenmiştir. Hiç ecstasy kullanmayanlarda ise bu oran %65.2 olarak bulunmuştur (odds oranı = 1.8, GA=1.3-2.4).

Araştırma neticesinde ayrıca, yaşam boyunca en az bir kez ecstasy kullandığını belirtenlerin %18.7'sinin belirtilen maddeyi kendisinden yaşça büyük erkek veya kız arkadaşından aldığı, %17.1'inin ağabeyi veya ablasından, %14.6'sının aile büyüklerinden, %8.9'unun ise bildiği ancak kişisel olarak tanımadığı birisinden aldığı, %65.3'ünün kullanmak istediği takdirde ecstasy'e kolaylıkla ulaşabildiğini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Yapılan araştırmanın önemi sonuçlarından birisi de, yaşam boyunca en az bir kez ecstasy kullanan öğrencilerin %62.8'inin sorunlarından uzaklaşmak için bu maddeyi kullandıklarının anlaşılmasıdır. Ayrıca ecstasy kullanımının Türkiye'nin daha yüksek sosyoekonomik düzeye sahip ve batı toplumlarına benzeşen kesimlerinde yaygın olduğunun değerlendirildiği araştırmanın önemli sonuçlarından birisi olarak ifade edilmiştir (Ögel ve Çorapçioğlu., 2001).

Evren, Tamar ve Ögel (2001) tarafından yapılan bir araştırmada, uçucu madde kullanımının alt sosyo ekonomik düzeyi olan ergenlerde yaygınlık gösterdiğine dair bilgilerle uyumluk gösterdiği belirtilmiştir. Bu durumun, sosyo ekonomik düzeye sahip uçucu madde kullanıcısının sosyal güvencesini de bir şekilde kısıtladığı ifade edilmiştir.

Temel ve Dilbaz'ın (2001) gerçekleştirdiği bir araştırmada, Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan, toplam 500 sağlık personelinin gönüllü olarak çalışmayı kabul eden ve doldurulan anket formları geçerli kılınan 270 personelin sigara içme alışkanlığı, bırakma sıklığı ve bağımlı kişilik özellikleriyle olan ilişki incelenmiştir. Bu katılımcıların 141'ini kadın 129'unu erkek oluşturmuştur. Yaş ortalaması 27,90 (ss=7.35) olarak bulunmuştur. Çalışmaya katılanların 135'inin çalışma gerçekleştirildiği anda sigara içtiği, 24 katılımcının sigara içmeyi bırakmış olduğu, 11 katılımcının ise hiç sigara içmediği tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın en önemli sonuçlarından birisi, sağlık personelinin sigara içme oranının diğer yerel çalışmalarda genel topluma yakın, hatta yüksek bulunması olmuştur. Sağlık personeli içerisinde sigara içen veya içmeyen gurubun bağımlı kişilik özellikleri açısından farklılık göstermediği, buna karşın daha önce sigara içen ama çalışma sırasında bırakmış olan grupta bu özelliklerin daha az olduğu saptanmıştır. Bu tespit neticesinde, sigara bırakma programlarının bağımlı kişilik özelliklerine de odaklanması halinde bu ve buna benzer programları daha başarılı kılabileceği ifade edilmiştir.

Ebrinç ve Başoğlu (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, madde kullananların madde ve madde kullanımı konusundaki görüş ve değer yargılarının madde kullanmayanlarınkinden farklı olup olmadığını belirlemeye çalışılmıştır. Çalışmaya kabul edilen 1945 genç yetişkin erkek katılımcıya sosyo-demografik özellikleriyle sigara, alkol ve psikoaktif madde kullanımı konusunda görüşlerin yer aldığı anket çalışması uygulanmıştır. Katılımcılar, Türkiye'nin her bölgesinden ve ilinden gelerek askerlik hizmetine yeni başlamış, 1 aylık acemi asker olan 1945 erkek bireyden oluşmaktadır. Çalışmaya alınan erkek bireylerin ilkokul mezunu ve gönüllü olmaları ölçütleri esas alınmıştır. Doğum yerlerine göre tüm gurubun %10.3'ünü Marmara, %15.3'ünü Ege, %12.5'ini Akdeniz, %20'sini İç Anadolu, %14.6'sını Karadeniz, %12.1'ini Doğu Anadolu ve %15.2'sini Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelenler oluşturmaktadır.

Anket uygulaması, önceden planlanan tarihlerde askeri birliklere 1 psikiyatri uzmanı doktor, 2 uzman öğrenci doktor, 1 psikolog, 1 sosyal hizmet uzmanı ve iki

yardımcı hizmet elemanından oluşan bir uygulama ekibiyle gidilerek yapılmıştır. Gün içinde seçili mesai saatlerinde 200'erli gruplar oluşturularak anket uygulanmıştır. Anketin uygulanması neticesinde 345 katılımcının anketi yeterince doldurmamaları sebebiyle bu katılımcılar tarafından doldurulan anketler geçersiz sayılmış ve 1600 anket değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 10.0 istatistik programı kullanılmıştır. Gruplar arasındaki istatistiki değerlendirmelerde ki-kare (χ^2) testi, yaş değişkeni için gruplar arasında ANOVA (Tek yönlü varyans analizi) kullanılmıştır.

1600 katılımcının 1357'si uyuşturucu madde kullanmayan, 92'si sadece bir kez deneyen, 151'i ise en az iki ya da sıklıkla madde kullanan bireyler olduğu tespit edilmiştir. Madde kullanmayan, deneyen ve sıklıkla kullanan gruplardaki katılımcıların arasından çoğunun “gençlerin uyuşturucu/uyarıcı maddeler hakkında yeterince bilgisi var” (sırasıyla %74.9, %72.2; %71.8) görüşüne katılmazlarken, “uyuşturucu maddeler sağlığa zararlıdır” (sırasıyla %74.2, %81.5, %74.3) “bir arkadaşım uyuşturucu madde kullansa, ben onun maddeyi bırakmasına yardım edebilirim” (sırasıyla %59.1, %62.6, %56.3) görüşlerine ise katıldıkları saptanmıştır. Ancak gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

“Uyuşturucu/uyarıcı madde tedavi edilemez” görüşüne katılma, madde kullanmayan %35.6, deneyenlerde %35.2, madde kullananlarda ise %24.4 olarak belirlenmiştir. Bu durum madde kullanmayan ve deneyenlerin kullananlara oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. “Uyuşturucu maddeleri kullanan insanlar zayıf iradeli” görüşüne katılmama sıklığı madde kullananlarda %41.6, madde kullanmayanlarda %28.1, ve deneyenlerde %25.3 olarak saptanmış olup, madde kullananlar ile deneyenler kullanmayanlar arasında bu oranlar, anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Maddeyi deneyen ve kullanan grupların kullanmayan guruba göre “sorunları olan kişiler uyuşturucu/uyarıcı madde kullanırlar” (sırasıyla %46.1; %46.1 ve %29) görüşüne katılma sıklıkları anlamlı düzeylerde yüksek saptanmıştır. Ayrıca “uyuşturucu maddeler insanları sorunlarından uzaklaştırır” görüşüne madde kullananlarda, maddeyi deneyenlerde ve kullanmayanlarda (sırasıyla %56.5; %39.6; %27.8) ile “bir kez uyuşturucu madde kullanmaktan bir şey çıkmaz” (sırasıyla %37.0; %39.1; %33.3) maddeyi kullanan ve deneyen gruplara kullanmayanlara göre katılma

sıklıkları anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır. Uyuşturucu maddelerin etkilerinin nasıl olduğunu merak ediyorum” görüşüne grupların katılma sıklıkları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarından birisi olarak, madde kullanan grupta okul terki ve düzensiz iş yaşamı sıklıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olması yine bu gruptaki bireylerin ergenlik ve erken yetişkinlik dönemlerinde sorunlu ve topluma uyumsuz olduklarını gösterebileceği ifade edilmektedir. Hem madde deneyen, hem de kullanan grupların her ikisinde de “insan uyuşturucu/uyarıcı madde kullanımını denetleyebilir”, “bir kez uyuşturucu kullanmaktan bir şey çıkmaz” ve “iradem kuvvetlidir,uyuşturucu maddeleri denesem de bağımlı olmam” görüşlerine katılma oranlarının madde kullanmayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunması; madde kullanan bireylerin kendilerine aşırı ve yalancı bir güven hissi beslediklerini düşündürdüğü belirtilmektedir.

Kayaalp’in (2002) yaptığı bir çalışmada, öğrencilerin madde bağımlılığı kavramı ve madde bağımlılığı yapan maddeler konusundaki bilgilerinin yanlış ve eksik bilgiler olduğu, öğrencilerin bu konuda doğru ve ciddi şekilde bilinçlendirilmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Genişol ve Yargıç (2002) yaptığı bir çalışmada, tıp öğrencilerinin alkol kullanımı ile ilgili ön yargıları ve tutumları irdelenmiştir. Bu çalışmanın evrenini, 5 farklı ilden 7 ayrı Tıp Fakültesi’nde okuyan öğrenciler, örneklemini toplam 1012 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma katılan öğrencilere alkolik bir kişi alkolik olmayanlardan ayıran en belirgin özellik sorulduğunda, öğrencilerin 621’i “aileyle, arkadaşlarla ve meslektaşlarla ilişkiyi umursamama” olarak ifade ettikleri belirlenmiştir. Tanıdıklarından birisinin alkol bağımlısı olduğu takdirde ne şekilde davranırsınız? sorusuna ise öğrencilerin, 596’sı bir doktora başvurmasını önerirken, 34 öğrencinin bu kişi ile ilişkisini kesmeyi ve 18 öğrencinin ise, bu konuda tartışabileceğini söylemişlerdir.

Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin yarıya yakını ailesi ya da arkadaşları arasında alkol bağımlısı kişi ya da kişilerin bulunduğunu, öğrencilerin yarıdan fazlasının sosyal ilişkilerinde ve davranışlarında bozulmanın nedenleri arasında alkol kullanımının

olabileceğini ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmanın en önemli sonucu olarak araştırmaya katılan tıp fakültesi öğrencilerinin çoğunun alkol bağımlısı bir kişinin alkol bağımlısı olgusunu tam olarak tanıyamadıklarıdır. Bu bağlamda, toplumun geneline alkolün kötüye kullanımını azaltabilmek için çalışmaya tıp fakültesi öğrencilerinin alkol ile tutumlarının düzeltilmesi ile başlanması gerektiği belirtilmiştir.

İlhan ve Doğan (2002) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada alkol bağımlıların alkole başlamada belirleyici risk etmenleri gelişim dönemlerine göre incelenmiştir. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Birimi'nde Eylül 2000-Mayıs 2002 tarihleri arasında yatarak tedavi görmüş bağımlılarla başka bir çalışmada izlenen ve üç aylık iyileşme sürecinde olma kriterini karşılayan ayakta tedavi gören hastalar çalışmaya alınarak toplam 164 hasta örnekleme oluşturulmuştur. İleri derecede kişisel bozukluğu tespit edilen hastalar çalışmaya dahil edilmemiştir. Hastaların alkole başlama nedenleri, sosyo demografik özellikleri, alkol kullanım öyküleri başlıklar halinde kişisel bilgi formları oluşturularak incelenmiş, elde edilen veriler istatistiksel olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmaya dahil edilen 164 erkek hastanın yaş ortalaması 43.99 ± 8.40 ve yaş aralığı 22-76 olarak belirlenmiştir. Alkole başlama yaş ortalaması 16.98 ± 4.36 olarak tespit edilmiştir. Hastaların eğitim düzeylerine göre yapılan değerlendirmede ise, 1 hastanın okur yazar, 28 hastanın ilköğretim mezunu, 94 hastanın orta ve lise, 41 hastanın ise üniversite mezunu olduğu anlaşılmıştır. 14 hastanın hiç evlenmediği, 108 hastanın evli olduğu, 42 hastanın ise eşinden boşanmış, eşi terk etmiş ve eşi ölmüş olanlar oluşturmuştur. Hastaların alkole başlama nedenleri irdelendiğinde ise 29 hastanın aile içerisinde birisinin alkol kullanması, 93 hastanın arkadaş çevresi sebebiyle alkole başladıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Alkol kullanan ve belirtilen tedavi merkezinde tedavi gören hastaların bu çalışmaya dahil edilmesi sebebiyle örneklem seçimi rast gele yöntemle gerçekleştirilememiştir. Buna rağmen hastalardan elde edilen verilerin değerlendirilmesinde anormal bir sonuç ile karşılaşılmamıştır. Alkol kullanıcılarının alkole başlama nedenlerinin başında aile ve arkadaş çevresi önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kullanıcıların eğitim seviyelerinin düşük olduğu da görülmektedir.

Kalyoncu ve Mirsal (2002) tarafından yapılan bir araştırmada alkol bağımlılarında suçluluk ve utanç duyguları incelenmiştir. Yapılan araştırmada yatan ve iyileşme sürecinde olduğu bilinen toplam 102 hasta araştırma gurubunu, yaş ve cinsiyet açısından denkleştirilmiş herhangi bir psikiyatrik tanı almayan ve bu nedenle tedavi süreci henüz başlamayan 72 hasta kontrol gurubunu oluşturmuştur. Bu grupların sosyo demografik özellikleri ortaya konularak alkol bağımlılığı ile suçluluk ve utangaçlık duyguları arasındaki ilişki çeşitli ölçeklerle değerlendirilmiştir.

Araştırma gurubunun yaş ortalaması 44,5, kontrol gurubunun yaş ortalaması ise 45,7 olarak bulunmuştur. Araştırma gurubunu oluşturan hastalardan 34'ünün ortaöğretim, 68'inin ise yüksek okul mezunu olduğu, kontrol gurubunda ise 27 hastanın ortaöğretim, 45 hastanın ise yüksekokul mezunu olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada suçluluk ve utanç duygusunun kontrol gurubunda daha yoğun yaşandığı belirlenmiştir. Bunun nedeni ise bu duyguların hastaların henüz tanı konulmayan iyileşme sürecinde olmaları olarak ifade edilmiştir.

Yayan ve Gürgen (2003) tarafından Güneydoğu Anadolu Bölgesinde gerçekleştirilen bir araştırmada uçucu madde kullanıcısı olan toplam 113 ergene bu maddeleri içtikleri mekanlarda akşam saatlerinde ulaşılarak görüşme yapılabilmiştir. Yapılan görüşme neticesinde 37 kullanıcının çalışmaya katılacağını ifade etmeleri üzerine çalışmanın gerçekleştirilmiş ve böylelikle kullanıcı bireylerin sosyo-demografik özelliklerinin tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmaya alınan deneklerin tümü erkektir. Çalışmanın gerçekleştirildiği Haziran 2003 yılı itibarıyla çalışmaya katılan uçucu madde kullanıcılarının yaş ortalaması 13.8 ± 2.39 olarak belirlenmiştir. Çalışmaya katılan kullanıcıların maddeye başlama yaş ortalaması, 10.8 ± 2.48 olarak tespit edilirken ortalama öğrenim süreleri ise, 3.1 ± 2.84 olarak belirlenmiştir. Yine bu çalışmaya katılan kullanıcıların kardeş sayısı ortalaması 7 ± 1.54 olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışma neticesinde Güneydoğu Anadolu Bölgesinde tespit edilen uçucu madde kullanıcılarının yaş ortalamasının ciddi anlamda düştüğünün belirlenmesi, çalışmaya katılan kullanıcıların eğitim seviyelerinin de çok düşük olduğunun görülmesi, madde kullanım ve bağımlılığıyla mücadeleyi ve bu mücadelede eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır.

Yapılan çalışma neticesinde, çalışmaya katılan uçucu madde kullanan ergenlerin % 64.8'i para kazanmak ve geçinmek amacıyla halen bir işte çalıştığı tespit edilirken, %83.8'inin çeşitli aşamalarda eğitim sürecini terk ettikleri ve kullanıcıların %86.5'inin aile içi şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir. Yine bu çalışmada tespit edilen uçucu madde kullanıcılarından çalışmaya katılmayı kabul edenlerin, “geceyi ev dışında geçirme sıklığı” irdelendiğinde, büyük çoğunluğunun geceyi evlerinde geçirdikleri görülmüştür. Ayrıca çalışmaya katılan uçucu madde kullanan ergenlerin %54.05'inin herhangi bir şekilde sosyal güvenceye dahi sahip olmadıkları, %75.67'sinin ise düzenli aylık gelire sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan uçucu madde kullanıcılarının % 48.64'ünün arkadaş, %35.15'inin de sıkıntıları sebebiyle maddeye başladıklarını ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda hangi türden olursa olsun bağımlılık yapan maddelere başlamada “arkadaş” faktörü bu çalışmada da ortaya çıktığı görülmektedir. Uçucu madde kullananların çoğunluğu yasal veya asal olmayan bağımlılık maddelerini de kullanabilmektedirler. Sigara, alkol ve uçucu maddelere kolay bir şekilde ulaşılabilmesi, bu maddelerin kullanım yaygınlığıyla doğru orantılı bir hareket içerisinde olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu hususta, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede önemli bir risk faktörü olduğu gerçeğini vurgulamaktadır.

Akvardar, Demiray ve Ergör (2003) Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü'nce sigara, alkol ve madde içiminin yaygınlığının saptanması amaçlanarak yaptıkları bir araştırmaya, Türkiye'de 3 ayrı Tıp Fakültesi'nde 304 birinci sınıf ve 143 altıncı sınıf öğrencisi dahil edilmiş, çalışmaya alınan öğrencilerin %4'ünün en az bir defa yasal olmayan ve bağımlılık yapan madde kullandığı belirlenmiştir. Birinci sınıf öğrencilerinin madde kullanımına başlama yaşının altıncı sınıfta okuyan öğrencilere nazaran daha düşük olduğu saptanmıştır.

Çilli ve Kaya tarafından (2003) yaptığı bir çalışmada, yurtda yaşayan kız öğrencilerde %28.4'ünün sigara kullanım yaygınlığının bulunduğu, bu oranın son derece yüksek olduğu, bu bağlamda aile çevresinden ve denetiminden uzak göreceli olarak özgür bir durumda bulunduğunu düşünen öğrencinin yurt yaşamı ile sigara kullanımı arasında ilişki bulunduğunun düşünüldüğü ifade edilmiştir.

Dilbaz, Temel, Bayam, Okay ve Şengül'ün (2003) ortaklaşa yürüttüğü bir çalışma, Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara Numune Hastanesi ve Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi'nin rehberliği doğrultusunda Türkiye'de faaliyet gösteren kısa adı AMATEM olan Alkol ve Madde Tedavi Merkezi'ne bağlı Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanelerinin bulunduğu Adana, Bakırköy-İstanbul, Elazığ, Samsun, Manisa illerinde ve Ankara Numune Hastanesi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği, Balıkcı Rum Hastanesi, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sağlık ve Adalet Bakanlığı ilgili birimlerin görevlileri ve kısa adı UNAIDS olan Birleşmiş Milletler ortak programı görevlilerince müştereken gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de altı ilde gerçekleştirilen bu çalışmada madde kullanıcıları ile ilgili yaş, cinsiyet, ayakta ve yatarak tedavi görme, eğitim, kullanılan madde, tedavi süreci gibi çok çeşitli unsurlara değinilmiş ise de, bu unsurlardan eğitim düzeyi başta olmak üzere birkaç unsura değinilmekle yetinilecektir. Toplam altı ilde bulunan 9 tedavi merkezine ait tedavi veri kayıt formlarında yer alan yaş formatının uygun olmaması sebebiyle çok sayıda hastanın yaşı kesinleştirilememiştir. Bu nedenle yaş grupları 15 altı, 15-19 ve 20-64 yaş gurubu olarak ele alınmıştır. 2003 yılında gerçekleştirilen bu çalışmada son beş yıl içerisinde madde bağımlılığı sorunu ile tedavi talep eden 15 yaş altı gurubu oranının %38 civarında olması anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarının tedavi görülen maddeye göre incelenmesinde 15 yaş altı tedavi talebinde bulunanların hemen hemen tamamının uçucu madde kullandıkları tespit edilmiştir. 15-19 yaş gurubunda ise durumun biraz farklı olduğu görülmektedir.

Eroin başta olmak üzere uçucu maddeler ile esrarın kullanımının olduğu, 20-64 yaş gurubu içerisinde de yatarak tedavi talebinde bulunan hastaların %87 gibi bir oranının eroin kullanımı sebebiyle tedavi gördüğü belirlenmiştir.1998-2003 yılları arasında toplam 9 ayrı tedavi merkezinden elde edilen bilgiler ışığında enjeksiyon ile madde kullananların , tedavi gören hasta sayısının 1/3'ünü oluşturduğu ve sayılarda da son yıllara göre bir artışın olduğu ifade edilmektedir. Bu çalışmada, kanun uygulayıcılarının bir takım verilerine de yer verilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan

raporda tutuklanan/yargıya intikal ettirilen madde kullanıcılarına ilişkin veriler irdelenmiştir.

Geçmiş yıllara göre madde kullandığı belirlenen ve haklarına yasal işlem yapılmasına müteakip tutuklananların sayısında da bariz bir artış görüldüğü bir gerçektir. Ancak bu çalışmada kullanıcı sayılarının ortaya konması, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede alınacak ciddi önlemlerin belirlenmesi yeterli bir unsur değildir. Belirlenen madde kullanıcılarına ait yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim seviyesi gibi bir takım unsurların da ortaya konması halinde madde kullanımında aday bireylerin korunması sağlanmış olacaktır. Bu bağlamda kanun uygulayıcısı birimlerin verilerinde bu unsurlar ele alınmıştır.

Beş yıllık süre içerisinde tespit edilen ve haklarında yasal işlem yapılması neticesine tutuklanan madde kullanıcılarının %97'sinin erkek olduğu, yarısından fazlasının evli, üçte birinin bekar ve geri kalanının ise boşanmış veya dul olduğu, eğitim seviyelerine göre yapılan tespitte ise, madde kullandıkları belirlenen tutukluların yarısından fazlasının ilkokul mezunu olduğu, yaklaşık üçte ikisinin işsiz veya düzensiz gelire sahip olduğu, ancak tutuklu bireyler hakkında belirtilen bu olumsuz özelliklere rağmen büyük çoğunluğunun aileleriyle birlikte yaşadıkları ve ailelerinden destek gördüğü, tutuklu bireylerin % 30'unun geçmişte maddeyi temin için suç işlediği ve hüküm giydiği veya tutuklu olduğunun tespit edildiği belirtilmiştir.

Yanık, Gencer, Ceylan ve Altındağ'ın (2004) yaptığı bir araştırmada Şanlıurfa'da sarma tütün kullanan bir gurubun sosyo-demografik özellikleri incelenmiştir. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde refakatçi olarak bulunan, rast gele seçilen ve sarma tütün kullandığı belirlenen toplam 71 gönüllü katılımcı ile bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya alınanların %77.5'ini erkek, %22.5'ini ise kadın oluşturmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 45.6±14.0 yıl olarak tespit edilmiştir. Ayrıca öğrenim durumlarına göre incelendiğinde %35'inin okur yazar olmadığı, %39.4'ü ilkokulu terk etmiş, %5.6'sı ilkokul mezunu, %2.6'sı ortaokul mezunu, %5.6'sı lise mezunu ve %4.2'si üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca büyük çoğunluğunun çiftçilik yaptığı belirlenen sarma tütün kullanan katılımcılarından elde edilen verilerden, baskın profili, “erkek, çiftçi, köy doğumlu, köyde yaşayan, ileri yaşta, günde yirmiden fazla sigara içen, otuz yılın üzerinde tütün kullanan, sarma tütünü ucuz ve kolay ulaşılabilir olması sebebiyle tercih eden ve sarma tütünün paket tütünden daha zararlı olduğunu düşünen” şekline baskın çizilmiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin bir çok ilinde sarma tütün kullanımının yaygınlığının ana sebebinin, ucuz ve kolaylıkla ulaşılabilir olması olarak belirtilmiştir. Bu durum tütün kullanımı yaygınlığındaki artışta önemli bir risk faktörü oluşturmuştur.

Altıntaş ve Temel (2004) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıfta okuyan 185 öğrencinin madde bağımlılığı ile ilgili görüş ve tutumlarının saptanması için anket uygulanarak hazırlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %42.7’si erkek, %57.3’ü kadındır. Yaş ortalaması ise 18.3 olarak tespit edilmiştir. Çeşitli nedenlerle evrenin tamamına ulaşamamıştır. Çalışmaya katılan öğrenciler, evrenin %50.7’sini oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmada, öğrencilerin bazı sosyo-demografik özellikleri, sağlığı, okul hayatı, aile tipi, anne babaların öğrenim durumu, çalışma durumu, öğrencilerin aile içi iletişimi, aile bireylerinin sigara ve alkol kullanımı ile madde bağımlılığı hakkındaki görüşler irdelenmiştir.

Ankete katılan öğrencilerin %38.9’unun annesinin yüksekokul mezunu, %33.5’inin ise lise mezunu olduğu, yine ankete katılan öğrencilerin %72.4’ünün babasının yüksekokul mezunu, %15.7’sinin ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların %44.3’ünün aile içinde sigara kullanımının olduğu, babaların %51.4’ünün sigara, %23.4’ünün ise alkol kullandığı belirlenmiştir. Çalışma neticesinde ankete katılan öğrencilerin %4.9’u sigara kullandığı, %60.5’inin ise hiç denemediği tespit edilirken, %54.7’sinin hiç alkol kullanmadığı, %19.7’sinin ise hala alkol kullandığı belirtilmiştir. Öğrencilerin %33’ünün de sigarayı, %25.1’inin de alkölü denediklerini, ancak daha sonra içmediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin %72.3’ü madde bağımlılığı kavramını ilk kez yazılı veya görsel basından duyduğunu, %52.2’sinin madde bağımlılığı kavramından daha evvelden bilgi aldığı, bunların %52.2’sinin bu bilgiyi okuldan aldığı, öğrencilerin %25.3’ünün madde bağımlılığı kavramını “zararlı maddelere bağımlı olmak” olarak tanımladıkları

görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin madde bağımlılarının tedavi edildiği kurumları bilme durumları ile ilgili olarak sorulan soruyu cevaplayanların %69.1'inin (125 öğrenci) tedavi kurumlarını bilmediği, % 30.9'unun ise 56 (öğrenci) bildiği belirlenmiştir.

Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin %52.2'si (101 öğrenci) “bağımlılık yapan maddeler insanları sorunlarından uzaklaştırır” ifadesine kesinlikle katılmadıklarını belirtirlerken %16.4'ü katılmadıklarını, yine öğrencilerin %11.4'ü “bağımlılık yapan maddeleri kullananlar toplumdan dışlanırlar” ifadesine kesinlikle katıldıklarını belirtirlerken, %47.8'i bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %31.5'i “sorunları olan kişiler bağımlılık yapan maddeleri kullanmaya daha yatkındır” şeklindeki görüşe kesinlikle katıldıklarını ifade ederken, %57.6'sı katıldıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin %41.3'ü “bağımlılık yapan maddeleri bir kez kullanmaktan bir şey olmaz” ifadesine kesinlikle katılmadıklarını, %33.7'si katılmadıklarını, yine “madde bağımlısı insanlardan hoşlanmıyorum” şeklindeki görüşe ise öğrencilerin %20.7'si kesinlikle katıldığını, %34.8'i katıldığını ifade ettikleri görülmektedir. Yapılan araştırmada ayrıca “Türkiye’de madde bağımlılığı bir sorun değildir” ifadesine öğrencilerin %65.2'sinin kesinlikle katılmadıkları, %24.5'inin ise katılmadıkları şeklinde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Katılımcıların %13.6'sının “bağımlılık yapan maddelerin etkilerini merak ediyorum” şeklindeki görüşe kesinlikle katılmadıkları belirtilirken %13'ünün ise katılmadıkları ifade edildiği görülmektedir.

Kaya ve Çilli'nin (2004) yaptığı araştırmada, yurtda yaşayan ve üniversitede okuyan kız öğrencilerinin nikotin bağımlılığı ve yoksunluğunun 12 aylık yaygınlığı incelenmiştir. Çalışma, Selçuk Üniversitesi öğrencilerinin yaşadığı bir kız yurtda gerçekleştirilmiştir. Yurtda yaşayan toplam 598 kız öğrenciden çeşitli nedenlerle ancak 299'u ile görüşme yapılabilmiş ve çalışmaya dahil edilmiştir. Görüşülen katılımcıların yaş ortalaması 19.8 yıl olarak bulunmuştur. Öğrencilerden 85'inin düzenli olarak sigara kullandıkları belirlenmiştir. DSM-IV tanı ölçüklerine göre 63 katılımcı nikotin bağımlısı olarak belirlenirken, 17 katılımcıda nikotin yoksunu belirtisi tespit edilmiştir.

Nikotin bağımlılığının en erken başlama yaşı 14 olarak belirlenirken, ortalama başlama yaşı, 18.4 olarak tespit edilmiştir. Nikotin yoksunluğunda en erken başlama yaşı, 15 ortalama başlama yaşı ise, 18.9 ± 2.5 olarak bulunmuştur. Gerek nikotin bağımlılığı gerekse nikotin yoksunluğu tespit edilen öğrencilerde, tütün arama davranışı yoğunluğu, tedirgin ve öfkeli olma, sinirlilik, huzursuzluk ve dikkat güçlüğü gibi sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Çalışmanın sonunda, özellikle yurt ortamının sigara kullanımına etkili olabileceği ve kullanımı artırabileceği ifade edilmiştir.

2.2.2 Yurtdışı Araştırmalar

Mc Dermertt (1984) yaptığı bir çalışmada, sigaraya başlamada olduğu gibi bırakma da çevrenin önemli bir etkisinin bulunduğunu ifade etmiştir. Mc. Dermertt, ergenlik öneminde anne ve babanın sigaraya karşı tutumunun, ergenlikten sonraki dönemlerde de akran tutumunun etkili olduğunu belirtmiştir.

Murray, Kiryluk ve Swan tarafından (1985) tarafından yapılan bir araştırmada, tek ebeveynli çocukların çift ebeveynli olanlara nazaran daha çok sigara içtiği ve babası sigara kullanan kız çocuklarının diğerlerine göre daha çok sigara kullandıkları tespit edilmiştir.

Greer ve Tolbert (1986) yaptığı bir araştırmada, ecstasy kullanımının özellikle ergenler tarafından kullanımının gün geçtikçe arttığı, bu maddenin kullanımının yol açtığı iyi hissetme hali, enerji artışı ve canlılık hissetme nedeni ile uzun yıllar kendine güveni artırıcı bir madde olarak algılandığı ve böylelikle bağımlılık yapıcı özelliğinin göz ardı edildiği belirtilmiştir.

Gleen tarafından (1989) yapılan bir çalışmada, alkole başlamanın en önemli risk faktörünün o maddeye ulaşılabilirliğinin kolay olması belirtilirken, diğer risk etmenlerinin başlıcaları, akran gurubunun etkisi ve sosyal öğrenmenin gerçekleştiği birincil ortam olan aile olarak ifade edilmiştir.

Bauman, Fosheen ve Linzer (1990) yaptığı bir çalışmada, ebeveynlerin sigara içmesinin gençlerin sigara içmesine etkisi incelenmiş ve 12-14 yaş arası gençlerde,

ebeveynin hayatlarının bu döneminde sigara içmiş olmasının, gençlerin sigara içmesinde şu andaki içmelerinden daha etkili olduğunun saptandığı belirtilmiştir.

Reimers ve Klitzner tarafından (1990) yapılan bir araştırmada, ergenlerin sigara içmelerindeki risk faktörleri incelenmiştir. Çalışma neticesinde anneye bağımlılığın ve ebeveyn denetiminin eksikliğinin sigaraya başlamada etkili olduğu, buna karşın ebeveynlerin aile içerisindeki disiplinli tutumu ve olumlu yaklaşımının sigara kullanımında azaltıcı etkisi olduğu vurgulanmıştır.

Collins (1991) tarafından yapılan bir araştırmada, madde kullanımı nedeniyle sağlıkları ve meslek yaşamları bozulan doktorların, bu sorunlarının genellikle tıp fakültesi dönemindeki stres, yetersiz sosyal yaşam ve destek eksikliğinin zararlı ve işlevsel olmayan baş etme mekanizmaları sonucu ortaya çıktığı ifade edilmiştir.

Vaillant (1992) yaptığı bir çalışmada, alkol kullanımında, kullanıma ilişkin risk etmenlerinin dağılımını irdelemiş ve ağırlıklı olarak arkadaş çevresinin etkisinin önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir.

Flaherty ve Richman tarafından (1993) yapılan bir çalışmada, öğrencilerin en erken kullandıkları bağımlılık yapan madenin sigara olduğu, sigara kullanımına başlama yaşının 15'lere kadar indiği, bu yaş gurubu için ilköğretim ve lise yıllarında tutum ve davranış değişikliklerine yönelik eğitim programlarının planlanması gerektiğini belirtmiştir.

Vega, Ziemerman ve Warheist tarafından (1993) yapılan bir çalışmada, uçucu madde kullanıcılarının uçucu maddeyi temin etmek için adli olaylara karışabildikleri, maddenin etkisi altındayken suça eğilimlerinin artabildiği belirtilmiştir.

1993-1994 yıllarında Newcastle Upon Tyne Üniversitesi'nde 186 Dönem II tıp öğrencisiyle yapılan bir araştırmada, başlıca kenevir bitkisi olmak üzere yasal olmayan madde kullanım yaygınlığının yüksek, alkol kullanımının ise öngörülen limitlerin üstünde olduğu gösterilmiştir. Elde edilen bu bulguların 1983-1984 yıllarında aynı üniversitede okuyan 215 tıp fakültesi öğrencisinin katılımı ile uygulandığı, iki ayrı

araştırma sonuçlarının mukayese edilmesi neticesinde, sigara, alkol ve yasal olmayan madde kullanımının geçen 10 yılda önemli oranda arttığı belirtilmiştir (Ashton, 1995).

Tapia, Rosa ve Valaz (1995) tarafından yapılan bir çalışmada, uçuşu madde kullanımının hemen her yaş gurubu için risk faktörü olarak görülse de, özellikle sokaklarda çocuk ve ergenler, aile içi şiddet ve çatışma ortamı bulunanlar, alt sosyo-ekonomik sınıfta yer alanlar, işyerlerinde uçuşu madde kullanan meslek gruplarının bu madde kullanımında önemli bir risk faktörü taşıdıkları belirtilmiştir. Aynı çalışmada ayrıca merak, can sıkıntısı, arkadaş yönlendirmesi gibi nedenlerle bu maddeye başladığı ifade edilmiştir.

Espeland (1995) tarafından yapılan bir çalışmada, uçuşu madde kullanımının, daha fazla bağımlılık yapan ve zarar veren maddelere başlamada önemli bir basamak oluşturduğu belirtilmektedir. Uçuşu maddelerin nispeten ucuz olması, kullanımdan sonra süratle etkisini göstermesi ve kolaylıkla temin edilebilen bir madde olması sebebiyle kullanıcıların özellikle bu tür maddelere olan ilgisinin artırdığı, bunun da önemli bir risk faktörü oluşu ifade edilmiştir.

Schmidt, Barry ve Fleming (1995) yaptığı bir çalışmada, hekimlerin hastalıkları tedavi etme ve önleme çalışmalarıyla ya da toplum için rol modelleri oluşturarak sağlığını etkileyebildikleri, bu nedenle sağlık çalışanlarına ciddi görevler düştüğü ifade edilmiştir. Bu çalışmada ayrıca, birinci basamak sağlık kuruluşlarına ve hastanelere başvuran kişiler arasında alkol kullanımının yaygın olduğu ve alkol kullanımı sonucu ortaya çıkan bozuklukların sağlık çalışanlarınca yeterince tanınmadığı ve bağımlıların uygun tedaviye yönlendirilemediği belirtilmiştir.

Spunt, Brownstein, Crimmins ve Langley (1996) tarafından yapılan bir çalışmada, adam öldürme suçundan cezaevlerinde yatmakta olan tutuklu ve hükümlü kadınların yaklaşık üçte ikisinin hayatlarının bir döneminde bağımlılık yapan bir madde kullandıklarının belirlendiğini ifade etmiştir.

Chassin ve Delucia (1996) tarafından yapılan bir çalışmada, ergenlerin ailelerinin ve akran grubunun alkol kullanım alışkanlığı onların alkol kullanma davranışında önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir.

French ve Perry (1996) yaptıkları bir araştırmada, sigara kullanımına başlamada, yakın arkadaş ve akranların sigara kullanmalarının bilinen etkisinin yurt ortamı için daha önemli bir faktör olabileceği ifade edilirken, bu konunun yeterli bir araştırmanın yapılmamasının gelecek açısından kaygı verdiği belirtilmiştir.

Croen (1997) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrencilerin tıp eğitimi boyunca alkol tüketimini artırabildiği ve öğrencilerin alkolün tıbbi zararlarını önemsemedikleri, bu durumu da ifade etmeye utandıkları belirtilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan bir araştırmaya göre Avrupa bölgesinde yaşayan her üç yetişkinden birisinin sigara içtiği ve bir çok Avrupa ülkesinde sigara kullanımının %35 seviyelerinde olduğu belirtilmiştir (WHO Regional Office for Europe, 1997).

Kleinman (1998) tarafından yapılan bir çalışmada, bağımlılık yapan maddelerin kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede, illegal ilaçlara yakınlık, kolay bir şekilde temin edebilme, illegal ilaçları faydalı veya zararlı olarak görüp görmeme ve aile içi yaşamın en önemli risk faktörlerini oluşturduğu belirtilmiştir.

İngiltere’de 7 ayrı Tıp Fakültesi’nde 785 ikinci yıl öğrencisinin katılımıyla yapılan bir araştırmada, öğrencilerin %15’inin alkol kullanmadığı, sigara kullanım yaygınlığının erke öğrencilerde %18.0, kız öğrencilerde %13.7 olarak saptandığı, Erkek öğrencilerin %54’ünün, kız öğrencilerin ise %40’ının yasal olmayan ve bağımlılık yapan maddeleri en az bir kez kullandıkları belirtilmiştir (Webb, Ashton., Kely ve Kamali, 1998).

Johnston (1999) tarafından yapılan bir araştırmada, ecstasy kullanımının gençler arasında kullanımının yaygınlaştığı ifade edilirken, ABD’de yapılan “Monitoring the

Future” adlı çalışmada ecstasy kullanımının 10’uncu sınıflarda bir yıl içerisinde %3.3’ten %4.4’e yükseldiği belirtilmiştir.

Leeds Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde 136 ikinci yıl öğrencisiyle gerçekleştirilen bir çalışmada, alkol kullanım yaygınlığı %86 olarak tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin %52’sinde, kız öğrencilerin ise 50.6’sında riskli alkol kullanımı bulunduğu, ayrıca erkek öğrencilerin %33.1’inin ve kız öğrencilerin %35.6’sının yasal olmayan ve bağımlılık yapan maddeleri en az bir kez kullandıkları görülmüştür (Pickard, Bates, Dorian, 2000).

Amerikan ordusunda yapılan bir araştırmada, sigara içme davranışının ön belirleyicileri olarak, erkek cinsiyet, daha genç yaş sigaraya yönelik göreceli olumlu inanç ve değer yargılarının sigara/pipo içimiyle daha yüksek bir yaygınlık gösterdiği tespit edilmiştir (Sanchez, 2001).

Mackay ve Eriksen (2002) tarafından yapılan bir çalışmada, sigaranın insan sağlığına ve toplum üzerine olan sosyal ve ekonomik etkilerinin gün geçtikçe daha iyi bir şekilde anlaşıldığı, sigara kullanımı sonucunda ortaya çıkan önlenebilir hastalıkların ve ölüm olaylarının artış gösterdiği belirtilmiştir. Dünya ülkelerinin bir kısmındaki genel nüfus oranı ile sağlık personelinin sigara içme oranlarının ayrı ayrı mukayesesinin yapıldığını, buna göre 1998 yılında İsveç’te yapılan araştırmada genel nüfusun %21’i, sağlık personelinin %6’sının sigara kullandığı belirlenirken, Türkiye’de 1997 yılında yapılan bir çalışmada ise genel nüfusun %50’si, sağlık personelinin %47’sinin sigara kullandığının tespit edildiği ifade edilmiştir.

Michalsen, Reichard ve Richarrs (2002) yaptıkları bir çalışmada, Almanya’da görev yapan 296 sağlık personelinin sigara ulanma yaygınlığı araştırılmıştır. Toplam 296 sağlık personelinin %47.3ünün sigara kullandığının tespit edildiği belirtilmiştir.

Anderson. ve Loomins (2003) yaptığı bir çalışmada, uçucu madde kullanımının yalnızca bireysel bir sorun değil, aynı zamanda olumsuz sonuçlar yaratması sebebiyle toplum sağlığını tehdit eden, karmaşık, ve çok faktörlü bir sorun olduğu belirtilmiştir.

Lorent (2003) tarafından yapılan bir çalışmada, uçucu madde kullanımının son yıllarda azaldığının tespit edildiğine dikkat çekilmiştir. Uçucu madde kullanıcı sayısındaki bu azalmanın, madde kullanımı yapılan mücadelenin önemli bir sonucu olduğu vurgulanmıştır.

Harvard Üniversitesi Halk Sağlığı Okulu'nda (1993-2001) yapılan bir araştırmada, esrar ve yasa dışı ilaç kullanımının %23'ten %30' yükseldiği, yaşam boyunca bir kez deneme oranı ise %41'den %47'ye yükseldiği belirlenmiştir. Ayrıca esrar ve diğer yasal olmayan madde kullanıcılarının birden fazla madde kullandıklarının tespit edildiği ifade edilmiştir (Mohler, Le ve Weichsler, 2003).

Zagreb Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Bölümü tarafından yapılan bir araştırmada, 1989 yılında Tıp Fakültesi öğrencileri arasında hayat boyu bir kez yasal olmayan bir maddeyi kullanma oranı %14 olarak saptanmış, 2000 yılında yapılan benzer bir çalışmada ise bu oranın %35'e yükseldiği belirlenmiştir (Trkulja, Zivcec Cuk ve Lackovic, 2003).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde, araştırmanın modeli evren ve örneklemeyle tanımlanmıştır. Veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizi üzerinde durulmuştur.

3.2. Araştırma Modeli

Araştırma, tarama modelindedir. Betimsel tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılır (Karasar, 1994; Balcı, 2004). Araştırmanın bulguları ilgili literatür incelemesi ve bu literatüre dayalı olarak madde bağımlılığı sorunu ve çözüm önerilerine ilişkin katılımcılara uygulanan anketten elde edilen veriler aracılığıyla toplanmıştır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Elazığ il merkezinde bulunan 23 ortaöğretim kurumunda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklem olarak evrenin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak araştırmanın yapıldığı dönemde izinli ve raporlu olan öğretmenlere ulaşılamadığından, evrenin tümüne ulaşılamamıştır. Aşağıdaki çizelgede araştırmanın evreninde bulunan ve ulaşılabilen öğretmen sayıları bulunmaktadır.

Çizelge 3: Elazığ İlindeki Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı ve Anket Uygulama Sayıları						
NO	OKUL ADI	Öğretmen Sayısı	Erkek Öğretmenler	Kadın Öğretmenler	Giden Anket	Dönen Anket
1	Atatürk Lisesi	93	61	32	93	26
2	Balakgazi Lisesi	102	68	34	102	36
3	Elazığ Lisesi	72	53	19	72	30
4	Fatih Lisesi	41	28	13	41	36
5	Gazi Lisesi	75	60	15	75	38
6	Hıdır Sever Lisesi	53	38	15	53	30
7	Karşıyaka Lisesi	39	27	12	39	30
8	Kor.Hulusi Sayın Lis.	84	59	25	84	38
9	M.Akif Ersoy Lisesi	85	60	25	85	40
10	Org.Bedret. Dem.Lis.	29	13	16	29	17
11	V.Muharrem Gök.Lis.	22	15	7	22	18
12	75.Yıl Lisesi	36	26	10	36	30
13	Anadolu Lisesi	45	37	8	45	40
14	K.Karakaya Fen Lis.	15	15	-	15	9
15	Ahmet Kabaklı Lis.	18	15	3	18	18
16	Elaz.End.Mes.Lisesi	95	81	14	95	46
17	Gazi Endüst. Mes.Lis.	68	59	9	68	46
18	100.Yıl Endüst. M.Lis.	54	48	6	54	36
19	Öğ.Sıdika Avar Lis.	81	27	54	81	35
20	İMKB Anadolu Lis.	4	1	3	4	4
21	Merkez Tic.M.Lis.	39	34	5	39	11
22	İmam Hatip Lisesi	47	41	6	47	18
23	Atatürk Sağ.Mes.Lis.	37	18	19	37	29
TOPLAM		1234	884	350	1234	671

Araştırmanın evrenini Elazığ il merkezinde 23 lisede görev yapan toplam 1234 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı dönemde anket uygulanabilen öğretmen sayısı 671'dir. Örnekleme oluşturan bu sayı, evrenin % 54.3'ünü oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla madde bağımlılığı ile mücadele ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek geliştirmede ilk olarak konu ile ilgili literatür incelenmiş ve çalışma alanına ilişkin bir madde havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan maddeler gerek kapsam geçerliği gerekse ifade ve anlaşılabilirlik açısından uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü hazırlanan ölçeklerin kapsam geçerliğini test etmede kullanılan mantıksal yollardan biridir (Büyüköztürk, 2003: 162). Görüşleri alınan uzmanların görev alanları ve sayıları şöyledir: Elazığ il Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü'nde amir ve müdür düzeyinde görev yapan üç kişi, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde görev yapan beş öğretim üyesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Başkanlığı'nda iki öğretim üyesi. Ankette bulunan maddeler gerek kapsam gerekse ifade biçimi bakımından incelenerek, gelen görüş ve eleştiriler doğrultusunda yeniden gözden geçirilerek, gerekli değişiklik ve düzeltmeler yapılmış ve ön analiz için uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Anketin Elazığ İl merkezindeki öğretmenlere uygulanması için Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığından gerekli izin alındı (EK-1). Ön analiz için son şekli verildikten sonra anket, geçerlik ve güvenirlik analizleri için, grubun homojenliği de göz önünde bulundurularak, Elazığ il merkezinde bulunan 23 lisede görev yapan 150 kişiye uygulandı. Öğretmenler belirlenirken bir kaç okuldan öğretmen seçimine gidilmemiş, sonuçların genellenebilirliğinin sağlanması düşüncesiyle gerek cinsiyetleri, gerekse okul türleri açısından dengeli bir sayının oluşturulmasına dikkat edilmiştir.

İlk analiz sonuçlarına göre ölçeğin KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) katsayısı 0.66 ve Bartlett test değeri 2357,336 olarak bulunmuştur. Buna göre Bartlett testi sonucu 0,05 düzeyinde ($p=0,000$) anlamlı çıkmıştır. Büyüköztürk'e (2002:120) göre, verilerin faktör analizi için uygunluğu KMO katsayısının .60'dan yüksek ve Bartlett testinin de anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir. Bu sonuca göre, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu söylenebilir. Ölçeğe ilişkin yapılan faktör analizi sonucunda beş faktör belirlenmiştir. Buna göre, 9 madde 1. faktörde, 9 madde 2. faktörde, 6 madde 3. faktörde, 8 madde 4. faktörde, 11 madde de 5. faktörde toplanmıştır. Belirlenen bu faktörlere anlamlı isimler verilmeye çalışılmıştır. Buna göre 1. faktör "Mücadele", 2. faktör "Sorumluluk", 3. faktör "Alışkanlık", 4. faktör "Risk"

ve 5. faktör “Eğitim” olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin bütün olarak güvenilirlik analizi Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı, 0,75 olarak bulunmuştur. Ölçeğin beş alt boyutunun güvenilirliği de ayrı ayrı hesaplanmış ve alt boyutların güvenilirlik kat sayıları şöyle belirlenmiştir; Mücadele 0,71, Sorumluluk 0,67, Alışkanlık 0,69, Risk 0,70 ve Eğitim 0,72 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayısı 0.60 ve üstünde olan ölçekler oldukça güvenilir, 0.80 ve üstünde olan ölçekler ise yüksek düzeyde güvenilir ölçekler olarak kabul edildiğinden (Özdamar, 1999) ölçeğin tümünün yanı sıra, her bir alt boyutunun da güvenilir olduğu söylenebilir.

3.5.Verilerin Toplanması

Araştırmanın kuramsal boyutu konuyla ilgili literatürde bulunan yerli ve yabancı kaynakların taranarak oluşturulmuştur. Öğretmen görüşlerinin alınması için hazırlanan anketin uygulanabilmesi için izin alındıktan sonra anketler öğretmenlere uygulanmak üzere bizzat araştırmacı tarafından Elazığ il merkezinde bulunan 23 ortaöğretim okul idarecisine elden dağıtılmış ve anketin öğretmenlere uygulanması istenmiştir. Anketlerin uygulanması için belirli bir süre verildikten sonra, aynı yolla toplanmıştır.

3.6. Verilerin Çözümlemesi

Öğretmenlerin mesleki ve kişisel bilgilerine ait verilerin analizinde frekans ve yüzde gibi istatistiksel değerler kullanılmıştır. Cinsiyetlerine göre yapılan karşılaştırmalarda ilişkisiz örneklem t-testi, okul türü, eğitim düzeyi, mesleki kıdem ve yaş bakımından yapılan karşılaştırmalarda ise tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Farklılığın belirlendiği durumlarda da, farklılığın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini ortaya koymak için Scheffe testi uygulanmıştır. Bunun yanında, varyans analizi ve t-testi için önce levene testi uygulanarak, varyansların homojenliği test edilmiştir. Levene testi sonucunda anlamlı farklılığın belirlendiği durumlarda; varyans analizi yerine parametresiz bir test olan Kruskal Wallis-H (KWH) testi uygulanmıştır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 2000). KWH testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunması halinde ise grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann Whitney U testi uygulanarak, farkın kaynağı incelenmiştir. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır. Veri toplama aracıda yer alan her bir maddenin gerçekleşme düzeyini belirlemek için “kesinlikle katılıyorum (5)”, “katılıyorum (4)”, “kısmen katılıyorum (3)”, “katılmıyorum (2)” ve “kesinlikle katılmıyorum (1)” dereceleri kullanılmıştır. Aritmetik ortalamaların yorumlanmasında;

1.00-1.80 arasındaki ortalama değerlerin “kesinlikle katılmıyorum”, 1.81-2.60 arasında bulunanların “katılmıyorum”, 2.61-3.40 arasındakilerin “kısmen katılıyorum”, 3.41-4.20 arasındakilerin “katılıyorum” ve 4.21-5.00 arasında yer alanların ise “kesinlikle katılıyorum” derecesinde değer taşıdığı kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLANMASI

Bu bölümde ilgili literatürün taranması ve uygulanan anketle elde edilen verilere dayalı bulgular ve yorumlanması yer almaktadır. Öncelikle araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler; ardından da araştırmanın bulguları ve bulgulara dayalı yorumlar sunulmuştur.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin kişisel bilgilerine ilişkin bulgular bu bölümde çizelgelerle özetlenmiştir ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin bulgular çizelge 4’de görülmektedir.

Cinsiyet	f	%
Kadın	145	27,6
Erkek	381	72,4
Toplam	526	100,0

Araştırma kapsamında 145’i kadın 381’i erkek olmak üzere toplam 526 öğretmen yer almaktadır. Öğretmenlerin yüzde 27,6’sını kadınlar, yüzde 72,4’ünü ise erkekler oluşturmaktadır. Erkek öğretmenlerin dağılımının kadın öğretmenlere göre fazla olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları çizelge 5’de görülmektedir.

Yaş	f	%
22-27 yaş arası	47	8,9
28-33 yaş arası	152	28,9
34-39 yaş arası	180	34,2
40-45 yaş arası	71	13,5
46 yaş ve yukarı	76	14,4
Toplam	526	100,0

Çizelge 5 incelendiğinde araştırma kapsamındaki öğretmenlerin 47'sinin 22-27 yaş, 152'sinin 28-33 yaş; 180'inin 34-39 yaş; 71'inin 40-45 yaş aralığında ve 76'sının ise 46 yaş ve yukarısında yer aldığı görülmektedir. Bulgulara bakıldığında yüzde 34,2'lik dilimle en büyük payın 34-39 yaş arasındaki öğretmenlerde olduğu dikkat çekmektedir. Bir sonraki çizelge Öğretmenlerin görev yaptıkları okullara göre dağılımlarını göstermektedir.

Çizelge 6- Katılımcıların Görev Yaptıkları Okullara Göre Dağılımı		
Görev Yapılan Okul	f	%
Genel Lise	280	53,2
Mesleki ve Teknik Liseler	189	35,9
Fen ve Anadolu Liseleri	57	10,8
Toplam	526	100,0

Araştırma kapsamında üç farklı okul tipinde görev yapan öğretmenlere yer verilmiştir. Çizelge 6'den de anlaşıldığı gibi genel liseler, mesleki ve teknik liseler ve fen ve Anadolu liselerinde görev yapan öğretmenler araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Araştırmada genel liselerde görev yapan öğretmenler yüzde 53,2; mesleki ve teknik liselerde görev yapan öğretmenler yüzde 35,9 ve Anadolu ve fen liselerinde görev yapan öğretmenler ise yüzde 10,8'lik oranlara sahiptirler. Katılımcıların öğrenim durumlarına göre dağılımlarının gösterildiği çizelge 7 aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 7- Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı		
Öğrenim Durumu	f	%
Üç Yıllık Enst.Yüksekokul	66	12,5
Fakülte	420	79,8
Lisans Üstü	40	7,6
Toplam	526	100,0

Çizelge 7 dikkate alındığında araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin 66'sının üç yıllık enstitü ya da yüksek okul mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte 420 öğretmenin fakülte mezunu, 40 öğretmenin ise lisans üstü eğitim aldığı görülmektedir. Katılımcıların büyük bölümünün fakülte mezunu öğretmenlerden oluştuğu ve yüzde

7,6'lık bir bölümünün ise lisans üstü eğitim aldığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte yüzde 12,5'inin ise üç yıllık enstitü ya da yüksek okul mezunu olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre dağılımları ise çizelge 8'de sunulmuştur.

Çizelge 8- Katılımcıların Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımı		
Mesleki Kıdem	f	%
1-5 yıl	61	11,6
6-10 yıl	143	27,2
11-15 yıl	179	34,0
16 yıl ve yukarısı	143	27,2
Toplam	526	100,0

Araştırmada dört farklı mesleki kıdem aralığı belirlenmiştir. Çizelge 8 incelendiğinde katılımcıların 61'inin 1-5 yıllık; 143'ünün 6-10 yıllık; 179'unun 11-15 yıllık ve 143'ünün ise 16 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin yüzde 11,6'sının meslekte yeni olduğu ve 11-15 yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin ise yüzde 34,0 düzeyinde temsil edildiği ve en büyük orana sahip olduğu görülmektedir.

4.2. Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Alt Amaçlara İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Bu çalışmada kendilerine anket uygulanan ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığı ile mücadelede, alışkanlık, eğitim, mücadele, risk ve sorumluluk alt amaçlarının cinsiyet, okul türü, eğitim düzeyi, mesleki kıdem ve yaş değişkenlerine göre elde edilen bulguların yorumlanmasına çalışılarak bu konuda görüşlerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

4.2.1. Madde Kullanma Alışkanlığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Alt Amaç (1): Ortaöğretim öğretmenlerinin madde kullanma alışkanlığına ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

Çizelge 9’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde kullanımı alışkanlığına ilişkin “*cinsiyet*” değişkenine göre görüşlerine ait t testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 9: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları								
Altboyut	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	Levene İstatistiği		t	p
					F	P		
Alışkanlık	Kadın	145	3,50	0,66			1,492	0,136
	Erkek	381	3,59	0,59	1,918	0,167		

Madde kullanımı alışkanlığına ilişkin erkek ve kadın öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($t(524)=1,469$; $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin alışkanlık alt boyutuna ilişkin görüşleri farklılaşmamaktadır. Grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, madde kullanımı alışkanlığına ilişkin erkek öğretmenlerle ($\bar{X} = 3,59$) kadın öğretmenlerin ($\bar{X} = 3,50$) görüşlerinin “*katılıyorum*” düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu sonuç, madde kullanımı alışkanlığı hususunda, hem erkek hem de kadın öğretmenlerin benzer görüşü paylaştıklarını göstermektedir. Çizelge 10’de “*okul türü*” değişkenine göre öğretmenlerin madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 10: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları						
Okul Türü		n	\bar{X}	ss		
Genel Lise		280	3,54	0,63		
Mesleki ve Teknik Lise		189	3,59	0,59		
Fen ve Anadolu Liseleri		57	3,54	0,60		
Toplam		526	3,57	0,61		
Varyans Analizi		Kareler	sd	Kareler	F	P
Gruplar Arası		0,154	2	0,077	0,204	0,816
Gruplar İçi		197,135	523	0,377		
Toplam		197,288	525			

Levene=0,508

p=0,602

Madde kullanımı alışkanlığına ilişkin öğretmen görüşleri dikkate alındığında, öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılığa ulaşılmadığı görülmektedir ($F(2-523)=0,204$; $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin alışkanlık alt boyutuna ilişkin görüşlerinin görev yaptıkları okul türüne göre değişmediği belirlenmiştir. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında araştırma kapsamındaki öğretmenlerin hepsinin **“katılıyorrum”** yönünde görüş belirttiği dikkat çekmektedir.

Çizelge 11’de **“eğitim düzeyi”** değişkenine göre araştırma kapsamındaki öğretmenlerin, madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçlarına yer almaktadır.

Çizelge 11: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları					
Eğitim Düzeyi		n	\bar{X}	ss	
3 yıllık Ens-Yüksekokul		66	3,59	0,57	
Fakülte		420	3,55	0,63	
Lisansüstü		40	3,72	0,51	
Toplam		526	3,57	0,61	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar Arası	1,103	2	0,551	1,470	0,231
Gruplar İçi	96,185	523	0,375		
Toplam	197,288	525			

Levene=1,465

p=0,232

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin eğitim düzeyleri dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda öğretmenlerin madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F(2-523)=1,470$, $p>0,05$). Öğretmen madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşleri aritmetik ortalamalar dikkate alınarak değerlendirildiğinde bütün grupların **“katılıyorrum”** yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Çizelge 12’de “mesleki kıdem” değişkenine göre öğretmenlerin madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 12: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları					
Mesleki kıdem		n	\bar{X}	ss	Scheffe
1-5 yıl		61	3,65	0,56	3-4
6-10 yıl		143	3,54	0,59	
11-15 yıl		179	3,47	0,66	
16 yıl ve üstü		143	3,68	0,58	
Toplam		526	3,57	0,61	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar arası	3,989	3	1,330	3,591	0,014
Gruplar içi	193,299	522	0,370		
Toplam	197,288	525			

Levene= 2,256

p= 0,081

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin mesleki kıdemleri dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka ulaşılmıştır ($F(2-523)=3,591$, $p<0,05$). Yapılan scheffe testi sonucunda bu farklılığın mesleki kıdemleri 11-15 yıl arasındaki öğretmen görüşleri ($\bar{X}= 3,47$) ile 16 yıl ve üstü grubundaki öğretmen görüşleri ($\bar{X}= 3,68$) arasında olduğu ve 16 yıl ve üstü grubundaki öğretmenlerin bu durumu daha fazla benimsedikleri belirlenmiştir.

Çizelge 13’de “yaş” değişkenine göre öğretmenlerin madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşlerine ait varyans analizi sonuçları görülmektedir.

Çizelge 13: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları					
Yaş		n	\bar{X}	ss	
22-27 yaş arası		47	3,65	0,55	
28-33 yaş arası		152	3,51	0,60	
34-39 yaş arası		180	3,51	0,67	
40-45 yaş arası		71	3,73	0,57	
46 yaş ve üzeri		76	3,61	0,56	
Toplam		526	3,57	0,61	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar arası	3,313	4	0,831	2,231	0,065
Gruplar içi	193,966	521	0,372		
Toplam	197,288	525			

Levene=1,302

p=0,268

Madde kullanımı alışkanlığına ilişkin öğretmen görüşleri yaş değişkeni açısından değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($F(2-523)=2,231$, $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin alışkanlık alt boyutuna ilişkin görüşlerinin yaşlarına göre değişmemektedir. Grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, araştırma kapsamındaki bütün öğretmenlerin **“katlıyorum”** yönünde görüş belirttikleri dikkat çekmektedir.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri çizelge 14’de verilmiştir.

Çizelge 14: Alışkanlık Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları			
NO	MADDE	\bar{X}	ss
2	Okul idaresinin denetim noksanlığının, öğrencinin maddeye başlamasında etkili olduğuna inanıyorum	3,29	1,32
7	Medyada yer alan haberler, filmler ve her türlü şiddet ve özentili içerikli yayınların öğrencilerin maddeye başlamasında önemli rolü bulunmaktadır.	4,41	0,78
8	Yasal olan, ancak bağımlılık yapan sigara, alkollü içecekler ve tiner gibi uçucu maddelere ulaşılabilirliğin kolay olması maddeyi temini kolaylaştırmaktadır.	4,40	0,83
32	Sigara alışkanlığının bir madde bağımlılığı olduğunu düşünmüyorum.	3,36	1,34
33	Haftada iki üç kez alkol almakla bağımlı olunacağına inanmıyorum.	3,46	1,45
34	Filmlerde polislerin uyuşturucu maddelerin tadına bakmalarının öğrenciler üzerinde özendirici olduğunu düşünüyorum.	2,49	1,22
TOPLAM $\bar{X} = 3,57$			

Çizelge 14 incelendiğinde “*okul idaresinin denetim noksanlığının, öğrencinin maddeye başlamasında etkili olduğuna inanıyorum*” görüşünün öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 3,29$) “*kısmen katılıyorum*” düzeyinde benimsendiği görülmektedir. Başka bir ifade ile araştırma kapsamındaki öğretmenler, madde kullanımı alışkanlığının okullardaki denetim eksikliğinden kaynaklanabileceğine kısmen katılmaktadır. “*Medyada yer alan haberler, filmler ve her türlü şiddet ve özentili içerikli yayınların öğrencilerin maddeye başlamasında önemli rolü bulunmaktadır*” görüş cümlesi, öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 4,41$) “*kesinlikle katılıyorum*” düzeyinde kabul görmüştür. Yani öğretmenler basın ve yayın kuruluşlarının bilinçsiz yayınlarının madde kullanımı alışkanlığının önemli tetikleyicilerinden olduklarını belirtmişlerdir. “*Yasal olan, ancak bağımlılık yapan sigara, alkollü içecekler ve tiner gibi uçucu maddelere ulaşılabilirliğin kolay olması maddeyi temini kolaylaştırmaktadır*” ifadesini araştırma kapsamındaki

öğretmenler ($\bar{X} = 4,40$) **“kesinlikle katılıyorum”** düzeyinde kabullenmişlerdir. Bu durum bağımlılık yapan maddelerin kolay temin edilmesinin bağımlılığı da hızlandıracağı biçiminde yorumlanabilir. *“Sigara alışkanlığının bir madde bağımlılığı olduğunu düşünmüyorum”* cümlesine katılımcılar ($\bar{X} = 3,36$) **“kısmen katılıyorum”** yönünde görüş bildirmişlerdir. *“Haftada iki üç kez alkol almakla bağımlı olunacağına inanmıyorum”* cümlesi de araştırma kapsamındaki öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 3,46$) **“katılıyorum”** düzeyinde benimsenmiştir. *“Filmlerde polislerin uyuşturucu maddelerin tadına bakmalarının öğrenciler üzerinde özendirici olduğunu düşünüyorum”* maddesine öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 2,49$) **“katılmıyorum”** düzeyinde görüş bildirmişlerdir.

Alışkanlık alt boyutundaki maddelerin toplam aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 3,57$) olarak hesaplanmıştır. Buradan hareketle öğretmenlerin bu alt boyuttaki cümlelere “katılıyorum” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

4.2.2. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Eğitimin Yeri ve Önemi Üzerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Alt Amaç (2): Ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığında eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

Çizelge 15’de öğretmenlerin madde bağımlılığında eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşleri arasında “cinsiyet” değişkenine göre t testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 15: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Eğitimin Yeri ve Öneme İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları								
Altboyut	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	Levene İstatistiği		t	p
Eğitim	Kadın	145	3,27	0,319	F	P	1,438	0,151
	Erkek	381	3,22	0,281	2,486	0,115		

Madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin öğretmen görüşleri arasında cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($t(524)=1,438$; $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin eğitim alt boyutuna ilişkin görüşlerinin farklılaşmadığı söylenebilir. Grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, madde bağımlılığında eğitimin yeri ve önemine ilişkin erkek öğretmenlerle ($\bar{X}= 3,22$) kadın öğretmenlerin ($\bar{X}= 3,27$) görüşlerinin **“kısmen katılıyorum”** düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya dayanarak, madde bağımlılığında eğitimin önemli bir yeri olduğu ve bu konuda erkek ve kadın öğretmenlerin benzer görüşlere sahip olduğu düşünülebilir.

Sezer Açık ve Bilgin (1989) tarafından Elazığ ilinde 253 hekim-diş hekiminin dahil edildiği çalışmada, çalışmaya alınan katılımcılarda sigara içme oranları incelenmiş, yapılan çalışmada bu oran, erkeklerde %54.8, kadınlarda %39.4 olarak tespit edilmiştir. Çalışmayı yapan ekip tarafından 1991 yılında Elazığ’da görev yapan 656 hemşire-ebe hemşireden oluşan bir gurubun aynı türden bir çalışmaya alındığı, çalışmaya katılan hemşire ve ebe hemşiresinin sigara içme oranı %50.7 olarak bulunmuştur. Bu hususta, görev yapan sağlık personelinin sigara kullanımı ile cinsiyetleri arasında ciddi ve önemli bir farklılığın bulunmadığını göstermektedir. Çalışmanın bu sonucu Elazığ ilinde görev yapan ortaöğretim öğretmenlerin bu konudaki görüşlerini desteklemektedir. Çizelge 16’da “*okul türü*” değişkenine göre öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 16: Eğitimin Yeri ve Önemine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları					
Okul Türü		n	\bar{X}	ss	
Genel Lise		280	3,24	0,29	
Mesleki ve Teknik Lise		189	3,21	0,29	
Fen ve Anadolu Liseleri		57	3,29	0,29	
Toplam		526	3,24	0,29	
Varyans Analizi	Kareler	sd	Kareler	F	p
Gruplar Arası	0,302	2	0,151	1,778	0,170
Gruplar İçi	44,450	523	0,085		
Toplam	44,752	525			

Levene= 0 ,146

p= 0,864

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığında eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşleri görev yaptıkları okullara göre değerlendirilmiştir. Üç farklı okul türünde görev yapan öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır ($F(2-523)=1,778$; $p>0.05$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde öğretmenlerin eğitim alt boyutuna ilişkin görüşlerinin “*kısmen katılıyorum*” düzeyinde olduğu görülmüştür. Bu bulgu öğretmenlerin, madde bağımlılığında eğitimin kısmen etkili olduğunu düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Ancak Sarp ve Ör (1999) tarafından yapılan bir araştırmada, özellikle doktorlar ve diğer sağlık personelinin sağlık konusunda örnek kişilik sergilemeleri ve sigarayı bıraktırma çalışmalarına katılarak, sağlık eğitimi ve danışmanlık yapmaları gerektiği halde Türkiye’de yapılan çalışmalarda sağlık personelinin sigara içme oranının oldukça yüksek olduğunun saptandığı belirtilmiştir. Bu durum, eğitim ile madde bağımlılığı arasında doğru bir orantının bulunmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Çizelge 17’de “*eğitim düzeyi*” değişkenine göre öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 17: Eğitimin Yeri ve Öneme İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları						
Eğitim Düzeyi			n	\bar{X}	ss	
3 yıllık Ens-Yüksekokul			66	3,28	0,33	
Fakülte			420	3,23	0,29	
Lisansüstü			40	3,22	0,27	
Toplam			526	3,24	0,29	
Varyans Analizi		Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar Arası		0,124	2	0,253	0,727	0,484
Gruplar İçi		44,628	523	0,113		
Toplam		44,752	525			

Levene=0,513

p=0,599

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin eğitim düzeyleri dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F(2-523)=1,727$; $p>0,05$). Öğretmen madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşleri aritmetik ortalamalar dikkate alınarak değerlendirildiğinde bütün grupların **“kısmen katılıyorum”** yönünde görüş bildirdikleri dikkat çekmektedir. Bu bulgu ışığında gerek üç yıllık enstitü veya yüksek okul mezunu gerek fakülte mezunu gerekse lisans üstü eğitim almış öğretmenlerin hepsinin madde bağımlılığında eğitimi kısmen etkili buldukları sonucuna ulaşmak mümkündür.

Çizelge 18’de **“mesleki kıdem”** değişkenine göre öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 18: Eğitimin Yeri ve Öneme İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları					
Mesleki Kıdem		n	\bar{X}	ss	
1-5 yıl		61	3,30	0,36	
6-10 yıl		143	3,21	0,29	
11-15 yıl		179	3,22	0,27	
16 yıl ve üstü		143	3,25	0,29	
Toplam		526	3,24	0,29	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P
Gruplar arası	0,369	3	0,123	1,446	0,228
Gruplar içi	44,383	522	0,085		
Toplam	44,752	525			

Levene=2,095

p=0,100

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin mesleki kıdemleri dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin öğretmen görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka ulaşılmamıştır ($F(2-523)=1,446$, $p>0,05$). Çizelge X’deki aritmetik ortalamalar dikkate

alındığında öğretmenlerin tamamının eğitim alt boyutuna ilişkin maddelere **“kısmen katılıyorum”** yönünde görüş belirttikleri görülmektedir. Bu bulguya dayanarak araştırma kapsamındaki öğretmenlerin tamamının madde bağımlılığında eğitimi kısmen etkili buldukları düşünülebilir.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşleri yaş değişkeni açısından değerlendirilmiştir. Varyansların homojenliğini incelemek amacıyla uygulanan levne testi 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu nedenle parametresiz testlerden KWH testi uygulanmıştır.

Çizelge 19’da araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşlerinin “yaş” değişkeni açısından değerlendirildiği KWH testi sonuçları görülmektedir.

Çizelge 19: Eğitimin Yeri ve Öneme İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre KWH testi Sonucu					
Yaş	n	Sıra Ort.	sd	KWH	p
23-27 yaş arası	47	280,59	4	3,220	0,522
28-33 yaş arası	152	265,41			
34-39 yaş arası	180	248,77			
40-45 yaş arası	71	268,92			
46 yaş ve üzeri	76	278,94			
Toplam	526				

Levene: 2,923

p: 0,021

Yaş değişkeni dikkate alınarak yapılan KWH testi sonucunda öğretmen görüşleri arasında eğitim alt boyutu açısından anlamlı farka ulaşılmamıştır (KWH=3,220; $p>0,05$). Madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin öğretmen

görüşleri değişmemektedir. Başka bir ifadeyle araştırma kapsamındaki öğretmenler madde bağımlılığında eğitim alt boyutuna ilişkin olarak benzer görüş bildirirken; eğitimin etkisine “*kısmen katılıyorum*” düzeyinde görüş belirtmişlerdir.

Çizelge 20’de Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri görülmektedir.

Çizelge 20: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Eğitimin Yeri ve Öneme İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları			
NO	MADDE	\bar{X}	SS
16	Madde bağımlılığına ilişkin eğitim konusunda okulun rehberlik hizmetlerini yeterli bulmamaktayım.	2,35	1,14
18	Sınıflarda ani sigara kontrolleri yerine, öğrencilerin bu konuda eğitilmesi gerektiğinin daha etkili olacağını düşünüyorum.	4,26	0,87
19	Madde bağımlılığı konusunda okulun rehberlik servisinde duyarlılık eğitimi verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	4,28	0,73
20	Öğrencilerin sosyal yanlarının keşfedilmesi sağlanarak kötü alışkanlıklardan uzak kalmaları sağlanmalıdır.	4,45	0,73
21	Öğrencilere madde kullanımının zararları hakkında okulda yeterince eğitim verilmemektedir	2,31	1,09
22	Sigara ve alkol kullanımı sonucu kolunu, bacağına kaybeden insanların fotoğraflarının okul içerisinde sergilenmesinin eğitici	3,95	1,01
27	Öğrencileri uyuşturucu madde konusunda eğitmede kendimi yeterli bulmuyorum.	2,69	1,22
28	Okullarda uyuşturucu maddelerin zararları konusunda eğitim etkinliklerinin düzenlenmesinin yararlı olacağına inanıyorum.	4,28	0,80
30	Ailenin eğitim düzeyinin düşük olması öğrencinin madde bağımlısı olmasında etkilidir.	3,62	1,19
35	Ailelerin madde bağımlılığı konusunda yeterli eğitim düzeyine sahip olmadıklarını düşünüyorum.	1,80	0,91
38	Madde kullanımı kişinin eğitim hayatını olumsuz yönde etkilemektedir.	1,59	0,90
TOPLAM $\bar{X} = 3,23$			

Çizelge 20 incelendiğinde “*Madde bağımlılığına ilişkin eğitim konusunda okulun rehberlik hizmetlerini yeterli bulmamaktayım*” görüşünün öğretmenler

tarafından ($\bar{X} = 3,35$) **“kısmen katılıyorum”** düzeyinde benimsendiği görülmektedir. Buradan hareketle katılımcıların madde bağımlılığı hakkında okullardaki rehberlik hizmetlerini yeterli bulmadıkları düşünülebilir. *“Sınıflarda ani sigara kontrolleri yerine, öğrencilerin bu konuda eğitilmesi gerektiğinin daha etkili olacağını düşünüyorum”* görüş cümlesi, öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 4,26$) **“kesinlikle katılıyorum”** düzeyinde kabul görmüştür. Başka bir deyişle araştırma kapsamındaki öğretmenler sigara ve benzeri zararlı alışkanlıkların önüne geçilmesinde eğitimin etkisine inandıklarını belirtmişlerdir. Yani öğretmenler basın ve yayın kuruluşlarının bilinçsiz yayınlarının madde kullanımı alışkanlığının önemli tetikleyicilerinden olduklarını belirtmişlerdir. *“Madde bağımlılığı konusunda okulun rehberlik servisinde duyarlılık eğitimi verilmesi gerektiğini düşünüyorum”* ifadesi araştırma kapsamındaki öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 4,28$) **“kesinlikle katılıyorum”** düzeyinde kabul görmüştür. Bu bulgu ışığında madde bağımlılığını önlemede okulların rehberlik hizmetlerini yeniden gözden geçirerek bireyleri zararlı alışkanlıklara karşı daha duyarlı hale getirmek için çaba göstermeleri gerektiği söylenebilir. Katılımcılar *“öğrencilerin sosyal yanlarının keşfedilmesi sağlanarak kötü alışkanlıklardan uzak kalmaları sağlanmalıdır.”* cümlesine ($\bar{X} = 4,45$) **“kesinlikle katılıyorum”** düzeyinde görüş bildirmişlerdir. O halde bireylerin zararlı alışkanlıklardan uzak durmalarını sağlama, onları topluma kazandırma ve kendilerini ifade etmelerini sağlama önem taşımaktadır diyebiliriz. *“Öğrencilere madde kullanımının zararları hakkında okulda yeterince eğitim verilmemektedir”* cümlesine araştırma kapsamındaki öğretmenler ($\bar{X} = 2,31$) **“katılmıyorum”** düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Buradan hareketle okullardaki eğitimin katılımcılar tarafından yeterli bulunduğu düşünülebilir. Çizelge X incelendiğinde *“sigara ve alkol kullanımı sonucu kolunu, bacağını kaybeden insanların fotoğraflarının okul içerisinde sergilenmesinin eğitici olacağını düşünüyorum”* maddesine öğretmenlerin ($\bar{X} = 3,95$) **“katılıyorum”** düzeyinde görüş bildirdikleri dikkat çekmektedir. O halde madde kullanımı gibi zararlı alışkanlıkların doğuracağı olumsuz sonuçların bireylere iyi anlatılmasıyla bu zararlı alışkanlıkların önüne geçilebileceği düşünülebilir. *“Öğrencileri uyuşturucu madde konusunda eğitimde kendimi yeterli bulmuyorum”* cümlesi katılımcılar tarafından ($\bar{X} = 2,69$) **“kısmen katılıyorum”** düzeyinde kabul görmüştür. Başka bir deyişle araştırma kapsamındaki öğretmenler öğrencilerini zararlı maddeler konusunda eğitimde kendilerini çok da yeterli

bulmadıklarını belirtmişlerdir. “Okullarda uyuşturucu maddelerin zararları konusunda eğitim etkinliklerinin düzenlenmesinin yararlı olacağına inanıyorum” ifadesi öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 4,28$) “**kesinlikle katılıyorum**” düzeyinde benimsenmiştir. Bu bulguya dayanarak okullarda düzenlenecek eğitici etkinliklerin uyuşturucu maddelerin zararlarını öğrencilere anlatmada faydalı olacağı ve olumlu sonuçlar doğuracağı sonucuna ulaşılabilir. “Ailenin eğitim düzeyinin düşük olması öğrencinin madde bağımlısı olmasında etkilidir” görüş cümlesi katılımcı öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 3,62$) “**katılıyorum**” düzeyinde benimsenmiştir. Buradan hareketle; düşük eğitim düzeyli ailelerin, zararlı alışkanlıklar konusunda çocuklarına yeterince rehberlik edemedikleri düşünülebilir. “Ailelerin madde bağımlılığı konusunda yeterli eğitim düzeyine sahip olmadıklarını düşünüyorum” maddesine ilişkin öğretmen görüşleri ($\bar{X} = 1,80$) “**kesinlikle katılmıyorum**” düzeyinde yoğunlaşmıştır. Buradan hareketle araştırma kapsamındaki öğretmenlerin, ailelerin eğitim düzeylerini madde bağımlılığı konusunda yeterli buldukları belirtilebilir. Eğitim alt boyutunda öğretmenlerden elde edilen görüşlerin toplam aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 3,23$) olarak hesaplanmıştır. Buradan hareketle, öğretmenlerin bu alt boyuttaki maddelere “**kısmen katılıyorum**” düzeyinde görüş bildirdikleri söylenebilir.

4.2.3. Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Alt Amaç (3): Ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

Çizelge 21’de öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin görüşleri arasında “cinsiyet” değişkenine göre t testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 21: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları								
Altboyut	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	Levene İstatistiği		t	p
Mücadele	Kadın	145	3,54	0,403	F	p	0,534	0,593
	Erkek	381	3,56	0,422	0,316	0,574		

Madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin erkek ve kadın öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($t(524)=0,534$, $p>0.05$). Buna göre öğretmenlerin mücadele alt boyutuna ilişkin görüşleri farklılaşmamaktadır. Grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, madde kullanımı ile mücadelede erkek öğretmenlerle ($\bar{X}= 3,56$) kadın öğretmenlerin ($\bar{X}= 3,54$) görüşlerinin “*katılıyorum*” düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu sonuç, madde bağımlılığı ile mücadele edilmesi gerektiği hususunda, hem erkek hem de kadın öğretmenlerin benzer görüşü paylaştıklarını göstermektedir. Bu görüşü destekler nitelikte bir çalışmada, Tamar (1997) tarafından İstanbul ilinde yapılmış, çalışmaya üçü narkotik şubede çalışan emniyet görevlisi, ikisi sağlık çalışanı, biri madde kullanıcısının arkadaşı, biri barmen, biri madde kullanıcısının aile üyesi, dördü de madde kullanıcısı olmak üzere toplam 12 anahtar kişi görüşmeci seçilmiş, 10'u erkek ikisi bayan bu görüşmecilerin madde kullanıcılarını, kendilerini, toplum dışı hırsızlık yapan, saldırgan ve temizliğine özen göstermeyen, aileleriyle sorunlar yaşayan, kendilerine özgüveni olmayan, zayıf ve hasta kişiler olarak tanımladıkları görülmektedir. Çalışmanın bu sonucu, Elazığ ilinde görev yapan ortaöğretim öğretmenlerin bu konudaki görüşlerini desteklemektedir.

Çizelge 22’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin “*okul türü*” değişkenine göre madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği KWH testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 22: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre KWH testi Sonuçları						
Okul türü	n	Sıra Ort.	sd	KWH	p	MWU
Genel Liseler	280	271,11	2	6,898*	0,032	1-3 2-3
Mesleki ve Teknik Liseler	189	267,12				
Fen ve Anadolu Liseleri	57	214,11				
Toplam	526					

Levene: 6,344

p: 0,002

Okul türü değişkeni dikkate alınarak yapılan KWH testi sonucunda öğretmen görüşleri arasında mücadele alt boyutu açısından anlamlı farka ulaşılmıştır (KWH=6,898; $p<0,05$). Yapılan MWU testi sonucunda bu farklılığın genel liselerde görev yapan öğretmenlerle fen ve anadolu liselerinde görev yapan öğretmen görüşleri arasında ve mesleki ve teknik liselerde görev yapan öğretmenlerle Fen ve Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmen görüşleri arasında gerçekleştiği görülmüştür

Çizelge 23’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin “eğitim düzeyi” değişkenine göre madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 23: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları					
Eğitim Düzeyi		n	\bar{X}	ss	
3 yıllık Enstitü.		66	3,59	0,32	
Fakülte		420	3,55	0,43	
Lisansüstü		40	3,54	0,43	
Toplam		526	3,56	0,42	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar Arası	0,093	2	0,047	0,268	0,765
Gruplar İçi	91,119	523	0,174		
Toplam	91,212	525			

Levene=2,151 p=0,117

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin eğitim düzeyleri dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F(2-523)=2,268$; $p>0,05$). Öğretmenlerin madde kullanımı alışkanlığına ilişkin görüşleri aritmetik ortalamalar dikkate alınarak değerlendirildiğinde bütün grupların “katılıyorum” yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu bulguya dayanarak gerek üç yıllık enstitü veya yüksek okul mezunu gerek fakülte mezunu gerekse lisans üstü eğitim almış öğretmenlerin hepsinin madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin

görüşlerinin aynı yönde olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Altıntaş ve Temel (2004) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi (HÜTF) birinci sınıfta okuyan 185 öğrencinin madde bağımlılığı ile ilgili görüş ve tutumlarının saptanması için anket uygulanmıştır. Ankete katılan öğrencilerin %38.9'unun annesinin yüksekokul mezunu, %33.5'inin ise lise mezunu olduğu, yine ankete katılan öğrencilerin %72.4'ünün babasının yüksekokul mezunu, %15.7'sinin ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Çalışma neticesinde ankete katılan öğrencilerin %4.9'u sigara kullandığı, %60.5'inin ise hiç denemediği tespit edilirken, %54.7'sinin hiç alkol kullanmadığı, %19.7'sinin ise hala alkol kullandığı belirtilmiştir. Öğrencilerin %33'ünün de sigarayı, %25.1'inin de alkolü denediklerini, ancak daha sonra içmediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin %72.3'ü madde bağımlılığı kavramını ilk kez yazılı veya görsel basından duyduğunu, %52.2'sinin madde bağımlılığı kavramından daha evvelden bilgi aldığı, bunların %52.2'sinin bu bilgiyi okuldan aldığı, öğrencilerin %25.3'ünün madde bağımlılığı kavramını “zararlı maddelere bağımlı olmak” olarak tanımladıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin madde bağımlılarının tedavi edildiği kurumları bilme durumları ile ilgili olarak sorulan soruyu cevaplayanların %69.1'inin (125 öğrenci) tedavi kurumlarını bilmediği, % 30.9'unun ise 56 (öğrenci) bildiği belirlenmiştir. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi (HÜTF) birinci sınıfta okuyan 185 öğrencinin madde bağımlılığı ile ilgili görüş ve tutumlarının saptanması için anket uygulanan ankette ortaya çıkan bu sonuçların dikkat çekici olduğu da görülmektedir. Bu durum madde bağımlılığı ile mücadelede eğitime önem verilmesi, maddelerin birey ve toplum üzerinde meydana getireceği olumsuz sonuçların önüne geçilmesinde eğitimin gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Schmidt, Barry ve Fleming (1995) yaptığı bir araştırmada ise, hekimlerin hastalıkları tedavi etme ve önleme çalışmalarıyla ya da toplum için rol modelleri oluşturarak insan sağlığını etkileyebildikleri, bu nedenle sağlık çalışanlarına ciddi görevler düştüğü ifade edildiği de görülmektedir. Yapılan çalışmanın bu sonucu Elazığ il merkezinde görev yapan ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığı ile mücadele-eğitim düzeyi ilişkisine ait görüşleri desteklemektedir.

“Mesleki kıdem” değişkenine göre öğretmenlerin madde bağımlılığında eğitimin yeri ve önemine ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçları çizelge 24’de yer almaktadır.

Çizelge 24: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları					
Mesleki Kıdem		n	\bar{X}	ss	
1-5 yıl		61	3,59	0,44	
6-10 yıl		143	3,56	0,41	
11-15 yıl		179	3,50	0,45	
16 yıl ve üstü		143	3,60	0,38	
Toplam		526	3,56	0,42	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar arası	0,921	3	0,307	1,774	0,151
Gruplar içi	90,291	522	0,173		
Toplam	91,212	525			

Levene=0,882

p=0,450

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin mesleki kıdemleri dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda madde bağımlılığında mücadele alt boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka ulaşılmamıştır ($F(2-523)=1,774$, $p>0,05$). Çizelge 24’deki aritmetik ortalamalar dikkate alındığında öğretmenlerin tamamının mücadele alt boyutuna ilişkin maddelere “*katılıyorum*” yönünde görüş belirttikleri görülmektedir. Bu bulguya dayanarak, araştırma kapsamındaki öğretmenlerin tamamının madde bağımlılığıyla mücadelenin gerekliliğini vurguladıkları düşünülebilir.

Çizelge 25’de “yaş” değişkenine göre öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçları görülmektedir.

Çizelge 25: Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analiz Sonuçları					
Yaş		n	\bar{X}	ss	
22-27 yaş arası		47	3,51	0,39	
28-33 yaş arası		152	3,56	0,46	
34-39 yaş arası		180	3,53	0,45	
40-45 yaş arası		71	3,61	0,29	
46 yaş ve üzeri		76	3,59	0,38	
Toplam		526	3,56	0,42	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar arası	0,441	4	0,110	0,632	0,640
Gruplar içi	90,771	521	0,174		
Toplam	91,212	525			
Levene=2,286		p=0,059			

Madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin öğretmen görüşleri “yaş” değişkeni açısından değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($F(2-523)=0,632$, $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin mücadele alt boyutuna ilişkin görüşlerinin yaşlarına göre değişmediği söylenebilir. Grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, araştırma kapsamındaki bütün öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadele alt boyutuna ait görüşleri “*katılıyorum*” düzeyinde benimsedikleri görülmektedir. Bu bulgu, öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadele edilmesi gerektiği görüşünü benimsediklerini göstermektedir.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri çizelge 26’da verilmiştir.

Çizelge 26: Mücadele Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları			
N	MADDE	\bar{X}	ss
1	Bağımlılık yapan maddeler ile ilgili okul içi ve çevresine bilgilendirici mahiyette afişler asılmasının, broşürler dağıtılmasının mücadele kapsamında yararlı olacağına inanıyorum.	4,27	0,93
3	Polisin okul önlerinde ekip otosunu park ederek suç işlenmesini önleyici anlamda tedbir almasını doğru ve yerinde buluyorum.	4,14	0,97
9	Madde bağımlılığıyla mücadelenin sadece polisin görevi olmadığını düşünüyorum.	4,45	0,94
12	Polisin, okullarda uyuşturucu maddeler ile ilgili konferans, seminer gibi etkinlikler düzenlemesinin yararlı olacağına inanıyorum.	4,20	0,93
13	Madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadele konusuna öğretim programlarında yer verilmesinin gerektiğini düşünüyorum.	4,29	0,88
26	Sigara içen bir öğretmen, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele konusunda öğrenciler üzerinde daha az etkili olacaktır.	1,93	1,05
41	Maddeye başlama yaşının gün geçtikçe düşmesi bağımlılıkla mücadelede eğitime ciddi anlamda önem verilmesini ortaya koymaktadır.	4,48	0,82
43	Madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede öğretmenlerin yeteri kadar tecrübeye sahip olmadığını düşünüyorum.	2,07	1,11
44	Madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede öğretmenlerin yeteri kadar bilgi düzeyine sahip olmadığını düşünüyorum.	2,18	1,13
TOPLAM $\bar{X} = 3,56$			

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere “*bağımlılık yapan maddeler ile ilgili okul içi ve çevresine bilgilendirici mahiyette afişler asılmasının, broşürler dağıtılmasının mücadele kapsamında yararlı olacağına inanıyorum*” biçiminde bir cümle yöneltilmiştir ve öğretmenler bu maddeye ($\bar{X} = 4,27$) “*kesinlikle katılıyorum*”

düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Buradan hareketle bağımlılık yapan maddelerle mücadelede bilgilendirmenin öneminin büyük olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcılara yöneltilen bir diğer madde “*polisin okul önlerinde ekip otosunu park ederek suç işlenmesini önleyici anlamda tedbir almasını doğru ve yerinde buluyorum*” şeklindedir. Bu madde öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 4,14$) “**katılıyorum**” düzeyinde kabul görmüştür. Bu bulgu ışığında polislin okul önünde görülmesinin öğretmenlere güven verdiği yorumu yapılabilir. “*Madde bağımlılığıyla mücadelenin sadece polislin görevi olmadığını düşünüyorum*” şeklindeki madde katılımcılar tarafından ($\bar{X} = 4,45$) “**kesinlikle katılıyorum**” düzeyinde benimsenmiştir. Buradan hareketle madde bağımlılığıyla mücadele görevinin sadece poliste olmadığı düşünülebilir. “*Polisin, okullarda uyuşturucu maddeler ile ilgili konferans, seminer gibi etkinlikler düzenlemesinin yararlı olacağına inanıyorum*” yönündeki görüş öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 4,20$) “**katılıyorum**” düzeyinde benimsenmiştir. Bu durumu konferans ve seminer gibi öğrencileri eğitici etkinliklerin faydalı olacağı düşüncesine ve polislin bu konudaki etkililiğine bağlamak mümkündür. “*Madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadele konusuna öğretim programlarında yer verilmesinin gerektiğini düşünüyorum*” yönündeki cümlesine katılımcılar ($\bar{X} = 4,29$) “**kesinlikle katılıyorum**” düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Buna göre araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığıyla mücadelede öğretim programlarının önemi konusunda hem fikir oldukları söylenebilir. Araştırma anketinde mücadele alt boyutunda yer verilen bir diğer madde “*sigara içen bir öğretmen, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele konusunda öğrenciler üzerinde daha az etkili olacaktır*” biçimindedir. Bu maddeye katılımcılar ($\bar{X} = 1,93$) “**katılmıyorum**” düzeyinde görüş bildirmişlerdir. “*Maddeye başlama yaşının gün geçtikçe düşmesi bağımlılıkla mücadelede eğitime ciddi anlamda önem verilmesini ortaya koymaktadır*” maddesi öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 4,48$) “**kesinlikle katılıyorum**” düzeyinde kabul görmüştür. Bu bulguya dayanarak madde bağımlılığıyla mücadelede eğitimin önemli bir unsur olduğunu vurgulanabilir. Araştırma anketinde yer verilen bir diğer görüş cümlesi “*madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede öğretmenlerin yeteri kadar tecrübeye sahip olmadığını düşünüyorum*” biçimindedir. Bu maddeye öğretmenler ($\bar{X} = 2,07$) “**katılmıyorum**” yönünde görüş bildirerek kendilerinin madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede yeterli tecrübeye sahip olduklarını savunmuşlardır. Benzer biçimde “*madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede*

öğretmenlerin yeteri kadar bilgi düzeyine sahip olmadığını düşünüyorum” yönündeki cümlesine de katılımcılar ($\bar{X} = 2,18$) “*katılmıyorum*” düzeyinde görüş bildirmişlerdir ve madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede yeterli bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Mücadele alt boyutunda yer alan maddelerin toplam aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 3,56$) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların bu maddeleri “katılıyorum” düzeyinde benimsedikleri görülmektedir.

4.2.4. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Risk Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Alt Amaç (4): Ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığının risk boyutuna ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

Çizelge 27’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığının risk boyutuna ilişkin görüşlerinin “cinsiyet” değişkenine göre değerlendirildiği t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 27: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait t testi Sonuçları								
Altboyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	Levene İstatistiği		t	p
					F	P		
Risk	Kadın	145	3,15	0,326			0,74	0,45
	Erkek	381	3,17	0,304	1,214	0,271	8	5

Madde bağımlılığının riskine ilişkin erkek ve kadın öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t(524)=0,748$; $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin risk alt boyutuna ilişkin görüşlerinin farklılaşmadığı düşünülebilir. Grupların aritmetik ortalamaları dikkate alındığında, madde kullanımının

riskine ilişkin gerek erkek öğretmenlerin ($\bar{X} = 3,17$) gerekse kadın öğretmenlerin ($\bar{X} = 3,15$) görüşlerinin **“kısmen katılıyorum”** düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu sonuç, madde kullanımının riskine ilişkin hem erkek hem de kadın öğretmenlerin benzer görüşü paylaştıklarını göstermektedir. Uluğ ve Aydın (1997) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, madde kullanıcılarının genel özelliklerinin, güvensizlik, bir gruba ait olma isteği, sorunlarla mücadele gücünün yetersiz olması, her şeyi kolayca elde etme arzusu, zora gelememe, ve duygusal kişilik şeklinde tanımladıkları, madde kullanımının kadınlarda bir sığınma, medet umma motivasyonu ile ortaya konduğu, erkeklerde ise riski küçümseme olarak görüldüğü ifade edilmektedir. Erkek ve kadın madde kullanıcıları hakkındaki bilgiler göz önüne alındığında madde kullanan erkeklerin madde bağımlılığı ile mücadelede daha fazla risk taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmaya paralel olarak Tamar (1997) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da, madde kullananların kendilerini, toplum dışı hırsızlık yapan, saldırgan ve temizliğine özen göstermeyen, aileleriyle sorunlar yaşayan, kendilerine özgüveni olmayan, zayıf ve hasta kişiler olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Bu çalışma, Elazığ ilinde görev yapan ortaöğretim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerini de desteklemektedir.

Ebrinç ve Başoğlu (2002) tarafından madde kullananların madde ve madde kullanımı konusundaki görüş ve değer yargılarının madde kullanmayanlarınkinden farklı olup olmadığını belirlenmesine yönelik yapılan bir çalışmada ise, 1600 katılımcının 1357'si uyuşturucu madde kullanmayan, 92'si sadece bir kez deneyen, 151'i ise en az iki ya da sıklıkla madde kullanan bireyler olduğu tespit edilmiştir. Madde kullanmayan, deneyen ve sıklıkla kullanan gruplardaki katılımcıların arasından çoğunun “gençlerin uyuşturucu/uyarıcı maddeler hakkında yeterince bilgisi var” (sırasıyla %74.9, %72.2; %71.8) görüşüne katılmazlarken, “uyuşturucu maddeler sağlığa zararlıdır” (sırasıyla %74.2, %81.5, %74.3) “bir arkadaşım uyuşturucu madde kullansa, ben onun maddeyi bırakmasına yardım edebilirim” (sırasıyla %59.1, %62.6, %56.3) görüşlerine ise katıldıkları saptanmıştır. Ancak gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p > 0,05$). Bu araştırmanın sonuçlarından birisi olarak, madde kullanan grupta okul terki ve düzensiz iş yaşamı sıklıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olması yine bu gruptaki bireylerin ergenlik ve erken yetişkinlik dönemlerinde sorunlu ve topluma uyumsuz olduklarını gösterebileceği ifade edilmektedir. Hem madde deneyen, hem de kullanan grupların her ikisinde de “insan

uyuşturucu/uyarıcı madde kullanımını denetleyebilir”, “bir kez uyuşturucu kullanmaktan bir şey çıkmaz” ve “iradem kuvvetlidir,uyuşturucu maddeleri densesem de bağımlı olmam” görüşlerine katılma oranlarının madde kullanmayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunması; madde kullanan bireylerin kendilerine aşırı ve yalancı bir güven hissi beslediklerini düşündüğü belirtilmektedir. Madde kullanan erkek birey ile kullanmayan erkek birey arasındaki görüşlere nazaran anlamlı düzeyde fark bulunması Uluğ ve Aydın (1997) tarafından gerçekleştirilen çalışmada tanımlanmış bulunan erkek madde kullanıcılarının özelliklerine paralel niteliktedir.

Çizelge 28’de öğretmenlerin “*okul türü*” değişkenine göre madde bağımlılığının riskine ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 28: Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Ait Varyans Analiz Sonuçları					
Okul Türü		n	\bar{X}	ss	
Genel Lise		280	3,19	0,32	
Mesleki ve Teknik Lise		189	3,12	0,30	
Fen ve Anadolu Liseleri		57	3,16	0,30	
Toplam		526	3,16	0,31	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar Arası	0,516	2	0,258	2,695	0,069
Gruplar İçi	50,077	523	0,096		
Toplam	50,593	525			

Levene=0 ,858

p=0,424

Madde bağımlılığının riskine ilişkin öğretmen görüşleri dikkate alındığında, öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılığa rastlanmadığı görülmektedir ($F(2-523)=2,695, p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin risk alt boyutuna ilişkin görüşlerinin görev yaptıkları okul türüne göre değişmediği belirlenmiştir. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında araştırma kapsamındaki öğretmenlerin hepsinin “*kısmen katılıyorum*” yönünde görüş belirttiği dikkat çekmektedir. Çalışmanın bu sonucuna paralel olarak bir başka çalışma da, Sarp N ve Ör

Ö (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, doktorlar ve diğer sağlık personelinin sağlık konusunda örnek kişilik sergilemeleri ve sigarayı bıraktırma çalışmalarına katılarak, sağlık eğitimi ve danışmanlık yapmaları gerektiği halde Türkiye’de yapılan çalışmalarda sağlık personelinin sigara içme oranının oldukça yüksek olduğunun saptandığı belirtilmiştir. Bu sonuç tıp eğitimi almış bulunan sağlık personelinin madde bağımlılığı ile mücadelede önemli bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bu sonucu, Elazığ ilinde görev yapan ortaöğretim öğretmenlerinin görüşlerini de desteklemektedir.

Yine Temel ve Dilbaz’ın (2001) gerçekleştirdiği bir araştırmada, Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nde çalışan, toplam 270 personelin sigara içme alışkanlığı, bırakma sıklığı ve bağımlı kişilik özellikleriyle olan ilişki incelenmiştir. Bu katılımcıların 141’ini kadın 129’unu erkek oluşturmuştur. Çalışmaya katılanların 135’inin, çalışma gerçekleştirildiği anda sigara içtiği, 24 katılımcının sigara içmeyi bırakmış olduğu, 11 katılımcının ise hiç sigara içmediği tespit edilmiştir. Bu araştırmanın en önemli sonuçlarından birisi, sağlık personelinin sigara içme oranının diğer yerel çalışmalarda genel topluma yakın, hatta yüksek bulunması olmuştur.

Genişol ve Yargıç (2002) yaptığı bir araştırmada, tıp öğrencilerinin alkol kullanımı ile ilgili ön yargıları ve tutumları irdelenmiştir. Araştırma katılan öğrencilere alkolik bir kişi alkolik olmayanlardan ayıran en belirgin özellik sorulduğunda, öğrencilerin 621’i “aileyle, arkadaşlarla ve meslektaşlarla ilişkiyi umursamama” olarak ifade ettikleri tanıdıklarından birisinin alkol bağımlısı olduğu takdirde ne şekilde davranırsınız? sorusuna ise öğrencilerin, 596’sı bir doktora başvurmasını önerirken, 34 öğrencinin bu kişi ile ilişkisini kesmeyi ve 18 öğrencinin ise, bu konuda tartışabileceğini ifade ettikleri, ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunun alkol bağımlısı bir kişinin alkol bağımlısı olgusunu tam olarak tanıyamadıkları çalışmanın en önemli bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Madde bağımlılığı ile mücadelede okul türü ile risk arasında önemli bir farklılığın ortaya çıkmaması Elazığ ilinde görev yapan öğretmenlerin bu konudaki görüşlerini desteklemektedir.

Çizelge 29’da “*eğitim düzeyi*” değişkenine göre öğretmenlerin madde bağımlılığının riskine ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçları sunulmaktadır.

Çizelge 29: Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Ait Varyans Analiz Sonuçları					
Eğitim Düzeyi		N	\bar{X}	ss	
3 yıllık Ens-Yüksekokul		66	3,11	0,30	
Fakülte		420	3,16	0,31	
Lisansüstü		40	3,26	0,27	
Toplam		526	3,16	0,31	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort	F	P
Gruplar Arası	0,483	2	0,047	2,523	0,081
Gruplar İçi	50,110	523	0,174		
Toplam	50,593	525			

Levene=0,830

p=0,437

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin eğitim düzeyleri dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda öğretmenlerin madde bağımlılığının riskine ilişkin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F(2-523)=2,523$, $p>0,05$). Öğretmenlerin madde bağımlılığının riskine ilişkin görüşleri aritmetik ortalamalar dikkate alınarak değerlendirildiğinde bütün grupların “*kısmen katılıyorum*” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Çizelge 30’da “*mesleki kıdem*” değişkenine göre araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığının riskine ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçları görülmektedir.

Çizelge 30: Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Ait Varyans Analiz Sonuçları

Mesleki kıdem		n	\bar{X}	ss	
1-5 yıl		61	3,16	0,36	
6-10 yıl		143	3,22	0,31	
11-15 yıl		179	3,13	0,29	
16 yıl ve üstü		143	3,15	0,31	
Toplam		526	3,17	0,31	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar arası	0,642	3	0,214	2,236	0,083
Gruplar içi	49,951	522	0,096		
Toplam	50,593	525			

Levene=1,489

p=0,217

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin mesleki kıdemleri dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda madde bağımlılığının riskine ilişkin görüşler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka ulaşılmamıştır ($F(2-523)=2,236$, $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin risk alt boyutuna ilişkin görüşlerinin mesleki kıdeme göre değişmediği söylenebilir. Grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, araştırma kapsamındaki bütün öğretmenlerin “*kısmen katılıyorum*” düzeyinde görüş bildirdikleri dikkat çekmektedir.

Çizelge 31’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığının riskine ilişkin görüşlerinin “yaş” değişkenine göre değerlendirildiği varyans analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 31: Risk Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Ait Varyans Analiz Sonuçları

Yaş	n	\bar{X}	ss
22-27 yaş arası	47	3,15	0,36
28-33 yaş arası	152	3,22	0,31
34-39 yaş arası	180	3,15	0,31
40-45 yaş arası	71	3,11	0,26
46 yaş ve üzeri	76	3,16	0,33
Toplam	526	3,17	0,31

Varyans Analizi	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar arası	0,683	4	0,171	1,782	0,131
Gruplar içi	49,911	521	0,096		
Toplam	50,593	525			

Levene=1,567

p=0,182

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin yaşları dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda madde bağımlılığının riskine ilişkin görüşler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($F(2-523)=1,782$, $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin risk alt boyutuna ilişkin görüşlerinin yaşlarına göre değişmediği ifade edilebilir. Grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde, öğretmenlerin *“kısmen katılıyorrum”* düzeyinde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. İlhan ve Doğan'ın (2002) yaptığı bir araştırmada, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Birimi'nde Eylül 2000-Mayıs 2002 tarihleri arasında yatarak tedavi görmüş bağımlılarla başka bir çalışmada izlenen ve üç aylık iyileşme sürecinde olma kriterini karşılayan ayakta tedavi gören hastalar çalışmaya alınarak toplam 164 hasta örnekleme oluşturulmuştur. Çalışmaya dahil edilen 164 erkek hastanın yaş ortalaması 43.99 ± 8.40 ve yaş aralığı 22-76 olarak belirlenmiştir. Alkole başlama yaş ortalaması 16.98 ± 4.36 olarak tespit edilmiştir. Madde kullanımına başlama yaşına dikkatle bakıldığında ortaöğretim çağı gurubu olduğu görülmektedir.Çalışmada ortaya çıkan bu sonuç, ortaöğretim gençliğinin madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda doğru bir şekilde bilinçlendirilmelerinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığının riskine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri çizelge 32’de verilmiştir.

Çizelge 32: Risk Boyutana İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları			
NO	MADDE	\bar{X}	ss
6	Okul terki yapan öğrenciler, sigara ve alkol gibi bağımlılık yapan maddeler ile daha kolay tanışabilmektedirler.	4,28	0,84
25	Herhangi bir maddeyi bir kez dahi almış olmanın bağımlılık sürecini başlattığını sanmıyorum.	2,94	1,30
29	Öğrencilerdeki uyuşturucu maddelere olan merak duygularının yerinde ve doğru eğitim ile giderilmesinin maddeye karşı bağımlılık riskini azaltacağını düşünüyorum.	4,29	0,74
31	Kendi çocuğumun gelecekte madde bağımlısı olabileceğini hiç aklıma getirmiyorum.	2,72	1,25
36	Büyük şehirlerde okuyan öğrencilerin bağımlılık yapan maddeler ile tanışma riskinin daha fazla olduğunu düşünüyorum.	1,67	0,81
37	Eğitmcilerin çocuklarının madde ile tanışma riskinin daha az olduğunu düşünüyorum.	3,57	1,10
40	Madde kullanımı kişiyi her türlü suça itebilmektedir.	1,61	0,87
42	“Her içici potansiyel bir satıcı adayıdır” narkotik atasözünün doğru olduğu düşüncesindeyim.	4,22	0,96
TOPLAM $\bar{X} = 3,16$			

Araştırma anketinde risk alt boyutunda yer alan “okul terki yapan öğrenciler, sigara ve alkol gibi bağımlılık yapan maddeler ile daha kolay tanışabilmektedirler” maddesi katılımcılar tarafından ($\bar{X} = 4,28$) “**kesinlikle katılıyorum**” düzeyinde benimsenmiştir. Buradan hareketle bazı sebeplerle okuldan ayrılan öğrencilerin zararlı alışkanlıklara yönelmelerinin daha kolay olacağı düşünülebilir. “Herhangi bir maddeyi bir kez dahi almış olmanın bağımlılık sürecini başlattığını sanmıyorum” ifadesi araştırma kapsamındaki öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 2,94$) “**kısmen katılıyorum**”

düzeyinde kabul görmüştür. Bu bulgu ışığında zararlı maddelerin bir kez bile alınmış olmasının bağımlılık sürecini tam olarak başlatmasa da kolaylaştırabileceğini düşünmek mümkündür. “*Öğrencilerdeki uyuşturucu maddelere olan merak duygularının yerinde ve doğru eğitim ile giderilmesinin maddeye karşı bağımlılık riskini azaltacağını düşünüyorum*” yönündeki görüş araştırma kapsamındaki öğretmenler tarafından ($\bar{X}=4,29$) “**kesinlikle katılıyorum**” düzeyinde benimsenmiştir. O halde doğru eğitimin madde bağımlılığı riskini azalttığını söylenebilir. Öğretmenler “*kendi çocuğumun gelecekte madde bağımlısı olabileceğini hiç aklıma getirmiyorum*” cümlesine ($\bar{X}=2,72$) “**kısmen katılıyorum**” yönünde görüş belirtmişlerdir. “*Büyük şehirlerde okuyan öğrencilerin bağımlılık yapan maddeler ile tanışma riskinin daha fazla olduğunu düşünüyorum*” maddesi öğretmenler tarafından ($\bar{X}=1,67$) “**kesinlikle katılmıyorum**” düzeyinde benimsenmiştir. Buradan hareketle öğretmenlerin madde bağımlılığı riskinin her yerde olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşmak mümkündür. Araştırma anketinde yer verilen “*eğitmcilerin çocuklarının madde ile tanışma riskinin daha az olduğunu düşünüyorum*” maddesi ($\bar{X}=3,57$) “**katılıyorum**” düzeyinde kabul görmüştür. Başka bir ifade ile öğretmenler eğitimcilerin çocuklarının madde bağımlısı olma riski ile daha az karşı karşıya kaldıkları düşüncesini taşımaktadırlar. “*Madde kullanımı kişiyi her türlü suça itebilmektedir*” maddesine öğretmenler ($\bar{X}=1,61$) “**kesinlikle katılmıyorum**” düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Son olarak katılımcılara yöneltilen “*Her içici potansiyel bir satıcı adaydır’ narkotik atasözünün doğru olduğu düşüncesindeyim*” maddesi ($\bar{X}=4,22$) “**kesinlikle katılıyorum**” düzeyinde kabul görmüştür. Buradan hareketle madde bağımlılığı olan kişilerin aynı zaman da diğer bireyler içinde tehlike arz ettikleri düşünülmektedir. Risk alt boyutuna ilişkin toplam aritmetik ortalama dikkate alındığında ($\bar{X}=3,16$) öğretmenlerin “kısmen katılıyorum” şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür.

4.2.5. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Sorumluluğa İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Alt Amaç (5): Ortaöğretim öğretmenlerinin madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk boyutuna ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri, görev yaptıkları okul türü, eğitim düzeyleri, mesleki kıdemleri ve yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

Çizelge 33’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk boyutuna ilişkin görüşlerinin “*cinsiyet*” değişkenine göre değerlendirildiği t testi sonuçları görülmektedir.

Çizelge 33: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Sorumluluğa İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları								
Altboyut	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	Levene İstatistiği		t	p
Sorumluluk	Kadın	145	3,14	0,319	F	p	0,199	0,843
	Erkek	381	3,15	0,344	0,589	0,443		

Madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk boyutuna ilişkin erkek ve kadın öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t(524)=0,199$; $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin sorumluluk alt boyutuna ilişkin görüşleri değişmemektedir. Grupların aritmetik ortalamaları dikkate alındığında, madde kullanımı ile mücadelede sorumluluk boyutuna ilişkin gerek erkek öğretmenlerin ($\bar{X}=3,15$) gerekse kadın öğretmenlerin ($\bar{X}=3,14$) görüşlerinin “*kısmen katılıyorum*” düzeyinde olduğu dikkat çekmektedir. Bu sonuç, madde kullanımı ile mücadelede sorumluluk boyutuna ilişkin gerek erkek gerekse kadın öğretmenlerin benzer görüşü paylaştıklarını göstermektedir.

Çizelge 34’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin “*okul türü*” değişkenine göre madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk boyutuna ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçları görülmektedir.

Çizelge 34: Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları					
Okul Türü		n	\bar{X}	ss	
Genel Lise		280	3,13	0,35	
Mesleki ve Teknik Lise		189	3,16	0,31	
Fen ve Anadolu Liseleri		57	3,17	0,34	
Toplam		526	3,14	0,34	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar Arası	0,117	2	0,059	0,517	0,597
Gruplar İçi	59,369	523	0,114		
Toplam	59,486	525			

Levene= 0,690

p=0,502

Madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri dikkate alındığında, öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılığa ulaşılmadığı görülmektedir ($F(2-523)=1,517$; $p>0.05$). Buna göre öğretmenlerin sorumluluk alt boyutuna ilişkin görüşlerinin görev yaptıkları okul türüne göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında araştırma kapsamındaki öğretmenlerin hepsinin *“kısmen katılıyorum”* yönünde görüş belirttiği görülmektedir. Tuğlu ve Güzelant (1996) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise, hekimlerde sigara içme alışkanlığı incelenmiştir. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyeleri ve araştırma görevlileri ile Edirne il merkezinde faaliyet gösteren sağlık kurumlarında görev yapan tıp doktorları olmak üzere toplam 217 hekim çalışmaya dahil edilmiş, çalışmada sigara içen katılımcıların %89’unun sigara içmeleri sebebiyle zarar görmelerine rağmen halen sigara içtikleri tespit edilmiş, sigaranın etkileri ve zararları konusunda bilgilinin bu zararlı madde ile mücadele ile baş etmek için yeterli görülmemiştir. Sigarayı bırakmak isteyen hekimlerin de tıbbi yardıma ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Sağlık personelinin katıldığı çalışmada ortaya çıkan bu sonuç, madde bağımlılığı ile mücadeleyi bir kez daha haklı çıkarmaktadır. Yine bu çalışmaya paralel olarak Sağduyu ve Rezaki (1993) tarafından yapılan bir çalışmada ise, çalışmaya katılan tıp fakültesi öğrencilerinin çoğunluğunun bir kişinin alkol bağımlısı olduğunu anlayabileceklerini iddia etmelerine rağmen, alkol

problemi olan hastaların birinci basamak sağlık hizmeti veren kuruluşlarda da, hastanelerde de yeterince tanınmadığı belirtilmektedir. Bu çalışmaya paralel olarak bir başka çalışma ise Sarp ve Ör (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, özellikle doktorlar ve diğer sağlık personelinin sağlık konusunda örnek kişilik sergilemeleri ve sigarayı bırakırma çalışmalarına katılarak, sağlık eğitimi ve danışmanlık yapmaları gerektiği halde Türkiye’de yapılan çalışmalarda sağlık personelinin sigara içme oranının oldukça yüksek olduğunun saptandığı ifade edilmiştir.

Çizelge 35’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk boyutuna ilişkin görüşlerinin “*eğitim düzeyi*” değişkeni açısından değerlendirildiği KWH testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 35: Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre KWH testi Sonuçları					
Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	KWH	p
3Yıllık Enst-Yüksekokul	66	246,18	2	2,503	0,286
Fakülte	420	268,95			
Lisansüstü	40	237,95			
Toplam	526				

Levene: 3,701

p:0,025

Eğitim düzeyi değişkeni dikkate alınarak yapılan KWH testi sonucunda öğretmen görüşleri arasında sorumluluk alt boyutu açısından anlamlı farka ulaşılmamıştır (KWH=2,503; $p>0,05$). Başka bir ifadeyle, araştırma kapsamındaki öğretmenler madde bağımlılığında eğitim alt boyutuna ilişkin görüşleri değişmemektedir.

Madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk alt boyutuna ilişkin araştırma kapsamındaki öğretmenlerin görüşlerinin “*mesleki kıdem*” değişkenine göre değerlendirildiği varyans analizi sonuçları çizelge 36’da verilmiştir.

Çizelge 36: Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Mesleki Kıdem		n	\bar{X}	ss	
1-5 yıl		61	3,12	0,39	
6-10 yıl		143	3,12	0,35	
11-15 yıl		179	3,15	0,31	
16 yıl ve üstü		143	3,18	0,33	
Toplam		526	3,14	0,34	
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplar arası	0,293	3	0,098	0,861	0,461
Gruplar içi	59,193	522	0,113		
Toplam	59,486	525			

Levene=0,908

p=0,437

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin mesleki kıdemleri dikkate alınarak yapılan varyans analizi sonucunda madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk alt boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka ulaşılmamıştır ($F(2-523)=0,861$; $p>0,05$). Çizelge 36'daki aritmetik ortalamalar dikkate alındığında öğretmenlerin tamamının sorumluluk alt boyutuna ilişkin maddelere **“kısmen katılıyorum”** yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu bulguya dayanarak, araştırma kapsamındaki öğretmenlerin tamamının madde bağımlılığıyla mücadelede sorumluluğun önemine kısmen güvendikleri düşünülebilir.

Çizelge 37'de “yaş” değişkenine göre öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk alt boyutuna ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği varyans analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 37: Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Yaş	n	\bar{X}	ss		
22-27 yaş arası	47	3,14	0,39		
28-33 yaş arası	152	3,11	0,33		
34-39 yaş arası	180	3,14	0,30		
40-45 yaş arası	71	3,21	0,34		
46 yaş ve üzeri	76	3,16	0,37		
Toplam	526	3,14	0,34		
Varyans Analizi	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P
Gruplar arası	0,442	4	0,110	0,975	0,421
Gruplar içi	59,044	521	0,113		
Toplam	59,486	525			

Levene=1,030

p=0,391

Madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk alt boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri “yaş” değişkeni açısından değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F(2-523)=0,975$; $p>0,05$). Buna göre öğretmenlerin sorumluluk alt boyutuna ilişkin görüşlerinin yaşlarına göre değişmediği düşünülebilir. Yaş gruplarının aritmetik ortalamaları incelendiğinde, araştırma kapsamındaki bütün öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk alt boyutuna ilişkin anket maddelerine **“kısmen katılıyorum”** yönünde görüş bildirdikleri dikkat çekmektedir.

Türkiye’nin 2003 yılı itibarıyla nüfusunun 70.7 milyon kişi olduğu, nüfusun coğrafi bölgelere değişkenlik göstermesine karşın yarıya yakınının ülkenin kıyı kesimlerinde yaşadığı, iç bölgelerde ise daha seyrek bir yerleşimin söz konusu olduğu da bilinmekte olup, oldukça genç bir nüfusa sahip olan Türkiye nin 14 yaş altı nüfus oranı toplam nüfusun % 29’unu teşkil etmektedir (Madde Kullanımı Üzerine Ulusal Değerlendirme Çalışması, 2003: 5). Bu rakamlar da açıkça madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede Türkiye’nin dünya üzerindeki coğrafi konumunun, genç nüfus oranının önemini ortaya koymaktadır.

1995 yılında Türkiye'deki ilk ESPAD çalışması İstanbul ilinde yürütülen okul araştırması ile olmuştur. Araştırmanın örneklem büyüklüğünü 1979 yılında doğmuş, 10.sınıfta okuyan 2845 öğrenciden oluşturmuştur. Öğrencilerin %67'sinin en az bir kez sigara içmiş olduğu ve %37'sinin son 30 gündür de sigara içtiği belirlenmiştir. Yapılan araştırmada öğrencilerin %4'ü esrar ve %4'ü uçucu maddeyi denedikleri, diğer türden madde kullananların ve veya bir kez deneyenlerin oranının %1'lerde olduğu görülmektedir (www.unodc.org/pdf/gap_module3.pdf, 2005). Ancak, ortaya çıkan ve olumlu gibi görünen bu verilerin, 1995 yılında gerçekleştirilen çalışma sonucu tespit edilen veriler olduğu gözden kaçırılmaması gerekir.

Akçan ve Bıkım (1997) tarafından yapılan bir araştırmada ise, İstanbul ilindeki kadın tutukluların bulunduğu Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nde yatmakta olan kadın tutuklular dahil edilmiştir. Seçili örneklemin yaş gurubunun 15-39 yaş aralığında yığıldığı görülmektedir Bu yaş gurubu aralığında yer alan tutuklu ve hükümlü kadınların madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede topluma kazandırılabilmeleri amacıyla ciddi çalışmalar yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Yine Ögel ve Uğuz (2001) tarafından yapılan bir araştırmada ise, Türkiye'de ilköğretim ve ortaöğretim gençliği arasındaki esrar kullanım yaygınlığı incelenmiştir. Araştırmaya Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinden 9 il dahil edilmiş ve 12.270 ilköğretim, 11.989 ortaöğretim öğrencisi çalışmaya alınmıştır. İlk olarak esrar deneme yaşı, ilköğretimde 12.8±1.6 yıl olarak tespit edilirken, ortaöğretimde 13.8±1.9 olarak saptanmıştır. Çalışmadan ortaya çıkan bu sonuç madde bağımlılığı ile mücadelede özellikle ortaöğretim alanında görev yapan öğretmenlere önemli görev ve sorumluluklar düştüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

Çizelge 38'de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk alt boyutuna ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri görülmektedir.

Çizelge 38: Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Sorumluluğa İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları			
N	MADDE	\bar{X}	SS
4	Ailelerin çocuklarını kontrolsüz bırakması onların maddeye başlamasında etkili olmaktadır.	4,49	0,81
5	Öğrencilerin hal ve hareketlerinden madde bağımlısı olduğunun fark edilebileceğini düşünüyorum.	3,98	0,88
10	Öğretmenlerin öğrencilerinin karşısında sigara gibi tütün mamullerini kullanmalarını doğru bulmuyorum.	1,50	0,82
11	Okul içerisinde ve çevresinde sigara ve benzeri maddeyi kullandığını gördüğüm öğrenciye kendime ve aileme zarar vereceği düşüncesiyle müdahale etmem.	3,69	1,24
14	Madde kullanmaya meyilli öğrencilerin ıslahında, ailelerin okula yeterince destek vermediğini düşünüyorum.	1,80	0,90
15	Madde kullandığından şüphe edilen öğrencilerin teşhisinde, öğretmenlere büyük görev ve sorumluluk düşmektedir.	4,14	0,84
17	Öğretmen, öğrencilerinde madde bağımlılığına ilişkin belirtileri sezdiğinde sağlık ve emniyet gibi ilgili birimlerle işbirliği yapmalıdır.	4,22	0,82
23	Okul idaresinin madde bağımlılığı konusunda güvenlik birimleriyle işbirliğini yeterli bulmuyorum.	2,52	1,13
24	Ailelerin, çocuklarına yüklü miktarda harçlık vermelerinin ve harcamalarını denetlememelerinin onlara kötü alışkanlıklar kazandırabileceğini düşünüyorum.	1,95	0,96
TOPLAM $\bar{X}=3,14$			

Araştırma anketinde yer verilen “*ailelerin çocuklarını kontrolsüz bırakması onların maddeye başlamasında etkili olmaktadır*” cümlesi öğretmenler tarafından ($\bar{X}=4,49$) “*kesinlikle katılıyorum*” düzeyinde benimsenmiştir. Bu durum gençlerin madde kullanımına başlamasında ailenin sorumluluğunun ne derece büyük olduğunun göstergesidir. “*Öğrencilerin hal ve hareketlerinden madde bağımlısı olduğunun fark*

edilebileceğini düşünüyorum” cümlesine ($\bar{X} = 3,98$) **“katılıyorum”** yönünde görüş bildiren öğretmenler; *“öğretmenlerin öğrencilerinin karşısında sigara gibi tütün mamullerini kullanmalarını doğru bulmuyorum”* biçiminde araştırma anketinde yer alan bir diğer maddeye ise ($\bar{X} = 1,50$) **“kesinlikle katılmıyorum”** düzeyine görüş belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen bir diğer anket maddesi *“okul içerisinde ve çevresinde sigara ve benzeri maddeyi kullandığını gördüğüm öğrenciye kendime ve aileme zarar vereceği düşüncesiyle müdahale etmem”* biçimindedir. Bu görüş öğretmenler tarafından ($\bar{X} = 3,69$) **“katılıyorum”** düzeyinde benimsenmiştir. Bu durum madde bağımlılığı olan insanların çevrelerine zarar verebileceklerini kabullenmiş olma ile açıklanabilir. *“Madde kullanmaya meyilli öğrencilerin ıslahında, ailelerin okula yeterince destek vermediğini düşünüyorum”* biçimindeki madde katılımcılar tarafından ($\bar{X} = 1,80$) **“kesinlikle katılmıyorum”** düzeyinde kabul görmüştür. Başka bir ifade ile öğretmenler ailelerin okula bu anlamda destek sağlayarak kendilerine düşen sorumluluğu yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler kendilerine yöneltilen *“madde kullandığından şüphe edilen öğrencilerin teşhisinde, öğretmenlere büyük görev ve sorumluluk düşmektedir”* cümlesine ($\bar{X} = 4,14$) **“katılıyorum”** yönünde görüş belirtirken aynı zamanda *“öğretmen, öğrencilerinde madde bağımlılığına ilişkin belirtileri sezdiğinde sağlık ve emniyet gibi ilgili birimlerle işbirliği yapmalıdır”* maddesini de ($\bar{X} = 4,22$) **“kesinlikle katılıyorum”** düzeyinde benimsemiştir. Buradan hareketle öğretmenlerin sorumluluklarını yerine getirmede duyarlı oldukları sonucuna ulaşmak mümkündür. **Araştırma anketinde sorumluluk alt boyutunda yer alan bir diğer madde** *“okul idaresinin madde bağımlılığı konusunda güvenlik birimleriyle işbirliğini yeterli bulmuyorum”* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenler bu maddeye ($\bar{X} = 2,52$) **“katılmıyorum”** yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu bulguya dayanarak okul idarelerinin madde bağımlılığıyla mücadelede kendilerine düşen görev ve sorumluluğun farkında olduklarını söyleyebiliriz. Sorumluluk alt boyutuna ilişkin bir diğer madde *ailelerin, çocuklarına yüklü miktarda harçlık vermelerinin ve harcamalarını denetlememelerinin onlara kötü alışkanlıklar kazandırabileceği* yönündedir ve öğretmenler bu maddeye ($\bar{X} = 1,95$) **“katılmıyorum”** düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Sorumluluk alt boyutuna ilişkin elde edilen görüşlerin toplam aritmetik ortalamasına ($\bar{X} = 3,14$) bakıldığında öğretmenlerin **“kısmen katılıyorum”** yönünde görüş belirttikleri görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar ve ulaşılan sonuçlar ışığında geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen sonuçlar iki ayrı başlık altında toplanmıştır. Öncelikle araştırma kapsamındaki öğretmenlerin kişisel bilgilerine ilişkin sonuçlar, daha sonra araştırmanın alt amaçlarına ilişkin sonuçlar sunulmuştur.

5.1.1. Araştırma Kapsamındaki Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar

Elazığ il merkezinde toplam 23 lisede görev yapan ortaöğretim öğretmenleri araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan okullar, genel liseler, mesleki ve teknik liseler ve fen ve Anadolu liseleri olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Araştırmaya dahil edilen genel liselerde görev yapan öğretmenler yüzde 53,2; mesleki ve teknik liselerde görev yapan öğretmenler yüzde 35,9 ve Anadolu ve fen liselerinde görev yapan öğretmenler ise yüzde 10,8'lik orandadır.

Bu araştırmada 526 öğretmenin görüşü alınmıştır. Öğretmenlerin cinsiyetleri dikkate alındığında yüzde 27,6'lık oranla kadın ve yüzde 72,4'lük oranla erkek olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında cinsiyet değişkeni açısından kadın katılımcıların erkek katılımcıların yaklaşık üçte bir oranında olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin yaş aralığına bakıldığında ise önemli bir yaş aralığı farkı bulunmamakla birlikte yüzde 34,2'lik bir dilimle en büyük payın 34-39 yaş aralığı grubunu oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin yüzde 79,8 gibi yüksek bir oranının da fakülte mezunu olduğu belirlenmiştir. Anket uygulanan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre yapılan değerlendirmede, 1-5 yıl hizmet süresine sahip öğretmenlerin yüzde 11,6; 6-10 yıl hizmet süresine sahip öğretmenlerin yüzde 27,2; 11-15 yıl hizmet süresine sahip

öğretmenlerin yüzde 34,0; 16 yıl ve üzeri hizmet süresine sahip öğretmenlerin yüzde 27,2 oranı teşkil ettiği görülmektedir. Bu oranlar, özellikle araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 6 yıl ve üzeri hizmet süresine sahip olduklarını ifade etmektedir.

5.1.2. Araştırmanın Alt Amaçlarına İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmada Elazığ il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan ortaöğretim öğretmenlerine uygulanan anket madde bağımlılığı ile mücadelede, alışkanlık, eğitim, mücadele, risk ve sorumluluk alt amaçlarına ilişkin sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

5.1.2.1. Madde Kullanma Alışkanlığına İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin alışkanlık alt boyutuna ilişkin görüşlerine ait aritmetik ortalaması 3,57 olarak hesaplanmıştır. Alışkanlık alt boyutuna ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; madde bağımlılığı ile mücadelede okul idaresinin noksanlığı hususundaki görüşlere kısmen katıldıkları, şiddet içerikli filmlerin özendirici olduğu, bağımlılık yapan maddelere ulaşmanın kolay olmasının bağımlılık için önemli bir risk oluşturduğu yönündeki görüşlere kesinlikle katıldıkları yönünde görüş belirttikleri görülmektedir. Alışkanlık alt boyutuna ilişkin görüşlere bütün olarak bakıldığında ise, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun madde bağımlılığı ile mücadelede alışkanlığa ilişkin ortak düşünceye sahip oldukları ifade edilebilir.

5.1.2.2. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Eğitimin Yeri ve Önemine İlişkin Sonuçlar

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin alt boyutuna ilişkin görüşlerine ait aritmetik ortalaması 3,22 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri açısından bir farklılığın bulunmadığı ifade edilebilir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin eğitim alt boyutuna ilişkin sonuçları değerlendirildiğinde tamamına yakınının madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimi kısmen etkili olduğu şeklinde görüş belirttikleri ifade edilebilir. Yaş değişkeni açısından ise önemli bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. Bu alt boyuta ilişkin en önemli sonuç madde bağımlılığı ile mücadelede eğitimin kısmen etkili olduğunun belirtilmesidir.

5.1.2.3. Madde Bağımlılığı ile Mücadeleye İlişkin Sonuçlar Araştırma

kapsamındaki öğretmenlerin mücadele alt boyutuna ilişkin görüşlerine ait aritmetik ortalaması 3,56 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri açısından bir farklılığın bulunmadığı ifade edilebilir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin mücadele alt boyutuna ilişkin sonuçları değerlendirildiğinde tamamına yakınının madde bağımlılığı ile mücadele edilmesi gerekliliğinin önemi teşkil ettiği şeklinde görüş belirttikleri ifade edilebilir. Madde bağımlılığı ile mücadeleye ilişkin yaş değişkeni açısından ise önemli bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. Bu alt boyuta ilişkin en önemli sonuç, değişkenlerde yer alan öğretmenlerin tamamına yakınının madde bağımlılığı ile mücadele edilmesinin gerekliliğinin ifade edilmiş olmasıdır.

5.1.2.4. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Risk Alt Boyutuna İlişkin Sonuçlar

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede risk alt boyutuna ilişkin görüşlerine ait aritmetik ortalaması 3,16 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri, okul türü, eğitim düzeyi ve mesleki kıdem gibi değişkenler açısından bir görüş farklılığının bulunmadığının belirlendiği ifade edilebilir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin risk alt boyutuna ilişkin sonuçları değerlendirildiğinde tamamına yakınının madde bağımlılığı ile mücadelede bağımlılık yapan bir takım yasal maddelerin temininin kolay olması, öğrencilerin maddeler ve zararları konusunda doğru bilgiler ile merakının giderilmemesi, okul terki yapan öğrencilerin madde ile tanışma riskinin fazla olduğu yönündeki görüşleri benimsediği ifade edilebilir. Bu alt boyuta ilişkin en önemli sonuç, öğretmenlerin tamamına yakınının madde bağımlılığı ile mücadele risk unsuru teşkil edebilecek faktörlerin farkında olduklarıdır.

5.1.2.5. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Sorumluluk Alt Boyutuna İlişkin Sonuçlar

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk alt boyutuna ilişkin görüşlerine ait aritmetik ortalaması 3,14 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri, okul türü, eğitim düzeyi ve mesleki kıdem gibi değişkenler açısından bir görüş farklılığının

bulunmadığının belirlendiği ifade edilebilir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin sorumluluk alt boyutuna ilişkin sonuçları değerlendirildiğinde, öğretmenlerin tamamına yakınının madde bağımlılığı ile mücadelede sorumluluk alt boyutuna ilişkin ortak görüşlere sahip oldukları ifade edilebilir. Bu alt boyuta ilişkin önemli sonuçlardan biri, öğretmenlerin tamamına yakınının madde bağımlılığı ile mücadelede ailelerin okula yeterince destek vermediği görüşüne kesinlikle katılmadıklarıdır. Bir diğer ifadeyle öğretmenler, madde bağımlılığı ile mücadelede ailelerin okula destek sağladıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin çoğunluğu madde bağımlılığı ile mücadelede güvenlik birimleri ile işbirliğini yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. Ailelerin, öğrencilerine fazla harçlık vermelerinin ve harcamalarını denetlememelerinin onlara kötü alışkanlık kazandırabileceği görüşüne katılmadıkları görülmektedir

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgu ve sonuçlara dayanarak şu öneriler geliştirilmiştir.

1. Madde bağımlılığı ile mücadelede ortaöğretim öğretmenlerine büyük görev ve sorumluluk düşmesi nedeniyle özellikle öğretmenlerin bilinçlendirilmesine yönelik uzmanlar tarafından eğitim etkinliklerinin sıklıkla düzenlenmesi sağlanmalıdır.

2. Medya ve diğer basın yayın organlarında şiddet ve özentili içerikli yayınların öğrencilerin üzerinde önemli bir etkisi bulunduğu, onların bir takım kötü alışkanlıklara başlamasına neden olabileceği göz önüne alınarak, bu tür yayınların kontrol ve denetiminin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

3. Yasal olan ancak bağımlılık yapan tütün mamulleri, alkollü içecekler gibi bir takım maddelerin yaşı küçüklere satışının yapılması sebebiyle bu tür maddeleri satan yerler hakkında caydırıcı nitelikli ceza tedbirlerinin etkili biçimde uygulanması sağlanmalıdır.

4. Yasal olan ve bağımlılık yapan maddelerin en çok tüketildiği bilinen sigaranın her türlü zararları hakkında bilgilendirici mahiyette konferanslar, seminerler

düzenlenmeli, bu tür etkinliklerin sıklıkla düzenlenmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

5. Madde bağımlılığı ile mücadelede özellikle okul rehberlik hizmetlerinin yeterli düzeye çıkarılabilmesi için gerekli personel istihdamı sağlanmalıdır.

6. Öğrencilerin sosyal yanlarının keşfedilebilmesinde en önemli görev öğretmenlere düştüğünden, özellikle ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin bu hususta bilinçlendirilmelerine yönelik ciddi hizmet içi eğitimlere tabi tutulması gerekmektedir.

7. Bağımlılık yapan maddeler ile ilgili olarak bilgilendirici mahiyette uzman eğitimciler tarafından hazırlanan afişlerin okul içi ve çevresine asılması, ayrıca bu konuda maddelerin zararları hakkında bilgilendirici mahiyetli broşür dağıtılması sağlanmalıdır. Yapılacak bu tür çalışmalarda sağlık, eğitim, güvenlik, adliye ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği ve koordinenin sağlanması gerekmektedir.

8. Madde kullanımının kişiyi her türlü suç ortamına itebileceği gerçeğinden hareketle, halen ceza ve tutukevlerinde yatmakta olan yaşı küçük madde kullanıcılarının, yeniden topluma kazandırılabilmeleri amacıyla ciddi eğitim ve rehberlik hizmetlerinin yapılması gerekmektedir.

9. Gün geçtikçe önemli bir sorun haline gelen madde bağımlılığı ile mücadelede ailelerin bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir

5.2.1. Araştırmacılara Öneriler

1. Uyarıcı nitelikli bir takım sentetik uyuşturucuların kullanıcı sayısının gün geçtikçe artması sebebiyle özellikle üniversite düzeyinde çalışmalar yapılmalıdır.

2. Madde kullanım yaşının gün geçtikçe düşmesi nedeniyle ilköğretim düzeyinde ciddi araştırmaların yapılması gerekmektedir.

3. Madde kullanıcılarının tedavi gördükleri hastane ve diğer kuruluşlarda yatan ve ayakta tedavi gören hastaların madde kullanım nedenlerinin tespit edilerek önlemlerin alınmasına dair ciddi çalışmalar yapılmalıdır.

4. Ceza ve tutukevlerinde yatmakta olan madde kullanıcılarının demografik özelliklerinin tespitine yönelik bölgesel çalışmalar yapılarak, elde edilecek bulgular doğrultusunda madde kullanımının önlenmesine dair tespitlerin yapılması sağlanmalıdır.

5. Medyanın, madde kullanım ve bağımlılığına ilişkin olumsuz kullanıldığında önemli bir risk faktörü, olumlu kullanıldığında ise mücadeleye ivme kazandıran önemli bir güç olduğu aşikardır. Bu gerçekten hareketle, medyanın madde kullanımı ve bağımlılığına etkisi üzerine çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aklaş, L., Sırma, G., Ersül, Ç. (2000). UMATEM’de Yatarak Tedavi Gören Çocuk ve Ergenlerin Özellikleri. VII. Ulusal Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı. İzmir, 38-42.
- Akvardar, Y., Demiray, Y., Ergör, G., ve ark. (2003). Substance use in a sample of Turkish medical students . Drug alcohol depend, 72, 117-121.
- Alpay, N., Maner, F., Beyazyürek, M., ve ark. (1991). AMATEM’de 1990 Yılında Yatırılan Bağımlıların Demografik Özellikleri ve Geçmiş Yıllarla Kıyaslanması. XXVII. Ulusal Psikiyatri Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı. Antalya: 177.
- Altıntaş, H., Temel, F. ve ark. (2004). Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı ile İlgili Bilgi, Görüş ve Tutumları. Bağımlılık Dergisi, 5 (3), 107-114.
- Anderson, CE., Loomins, G.A. (2003). Recognition and prevention of inhalant abuse. Am Fam Physician, 68, 869-874.
- Ashton, C.H., Kamali, F. (1995). Personality, lifestyles, alcohol and drug consumption in a sample of British Medical Students. Medical Education, 29,187-192.
- Aşut, Ö. (1993). Hekim ve Sigara. (1.Baskı). TTB Yayınları.
- Aytaçlar, S., Ertekin, G., Türkcan, A. ve ark. (1997). UMATEM’de Yatan Hastaların Sosyodemografik Özellikleri ve Yaşam Alanlarındaki Sorunlarını Değerlendirme. XXXIII. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı, Antalya: 125.
- Babaoğlu, N.A. (1997). Uyuşturucu ve Tarihi. (1.Baskı). Ankara: Kaynak Yayınları.
- Balcı, A. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler. (4. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.

- Bauman, K.E., Fosheen, V. A., Linzer, M.A. et al. (1990). Effect of parental smoking addict behal, 15 (5), 413-22.
- Büyüköztürk, Şener. (2003). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. (3.Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Chassin, L., Delucia, C. (1996). "Drinking During Adolescence", alcohol health and resarch world, 20 (39), 175-180.
- Collins, B.G. (1991). Drug and alcohol use and addiction among physicians. Comprehensive handbook of drug and alcohol addiction. Norman Miller (Ed), Ny. Marcel Dekker, Inc, 947-966.
- Croen, L.G., Woesner, M., Herman, M., Reichgott, M.A. (1997). Longitudinal study of substance use and abuse in a single class of medical students. Acad Med, 72, 376-81.
- Çilli, A., Kaya, N. (2003). Üniversite Öğrencilerinde Nikotin Bağımlılığının Psikiyatrik Bozukluklarla Birlikteliği. Türk Psikiyatri Dergisi, 14, 42-51.
- Çorapçıoğlu, A., Ögel, K. (2004). Factors associated with ecstasy use in Turkish students. Addiction, 99, 67-76.
- Demirbek, B., Kalyoncu, A., Alpay, N. ve ark. (1991). Uçucu Madde Bağımlılarının Uçucu Madde Kullanım ve Sosyodemografik Özelliklerinin İncelenmesi. XXVII. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı, Antalya: 180.
- Demirel, Ö., Ün, K. (1987). Eğitim Terimleri. Ankara. Şafak Matbaası.
- Doğan, Y.B.(1998). Bağımlılık Kavramı ve Model Anlayış. Alkol ve Alkol Dışı Madde Bağımlılığı. (1.Baskı). Ankara: Mutlu Doğan Ofset Matbaacılık.

- Doğan, Y.B. (1996). Bağımlılık: Kavram ve Model Sorunu. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ders Kitabı. Ankara Üniversitesi Tıp Fak.Bilimsel Yayınlar Serisi, 12, 115-121.
- Ebrinç, S., Başoğlu, C. ve ark. (2003). Bir Grup Genç Yetişkin Erkeklerde Uyuşturucu Madde Kullanımına Yönelik Görüşler. Bağımlılık Dergisi,3 (3), 137-145.
- Ekşi, A. (1990). Çocuk, Genç Anne Babalar. (1.Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- El Guebaly, N., Hodgins, D.C., Dudar, C. (1992). Personal variables and the attitudes of medical students toward substance abuse. American Psychiatric Electronic Library Summer 1996 Vol 3, No. 1; American Journal on Addictions, 1.
- Espaland, K. (1995). İdentifying the manifestations of inhalant abuse. Nurse Pract, 20, 49-53.
- Evren, C., Ögel, K., Tamar, D., Çakmak, D. (2001). Uçucu madde Kullanıcılarının Özellikleri. Bağımlılık Dergisi, 2, 57-60.
- Flaherty, J.A., Richman, J.A. (1993). Substance use and addiction among medical students, residents and physicians. Psyc. Clinics of North America, 16 (1), 189-197.
- French, S.A., Perry, C.L. (1996). Smoking adolescent giriş: Prevalance and etiology. J Am Med womens assoch, 51, 252-258.
- Genişol, E., Yargıç, İ. ve ark. (2004). Tıp Öğrencilerinin Alkol Kullanımı ile İlgili Önyargı ve Tutumları. Bağımlılık Dergisi, 4 (2), 53-56.
- Glenn, S.W., Parsons, O.A. (1989). "Alcohol Abuse and Familial Alcoholism: Psychosocial correlates in men and women", J Stud Alcohol, 50 (2), 116-127.

- Göktepe, E.O., Şenveli, B., Kargı, N. (1985). Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. 21. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Adana – Mersin, 95-97.
- Greer, G., Tolbert, R. (1986). Subjective Reports of the effects of MDMA in a clinical setting. *J psychoactive Drugs*, 18, 319-327.
- Herrman, H., McGorry, P., Mills, j., Singh, B. (1991). Hidden severe psychiatric morbidity in sentenced prisoners: an Australia study. *Am J psychiatry*, 148 (2), 236-239.
- Hibell, B., Anderson, B., Bjarnason. et al. (1995). Alcohol and other drug use among students in 26 european countries. The Swedish council for information on alcohol and other drugs, CAN. Council of europe., Co-operation group to combat drug abuse and illicit trafficking in drug.
- Johnston, L.D., O'Malley, P.M., Bachman, J.G. (1999). National survey results on drug use from the monitoring the future study, 1975-1998: Volume 1: secondary school students. NIH Pub. No: 99-4660. Washington, DJ; U.S. Department of Health and human services.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu. (2002). Ankara: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu. (2003). Ankara: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlar Raporu. (1998). Ankara: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları.
- Kalyoncu, Ö.A., Mırsal, H. (2002). Alkol Bağımlılarında Suçluluk ve Utanç Duyguları. *Bağımlılık Dergisi*, 3 (3), 160-164.

- Karamustafalıoğlu, K.O., Tuncer, C., Beyazyürek, M. (1993). Madde Bağımlılığında Psikososyal Etmenler. Yeni Sempozyum, sayı 3-4, İstanbul.
- Karasar, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemi (6.Baskı). Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Ankara: 3A
- Kaya ,N., Çilli, S.A. (2004). Yurtta Yaşayan Kız Üniversite Öğrencilerinde Nikotin Bağımlılığı ve Yoksunluğunun 12 Aylık Yaygınlığı.Bağımlılık Dergisi, 5(3), 128-132.
- Kayaalp, O. (2002). İlaç Suistimali ve İlaç Bağımlılığı. Tıbbi Farmakoloji. (10.Baskı). Ankara: Hacettepe- Taş Kitabevi.
- Kleinman, P. (1998). Survey of American's additudes on substance abuse. The National Center on Addiction and Subsance abuse and Colombia University, New York.
- Klitzner, M., Gruenewald, P.J., Bamberger, E. (1990). The assessment of parent-led prevention programs: a preliminary programs: a periminnary assessment of inpac J Drug educ, 20 (1), 77-94.
- Lise Öğrencilerinin Sigara, Alkol ve Uyuşturucu Maddeler Konusundaki Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi Projesi. (1995). Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.
- Lorent, J.D. (2003). Inhalant abuse in the Pediatric Population: a persistent challenge. Curr opin pediatr, 15, 204-209.
- Mackay, J., Eriksen, M. (2002). The tobacco Atlas. World health organization, Switzerland.

- Mathias, R. (1997). Marijuana and tobacco use up again among 8 th and 10 th graders. A Collection of NIDA notes articles on nicotine addiction; national Institute On Drug Abuse National Institutes of Health.
- Mc. Dermett, D. (1984). The relationship of parental drug use and parent's attitude concerning adolescent drug use to Adolescent drug use adolescence, 19 (73), 89-97.
- Michalsen, A., Richars, B., Reichard, H. et al. (2002). Smoking cessation for hospital staff. A controlled intervention stundy Dtsch Med Wochenschr, 23 (127), 34-35.
- Mohler- Kuo, M., Le, J.E., Wechsler, H. (2003). Trends in marijuana and other illicit drug use among, 52, 17-24.
- Morrison, S.F., Rogers, P.D., Thomas, M.H. (1995). "Alcohol and Adolescents", Ped Clin Na, 42 (2), 371-387.
- Murray, M., Kiryluk, S., Swan, A.V. (1985). Relation bedween parent's and children's smoking behavior and attitudes J. epidemiol community health, 39 (2), 169-74.
- Ögel, K., Çorapçioğlu, A. ve ark. (2003). Türkiye'de Ortaöğretim Gençliği Arasında Ecstasy Kullanımı. Bağımlılık Dergisi, 4 (2), 67-71.
- Ögel, K., Tamar, D. ve ark. 2003). İstanbul Örnekleminde Sigara Kullanım Yaygınlığı. Bağımlılık Dergisi, 4 (3), 105-108.
- Ögel, K., Tamar, D., Aral, J., Uçar, D., Gülan, C. (1997). Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Eğitim Paketi Gençlik Anketi Sonuçları. Özel Okullar Derneği, AMATEM, İstanbul.
- Ögel, K., Tamar, D., Evren, C. (2003). Çakmak D.Lise Öğrencileri Arasında Tütün, Alkol ve Madde Kullanımı. Türk Psikiyatri Dergisi, Yayınlanmamış Rapor, 12 (1), 47-52.

- Ögel, K., Uğuz, Ş. (2003). Türkiye’de İlköğretim ve Ortaöğretim Gençliği Arasında Esrar Kullanım Yaygınlığı. *Bağımlılık Dergisi*, 4 (1), 15-19.
- Ögel, K. (1997). Hollanda ve Belçika’da Yaşayan Türkler Arasında Madde Kullanımının Doğası. *Pompidou Grubu İçin Hazırlanan Rapor*, İstanbul.
- Ögel, K. (2001). *Madde Bağımlılarına Yaklaşım ve Tedavi* IQ Kültür-Sanat Yayıncılık 13. Araştırma-İnceleme-Psikoloji Dizisi, 2001, İstanbul.
- Öncel, S. (1984). İzmir Metropolünde Çalışan Sağlık Personelinin Sigara Konusundaki Tutum ve Davranışları (Uzmanlık Tezi), T.C. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*. (2. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitapevi.
- Öztürk, K.E., Altınoğlu, I., Atasoy, M. ve ark. (1996). Ergenlerde Uçucu Madde Kullanımında Rol Oynayan Faktörler. V. Anadolu Psikiyatri Günleri Bilimsel Çalışmalar Kitabı, İzmir, 39.
- Özüğurlu, K., Köknel, Ö. (1972). İlaç Bağımlılığı ve Sosyal Değer Yargıları. 8.Milli Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Kitabı, Ankara, 221-230.
- Pickard, M., Bates, L., Dorian, M. ve diğ. (1994). Alcohol and drug use in second year meical students at the University of Leeds. *Medical Education* , 34, 148-150,
- Sağduyu, A., Rezaki, M. (1993). Yarı Kırsal Bölgedeki Sağlık Ocağına Başvuran Hastalarda Alkol Kullanımı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 4, 24-28.
- Saltık, A. (1990). Edirne Merkez Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinde Sigara İçimi Epidemiyolojisi ve Spielberger Testi ile Ölçülen Anksiyete Puanlama İlişkisi. II. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi , İstanbul.

Sanchez, R.P. (2001). Cigar and pipe smoking in the U.S. military: prevalence, trends, and correlates. *Mil Med*, 166, 903-908.

Sarp, N., Önder, Ö. (1999). “Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Sigara İçme Sıklığı; Sigara Sağlık İlişkisi Konusunda Bilgi ve Tutumları”, Uluslararası Katılımlı Sigara ve Sağlık Ulusal Kongresi Program ve Özel Kitabı, İstanbul.

Schmidt, A., Barry, K. Fleming, G.M.F. (1995). Detection of problem drinkers: The Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT). *South Med J*, 88, 52-59.

Sezer, R.E., Açık, Y., Bilgin, N. ve ark. (1992). Elazığ İlinde Görev Yapan Hemşire ve Ebelerin Sigara Konusundaki Tutum ve Davranışları. *Sigara Alarmı*, 2, 9.

Spunt, B., Brownstein, H.H., Crimmins, S., M Langley, S. (1996). Drugs and homicide by women. *Subs Use misuse*, 31 (7), 825-845.

Sümbüloğlu, Kadir, Sümbüloğlu, Vildan. (2000). *Biyoistatistik*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.

T.C. Resmi Gazete. (2005). “Umuma Açık Yerler ve İçkili Yerler İle Resmi veya Özel Öğretim Kurumları Arasındaki Uzaklıkların Belirlenmesine Dair Yönetmelik”, Ankara: 25422.

Tamar, D., Ögel, K., Çakmak, D. (1996). *Uyuşturucu Kullanımının Aile Üstüne Etkisi*. Aile Araştırma Kurumu, Ankara.

Tapia, Canyar., R, Craviate., P De La Rosa, B., Valaz, C. (1995). Risk factors inhalant abuse in juvenile offenders the case Mexico. *Addiction*, 90, 43-49.

- Temel, A., Dilbaz, N. ve ark. (2004). Bir Eğitim Hastanesinin Sağlık Personelinde Sigara Alışkanlığı, Bırakma Sıklığı ve Bağımlı Kişilik Özelliklerinin İlişkisi. Bağımlılık Dergisi, 5 (2), 16-22.
- Trkulja, V., Zivcec, Z., Cuk, M., Lackovic, Z. (2003). Use of psychoactive substances among Zagreb University medical students. Journal of Croad Medicine, 44, 50-58.
- Tuncer, C., Ersül, Ç., Beyazyürek, M., Karamustafalıoğlu, K.O. (1988). Uyuşturucu Madde Bağımlılığında Demografik Özellikler. XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Ankara.
- Tuncer, C., Tolga, A., Beyazyürek, M. ve ark. (1988). Uçucu Madde Bağımlılarının Psikolojik İncelemesi. XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı, Ankara, 802-806.
- Türkiye de Sağlık Hizmetleri, Eğitim ve Toplumsal Girişimle Madde Kullanımının Önlenmesi, Madde Kullanımı Üzerine Ulusal Değerlendirme Çalışması, Ankara: KOMDB Yayınları.
- Uluğ, B. (1998). Madde Bağımlılığı Epidemiyolojisi. Alkol ve Alkol Dışı Madde Bağımlılığı. Dilbaz N (editör). Ankara: Mutlu Doğan Ofset Matbaacılık.
- Uysal, H., Özyurda, F. (1991). “Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastaneleri’nde Çalışan Hemşirelerde Sigara İçme Durumu ve Sigaraya Başlama Nedenlerinin Tespiti” (Uzmanlık Tezi) Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Vaillant, G.E. (1992). (1992). “Is there a Natural History of Addiction?” Addictive States, et C.P.O’Brien ve J.H. Jaffe, Raven Press Ltd, 43-57.
- Varış, F. (1988). Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikleri. A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

Vega, W.A., Zimmerman, R.S., Warheit, G.S. et al. (1993). Risk Factors for early adolescent drug use in four ethnic and racial groups. *Am j Public health*, 83,185-189.

Webb, E., Ashton, G.H., Kely, P., Kamali, F. (1998). An update on British Medical Students' lifestyles. *Medical Education*, 32, 325-331.

Werner, M.J., Joffe, A., Graham, A.V. (1999). Screening, early identification and Office-based intervention with children and youth living in substance abusing families, *pediatrics*.

WHO Regional Office for Europe Smoking, Drinking and drug Taking in The European Region. (1997). Copenhagen.

Yanık, M., Gencer., M. ve ark. (2004). Şanlıurfa'da Sarma Tütün Kullanan Bir Grupta Sosyodemografik Özellikler ve Bağımlılık Düzeyleri. *Bağımlılık Dergisi*, 5 (1), 26-29.

Yaşan, A., Gürgen, F. (2004). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Ergenlerde Uçucu Madde Kullanım Özellikleri. *Bağımlılık Dergisi*, 5 (2), 28-34.

Yüksel, N., Dereboy, Ç., Çifter, İ. (1994). Üniversite Öğrencileri Arasında Madde Kullanımı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 5, 283-286.

<http://www.armpsikiyatri.com/bagimli.asp>, Bağımlılık Yapan Maddelerin Sınıflandırması", Anadolu Ruh Sağlığı Merkezi, 18.06.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://egitim.milliyet.com.tr/page.asp?PageID=53&>, Ortaöğretim Nedir? Yurt İçi Eğitim Rehberi, 08.12.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://med.ege.edu.tr/~hanci/madde.html>, Madde Kullanımı ile İlişkili Bozukluklar, 09.12.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.bagimlilik.net/dmdocuments>, Akçan A, Bıkım E. İstanbul'da Suç Zanlısı Kadınlarda Cezaevi Öncesi Alkol ve Madde Kullanma Sıklığı ve Özellikleri. Bağımlılık Dergisi, 15.04.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.bagimlilik.net/dmdocuments>, Herken H, Özkan İ ve ark. Sigara Kullanma Davranışında Sosyal Öğrenmenin Etkisi. Bağımlılık Dergisi, 11.03.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.bagimlilik.net/dmdocuments/sayi07/03>, İlhan İÖ, Doğan YB. Alkol Bağımlılarında Alkole Başlamada Belirleyici Risk Etmenlerinin Gelişim Dönemlerine Göre İncelenmesi. Bağımlılık Dergisi, 11.03.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.benbigun.com.tr/alkolizm.php>, “Alkolizm ve Tarihçesi”, Benbigun İletişim Hizmetleri, 11.06.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.geocities.com/elazigram/sayfalar/zararlıaliskanlıklar.htm>, Karlıdağ, F (2005). “Zararlı Alışkanlıklar”, 18.06.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.isilaysaygin.net/tr/index.php?pg=ailearas&sayfano=9.htm>, Saygın, I. (2003). “Uyuşturucuya Hayır”, 17.06.2005 tarihinde indirilmiştir.

www.karaman.pol.tr/kos/maddebagimliliği.htm, Karaman Emniyet Müdürlüğü, 2005. Madde ve Bağımlılık, 07.09.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.yeniden.org.tr>, Ögel K. Bağımlılık Yapan Maddeler ve Etkileri. Uçucu Maddeler 10.09.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.yeniden.org.tr>, Bağımlılık Yapan Maddeler ve Etkileri. Nikotin ve Sigara, 10.09.2005 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.yeniden.org.tr>, Ögel K. Bağımlılık Yapan Maddeler ve Etkileri, “Kafein”, 10.09.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Besim T. Madde Kullanıcılarının Özellikleri.Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, Denizli Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Bekaroğlu M. Madde Kullanıcılarının Özellikleri.Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, Trabzon Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Coşkunol H. Madde Kullanıcılarının Özellikleri.Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, İzmir Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Evlice YE, Uğuz Ş. Madde Kullanıcılarının Özellikleri.Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, Adana Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Hızlan C, Kuteş M. Madde Kullanıcılarının Özellikleri.Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, Eskişehir Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Ögel K. Madde Kullanıcılarının Özellikleri. Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma. 1.Aşama. 3P Dergisi, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Özkürkçügil A, Ünal S. Madde Kullanıcılarının Özellikleri.Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, Kocaeli – Adapazarı Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Seyidoğlu M, Kara H. Madde Kullanıcılarının Özellikleri. Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, Trabzon Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Madde Kullanıcılarının Özellikleri. Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, Diyarbakır Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Tamar D. Madde Kullanıcılarının Özellikleri. Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, Eskişehir Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

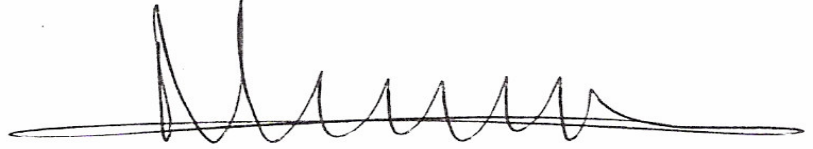
http://www.yeniden.org.tr/dokuman/bm_arastirmalar.asp, Uluğ B, Aydın İ. Madde Kullanıcılarının Özellikleri. Türkiye’de Çok Merkezli Bir Araştırma, Ankara Merkezi Raporu, 12.05.2005 tarihinde indirilmiştir.

EKLER

EK-1: İzin Dilekçesi

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Danışmanı olduğum Yüksek Lisans öğrencisi Mehmet Vefa ÇELİK'in "**Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Rolü ve Önemi (Elazığ ili Örneği)**" adlı tez çalışması için ekte bulunan ölçeği Elazığ il merkezinde görev yapan ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlere uygulaması gerekmektedir. Ölçeğin uygulanması için gerekli iznin alınması için gereğini arz ederim. 11.05.2005

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ
Danışman

EK-2: İzin Belgesi

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.23.00.01-311/20388
Konu : Araştırma İzni.

26 MAYIS 2005

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
ELAZIĞ

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet Vefa ÇELİK' in "Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Rolü ve Önemi" konulu araştırma çalışmasını İlimiz ortaöğretim kurumlarında görevli öğretmenlere uygulaması ile ilgili olarak Bakanlığımız Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığından alınan 20.05.2005 tarih ve 3005 sayılı emirleri ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Osman SARI

Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:
1.Yazı (1 Adet)

EGİTİME
%100
DESTEK

DANIŞMA
444 0 632
H A T Y I

Millî Eğitim Müdürlüğü
Zübeyde Hanım Cad. Hükümet Konağı
Kat : 5 23100-ELAZIĞ

Tel: 0 424 2385024-25-26-27-28
Fax: 0 424 2333670
E-Posta:elazigmem@meb.gov.tr

EK-3: Anket Formu

Saygıdeğer Öğretmenim;

Bu anket Elazığ il merkezinde görev yapan ortaöğretim öğretmenlerinin (sizlerin) çağın en önemli problemlerinden birisi olan madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede üstlendikleri rollerin tespit edilerek gençliğin yetiştirilmesindeki öneminin belirlenmesi konulu yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Anketin uygulanmasından elde edilecek veriler gençliğin yetiştirilmesinde, aileden sonra en önemli bir görev ve sorumluluğu üstlenen öğretmenlerimizin madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede karşılaştıkları ve karşılaşılabilecekleri sorunlara çözüm önerileri geliştirmek amacıyla kullanılacaktır.

Bu çalışma, sadece polisiye çalışmalar ile ele geçirilen bağımlılık yapan uyuşturucu maddelerin kullanım ve bağımlılığıyla mücadeleyi değil, yasal olan, ancak bağımlılık yapan sigara ve diğer tütün mamulleri, alkollü içecekler ile uçuca maddelerin kullanım ve bağımlılığıyla mücadeleyi de kapsamaktadır.

Şahsınızla ilgili bir değerlendirme yapılmayacağından kimliğinizle ilgili lütfen bilgi yazmayınız. Yapılacak olan çalışma neticesinden İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile anket uygulaması yapılan okullara da bilgi verilecektir. Aşağıdaki cümlelere (görüşlere) vereceğiniz objektif, doğru ve samimi cevaplarınızdan dolayı şimdiden teşekkür eder, çalışma ve özel yaşamınızda başarı ve mutluluklar dilerim.

Yrd.Doç.Dr.Mehmet NuriGÖMLEKSİZ
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Bölümü-Elazığ

Mehmet Vefa ÇELİK
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

1-Cinsiyetiniz?

1 () Kadın

2 () Erkek

2-Yaşınız?

1 () 22-27 yaş arası

2 () 28-33 yaş arası

3 () 34-39 yaş arası

4 () 40-45 yaş arası

5 () 46 yaş ve yukarısı

3-Görev yaptığınız okulun adı?

Lütfen belirtiniz(.....)

4-Branşınız?

Lütfen belirtiniz(.....)

5-Öğrenim Durumunuz

1 () Üç yıllık Enstitü/Yüksek okul 2 () Fakülte 3 () Lisansüstü

6-Meslekteki Hizmet Süreniz

1 () 1-5 yıl

2 () 6-10 yıl

3 () 11-15 yıl

4 () 16 yıl ve daha yukarısı

7-Öğretmenlik mesleğini seçme nedeniniz?

1 () Baba ve akraba mesleği olduğu için

2 () Toplum hizmet etmek için

3 () İş bulamadığım için

4 () Hemen gelir sahibi olup hayata atılmak için

5 () Diğer. Lütfen belirtiniz (.....)

8- Daha önce yasal olmayan bir madde kullanan öğrenciyle karşılaştınız mı?

1 () Evet 2 () Hayır

9-Sigara ve diğer tütün mamullerinden kullanıyor musunuz?

1 () Evet 2 () Hayır

10-Alkollü içecekleri ne sıklıkla kullanıyor sunuz?

1 () Hiç kullanmıyorum.

2 () Her gün kullanıyorum.

3 () Birkaç günde bir kullanıyorum.

4 () Haftada bir kez kullanıyorum.

5 () Ayda bir kez kullanıyorum.

6 () Yılda birkaç kez kullanıyorum.

11- Şu ana kadar madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda herhangi bir seminer, konferans gibi etkinliklere katıldınız mı?
1 () Evet 2 () Hayır

12-Cevabınız evet ise kaç defa katıldınız?
1 () Bir kez
2 () İki kez
3 () Üç kez
4 () Dört kez
5 () Beş kez ve daha fazla.

13- Madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda uzman kişi ve birimlerden bilgi edinmek ister misiniz?
1 () Evet 2 () Hayır

N O	MADDE KULLANIM VE BAĞIMLILIĞIYLA MÜCADELE İLE İLGİLİ CÜMLELER [Lütfen, tutum cümlelerine en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneğin altına (X) işaretini koyunuz.]	Kesinlikle Katılıyorum.	Katılıyorum.	Kararsızım	Katılmıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum.

1	Bağımlılık yapan maddeler ile ilgili okul içi ve çevresine bilgilendirici mahiyette afişler asılmasının, broşürler dağıtılmasının mücadele kapsamında yararlı olacağına inanıyorum.					
2	Okul idaresinin denetim noksanlığının, öğrencinin maddeye başlamasında etkili olduğuna inanıyorum.					
3	Polisin okul önlerinde ekip otosunu park ederek suç işlenmesini önleyici anlamda tedbir almasını doğru ve yerinde buluyorum.					
4	Ailelerin çocuklarını kontrolsüz bırakması onların maddeye başlamasında etkili olmaktadır.					
5	Öğrencilerin hal ve hareketlerinden madde bağımlısı olduğunun fark edilebileceğini düşünüyorum.					
6	Okul terki yapan öğrencilerin sigara ve alkol gibi bağımlılık yapan maddelerle daha kolay tanışabilmektedirler.					
7	Medyada yer alan haberler, filmler ve her türlü şiddet ve özentili içerikli yayınların öğrencilerin maddeye başlamasında önemli rolü bulunmaktadır.					
8	Yasal olan, ancak bağımlılık yapan sigara, alkollü içecekler ve tiner gibi uçucu maddelere ulaşılabilirliğin kolay olması maddeyi temini kolaylaştırmaktadır.					
9	Madde bağımlılığıyla mücadelenin sadece polisin görevi olmadığını düşünüyorum.					

10	Öğretmenlerin öğrencilerinin karşısında sigara gibi tütün mamullerini kullanmalarını doğru bulmuyorum.					
11	Okul içerisinde ve çevresinde sigara ve benzeri maddeyi kullandığını gördüğüm öğrenciye kendime ve aileme zarar verecek düşüncesiyle müdahale etmem.					
12	Polisin, okullarda uyuşturucu maddeler ile ilgili konferans,seminer gibi etkinlikler düzenlemesinin yararlı olacağına inanıyorum					
13	Madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadele konusuna öğretim programlarında yer verilmesinin gerektiğini düşünüyorum.					
14	Madde kullanmaya meyilli öğrencilerin islahında, ailelerin okula yeterince destek vermediğini düşünüyorum.					
15	Madde kullandığından şüphe edilen öğrencilerin teşhisinde, öğretmenlere büyük görev ve sorumluluk düşmektedir.					
16	Madde bağımlılığına ilişkin eğitim konusunda okulun rehberlik hizmetlerinin yeterli bulmamaktayım.					
17	Öğretmen, öğrencilerinde madde bağımlılığına ilişkin belirtileri sezdiğinde sağlık ve emniyet gibi ilgili birimlerle işbirliği yapmalıdır.					
18	Sınıflarda ani sigara kontrolleri yerine, öğrencilerin bu konuda eğitilmesi gerekliliğinin daha etkili olacağını düşünüyorum.					
19	Madde bağımlılığı konusunda okulun rehberlik servisinde duyarlılık eğitimi verilmesi gerektiğini düşünüyorum.					
20	Öğrencilerin sosyal yanlarının keşfedilmesi sağlanarak kötü alışkanlıklardan uzak kalması sağlanmalıdır.					
21	Öğrencilere madde kullanımının zararları hakkında okulda yeterince eğitim verilmemektedir.					
22	Sigara ve alkol kullanımı sonucu kolunu, bacağı kaybeden insanların fotoğraflarının okul içerisinde sergilenmesinin eğitici olacağını düşünüyorum.					
23	Okul idaresinin madde bağımlılığı konusunda güvenlik birimleri ile işbirliğini yeterli bulmuyorum.					
24	Ailelerin, çocuklarına yüklü miktarda harçlık vermelerinin ve harcamalarını denetlememelerinin, onlara kötü alışkanlıklar kazandırabileceğini düşünüyorum.					
25	Herhangi bir maddeyi bir kez dahi almış olmanın bağımlılık sürecini başlattığını sanmıyorum.					
26	Sigara içen bir öğretmen, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele konusunda öğrenciler üzerinde daha az etkili olacaktır.					
27	Öğrencileri uyuşturucu madde konusunda eğitmede kendimi yeterli bulmuyorum.					

28	Okullarda uyuşturucu maddelerin zararları konusunda eğitim etkinliklerinin düzenlenmesinin yararlı olacağına inanıyorum.					
29	Öğrencilerdeki uyuşturucu maddelere olan merak duygularının yerinde ve doğru eğitim ile giderilmesinin maddeye karşı bağımlılık riskini azaltacağını düşünüyorum.					
30	Ailenin eğitim düzeyinin düşük olması öğrencinin madde bağımlısı olmasında etkilidir.					
31	Kendi çocuğumun gelecekte madde bağımlısı olabileceğini hiç aklama getirmiyorum.					
32	Sigara alışkanlığının bir madde bağımlılığı olmadığını düşünmüyorum.					
33	Haftada iki üç kez alkol almakla bağımlı olunacağına inanmıyorum.					
34	Filmlerde polislerin uyuşturucu maddelerin tadına bakmalarının öğrenciler üzerinde özendirici olduğunu düşünüyorum.					
35	Ailelerin madde bağımlılığı konusunda yeterli eğitim düzeyine sahip olmadıklarını düşünüyorum.					
36	Büyükşehirlerde okuyan öğrencilerin bağımlılık yapan maddeler ile tanışma riskinin daha fazla olduğunu düşünüyorum.					
37	Eğitmcilerin çocuklarının madde ile tanışma riskinin daha az olduğunu düşünüyorum.					
38	Madde kullanımı kişinin eğitim hayatını olumsuz yönde etkilemektedir.					
39	Bir bağımlının adli makamlarca yakalanmadan önce tedavi isteğiyle polise ve sağlık kurumlarına başvurması halinde yasal işlem yapılmayacağını kanunlarda yer aldığını bilmiyordum.					
40	Madde kullanımı kişiyi her türlü suça itebilmektedir.					
41	Maddeye başlama yaşının gün geçtikçe düşmesi bağımlılıkla mücadelede eğitime ciddi anlamda önem verilmesini ortaya koymaktadır.					
42	“Her içici potansiyel bir satıcı adayıdır.” narkotik atasözünün doğru olduğu düşüncesindeyim.					
43	Madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede öğretmenlerin yeteri kadar tecrübeye sahip olmadığını düşünüyorum.					
44	Madde kullanımı ve bağımlılığıyla mücadelede öğretmenlerin yeteri kadar bilgi düzeyine sahip olmadığını düşünüyorum.					
Ankete ilişkin belirteceğiniz görüş ve önerileriniz varsa lütfen yazınız?						

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Vefa ÇELİK, 05.11.1973 yılında Ağrı ilinde dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Bursa'da tamamladı.1992 yılında kazandığı Polis Akademisi'nden 1996 yılında mezun oldu.Aynı yıl Bursa Emniyet Müdürlüğü'nde görev başladı. 1999 yılına kadar Karakol Grup Amirliği, İlçe araştırma Büro Amirliği görevlerini yürüttü. 1999 yılında Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü'nde görev yaptı. Halen Elazığ Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü'nde görev yapmaktadır.